

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DEĞERLER EĞİTİMİNDE
SAYGI

Hazırlayan
İbrahim TÜRK

İlköğretim Ana Bilim Dalı
Sosyal Bilgiler Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Aslı YAZICI

TOKAT – 2009

DEĞERLER EĞİTİMİNDE SAYGI

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 14 / 12 / 2009

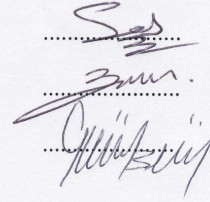
Jüri Üyeleri (Ünvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Doç. Dr. Sedat YAZICI

Üye : Yrd. Doç. Dr. Zehra N. ERSÖZLÜ

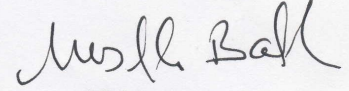
Üye : Yrd. Doç. Dr. Gülay BEDİR

İmzası

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun .1.1.../12.9./2009 tarih ve 29-01 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Mustafa BALOĞLU

Mühür
İmza

T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

14/12/2009

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

İbrahim TÜRK

TEŞEKKÜR

Bu dünyada çocuk yetiştirmenin, geleceğe yatırımı olan; şeref, onur ve mutluluk veren en kutsal uğraş olduğu düşüncesiyle...

Bu çalışmaya birlikte başladığımız değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Aslı YAZICI'ya, tecrübesi, sabrı ve engin bilgi birikimi ile bana yol gösteren hocam Doç. Dr. Sedat YAZICI'ya, desteklerinden dolayı Yrd. Doç. Dr. İsa TAK, Yrd. Doç. Dr. Zehra Nur ERSÖZLÜ ve Yrd. Doç. Dr. Gülay BEDİR'e, tezin düzenlenmesinde bana yardımcı olan arkadaşlarım Arş. Gör. Fatih YAZICI, Araş. Gör. Fadime SEÇGİN ve Arş. Gör. Fatma BUDAK'a; desteklerinden ve sabrından dolayı bana yardımlarını esirgemeyen eşime ve bana destek olan herkese teşekkürlerimi sunuyorum.

İbrahim TÜRK

Aralık, 2009

ÖZET

Son yıllarda tüm dünyada değerler eğitimi konusunda artan bir ilginin varlığına tanık oluyoruz. Ülkemizde 2005 yılından itibaren yürürlüğe konan programların yeniliklerinde biri de sistematik olarak değerler eğitimine yer vermesidir. Bu araştırmanın amacı temel değerlerden biri olan saygı değeri konusunda ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında görev yapmakta olan öğretmenlerin algı, tutum ve eğitimsel uygulama durumlarını incelemektir. Böyle bir çalışma, öğretmen tutumlarının, öğretim becerilerinin ve kullandıkları yöntemlerin değerler eğitimi programlarının uygulanmasını etkilemesi bakımından önemlidir.

Araştırmada betimsel yöntemlerden alan taraması tipi araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 662'si erkek ve 359'u kadın olmak üzere toplam 1021 ilk ve orta öğretim öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmada kişisel bilgi formu dışında üç farklı ölçme aracı uygulanmıştır. Bunlar: (1) Saygı Tutumu Anketi, (2) Öğretmenlerin Saygı Eğitimi Uygulamaları Anketi, (3) Öğretmenlerin Saygı Yönelimleri Anketi. Anket verileri SPSS 15.0 programına aktarılıp analiz yapılmıştır. Verilerin analizinde ortalama, yüzde, standart sapma değerleri hesap edilmiş, çeşitli değişkenler açısından anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek için ise Kay-Kare testi kullanılmıştır.

Öğretmenlerin saygı değerine ilişkin evrensel boyuttaki tutumlarının, cemaatçi (toplulukçu) tutumlarına göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamalarında, saygısız davranışlara karşı hafif cezalar verme, saygılı davranışları ödüllendirme ve sınıf ortamına önem vererek öğrencilere model olmaya çalıştıkları görülmüştür. Saygı yönelimlerinde ise en çok anne-babalara, ahlak kurallarına ve insan haklarına saygı göstermeye en yüksek; dini inancı olmayanlara

(ateistlere), estetik değerlere ve geleneklere en az düzeyde önem verdikleri tespit edilmiştir. Genel olarak analiz sonuçlarına göre, kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre saygı eğitimine ve değerine daha çok önem verdikleri görülmüştür. Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda bazı değerlendirme ve öneriler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Saygı, Saygı Eğitimi, Öğretmen Algıları.

ABSTRACT

We have been witnessing an increasing interest in value education across world. One of the novelties of the new programs implemented in Turkey since 2005 is the inclusion of value education within school curricula. The purpose of this study is to examine teachers' perceptions and attitudes with respect to the concept of respect, and the strategies and the methods they use in teaching respect. Such an investigation is important because teachers' attitudes and perceptions, professional teaching skills and methods substantially affect the implementation of both official and unofficial educational programs regarding value education.

Survey method was used in this study. The sample consists of total 1021 teachers, of which 662 male and 359 female. The questionnaire used in this study consists of a Personal Information Form, Respect Attitude Survey adapted from Yazıcı and Yazıcı (2009), Respect Education Survey, and Respect Appraisal Scale, both of which were developed by the researcher.

Means, frequencies, standard deviations were calculated and Chi Square test was used in the analysis of total 58 items to find some statistically meaningful differences for some variables. We found that the mean scores of teachers' responses measuring the cosmopolitan aspect of respect were greater than the mean scores of communitarian aspect. When asked how important it is to respect their students to some people, ideas, or existence etc. the top three items responded by teachers were respecting parents, ethical rules and human rights, whereas they indicated that respecting atheists, aesthetic values and traditions are less important. With respect to gender difference, female teachers declared greater importance than male teachers in teaching respect and for the

value respect. Some discussions and recommendations were made given the findings obtained in the study.

Key Words: Value Education, Respect, Teaching Respect, Teachers' Perceptions.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEŞEKKÜR	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
1. GİRİŞ	1
1.1. DEĞERLER VE ÖZELLİKLERİ	2
1.1.1. Değerlerle İlgili Kavramlar	3
1.1.1.1. Norm İlişkisi	4
1.1.1.2. Din İlişkisi	5
1.1.1.3. Tutum İlişkisi	6
1.1.1.4. Örf ve Adet İlişkisi	6
1.2. DEĞERLER EĞİTİMİ	7
1.3. YAPILANDIRICI YAKLAŞIM AÇISINDAN DEĞERLER EĞİTİMİ	10
1.4. DEĞERLER EĞİTİMİ MODELLERİ	13
1.4.1. Değer Aşılama / Telkin Yaklaşımı	13
1.4.2. Değer Açıklama Yaklaşımı	14
1.4.3. Değer Analizi Yaklaşımı	15
1.4.4. Ahlaki İkilem Yaklaşımı	16
1.5. SAYGI VE SAYGI EĞİTİMİ	16
1.5.1. Saygı Eğitimi ve Aile	19
1.5.2. Saygı Eğitimi ve Okul	23

1.6. SAYGI DEĞERİNİN İÇERİK VE BOYUTLARI	28
2. KONUYLA İLGİLİ UYGULAMALI ARAŞTIRMALAR	32
3. MATERYAL VE YÖNTEM	34
3.1. PROBLEM	34
3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	35
3.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	35
3.4. SAYILTILAR	36
3.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	36
3.6. ARAŞTIRMANIN MODELİ	37
3.7. ARAŞTIRMANIN EVRENİ	37
3.8. VERİ TOPLAMA ARACI	44
3.8.1. Ön Araştırma Formu	44
3.8.2. Saygı Tutum Anketi	45
3.8.3. Öğretmenlerin Saygı Eğitimi Uygulamaları Anketi	45
3.8.4. Öğretmenlerin Saygı Yönelimleri Anketi	46
3.8.5. Kişisel Bilgi Formu	46
3.9. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	47
4. BULGULAR VE YORUM	47
4.1. BİRİNCİ ALT PROBLEME AİT BULGULAR	47
4.2. İKİNCİ ALT PROBLEME AİT BULGULAR	59
4.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME AİT BULGULAR	68
4.4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME AİT BULGULAR	81
4.5. BEŞİNCİ ALT PROBLEME AİT BULGULAR	89
4.6. ALTINCI ALT PROBLEME AİT BULGULAR	98

4.7. ÖN ARAŞTIRMA FORMUNDAN ELDE EDİLEN BULGULAR	102
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	105
5.1. SONUÇLAR	105
5.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	105
5.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	106
5.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	106
5.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	106
5.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	107
5.1.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Sonuçlar	108
5.2. ÖNERİLER	109
6. KAYNAKLAR	111
7. EKLER	117
EK-1: ÖN ARAŞTIRMA FORMU	117
EK-2: ÖLÇME ARACI	118
EK-3: ARAŞTIRMA İZİNİ	122

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Yerleşim Yerine Göre Anket Dağıtımını Ve Geri Dönüş Durumu	38
Tablo 3.2. Ankete Katılan Öğretmenlerin Cinsiyet Dağılım Durumu	39
Tablo 3.3. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Eğitim Durumu	40
Tablo 3.4. Ankete Katılan Öğretmenlerin Mezun Olduğu Okul Dağılımını	40
Tablo 3.5. Ankete Katılan Öğretmenlerin Branş Dağılımını Durumu	41
Tablo 3.6. Ankete Katılan Öğretmenlerin Mesleki Kıdem Dağılımını Durumu	42
Tablo 3.7. Ankete Katılan Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Statüsünün Dağılımını	42
Tablo 3.8. Ankete Katılan Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Bulunduğu Yere Göre Dağılımını	43
Tablo 3.9. Ankete Katılan Öğretmenlerin Çalıştıkları Liseye Göre Dağılımını	43
Tablo 4.1. Bir kişinin katılmadığım düşüncelerine saygı duymam gerekmez, ama o kişiye saygı duyabilirim.	47
Tablo 4.2. Bir insana saygı göstermek onun haklarına saygı göstermektir.	48
Tablo 4.3. Herkese sırf insan oldukları için saygı duymak gerekir.	48
Tablo 4.4. Dâhil olduğum grubun değerlerine saygı duymak benim için önemlidir.	49
Tablo 4.5. Kendimizi insanların yerine koydukça onlara daha fazla saygı duyarız.	49
Tablo 4.6. Farklılıklara saygı duymak önemlidir.	50
Tablo 4.7. Her insanın eşit saygı hakkı vardır.	50
Tablo 4.8. Bence, saygı göstermek için karşılık beklememek gerekir.	51

Tablo 4.9. Saygı, kişinin içinde bulunduğu kültüre ve topluma bağlı bir değerdir.	51
Tablo 4.10. Kime ve neye saygı duyacağım kim olduğumla ilişkilidir.	52
Tablo 4.11. Benim için saygıdeğer olanın herkes için saygıdeğer olması gerekmez.	52
Tablo 4.12. İnsanları bir araç olarak değil, bir amaç olarak görmek gerekir.	53
Tablo 4.13. Saygı yaşa bağlıdır, büyüklere ve çocuklara özel saygı göstermek gerekir.	53
Tablo 4.14. İnsanlar sırf kadın veya erkek olmalarından dolayı farklı şekilde saygı görebilirler.	54
Tablo 4.15. Benim için saygıdeğer olan, herkes için saygıdeğerdir.	54
Tablo 4.16. İnsanın çevresindekilere saygı duyması onlara özen göstermesidir.	55
Tablo 4.17. Saygı karşılıklıdır.	55
Tablo 4.18. Saygı evrensel bir değerdir.	56
Tablo 4.19. Ahlakın temeli saygıdır.	57
Tablo 4.20. Öğretmenlerin Saygı Tutumuna İlişkin Görüşlerinin Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri	57
Tablo 4.21. Nezaketin ve karşılıklı saygının yer aldığı bir sınıf ortamının oluşması için çabalarım.	59
Tablo 4.22. Haftalık ders programımın en az 10 dakikasını saygı eğitimine ayırırım.	59
Tablo 4.23. Öğrencilerime, farklılıklara karşı hoşgörülü olmayı öğretirim.	60
Tablo 4.24. Saygısız davranış gösteren öğrencilere bazı hafif cezalar veririm.	60

Tablo 4.25. Öğrencilerime, başkalarının sözünü kesmeden dikkatle dinleyerek karşısındakine nasıl saygı göstereceğini öğretirim.	61
Tablo 4.26. Öğrencilerimin saygılı bireyler olmaları için daha iyi eğitimsel yollar bulmaya çalışırım.	61
Tablo 4.27. Öğrencilerime, günlük hayat ilişkilerinde iyi bir centilmen olmalarını öğretirim.	62
Tablo 4.28. Öğrencilerime, başkalarına saygı göstermede davranış modeli olurum.	62
Tablo 4.29. Öğrencilerimin incitici davranışlarını düzeltirim.	63
Tablo 4.30. Öğrencilerimin saygı davranışlarını artırmak için demokratik bir sınıf ortamı oluştururum.	63
Tablo 4.31. Ders konularını öğretirken adı geçen kişi, değer ve varlıklara saygılı olmayı vurgularım.	64
Tablo 4.32. Öğrencilerimin saygısızlık davranışlarını görmezlikten gelirim.	64
Tablo 4.33. Öğrencilerime, okulun veya sınıfın fiziksel görünümüne özen göstererek çevreye saygılı olmalarını öğretirim.	65
Tablo 4.34. Saygısızlık davranışı gösteren öğrencilerimle ilgili okul idaresiyle işbirliği yaparım.	65
Tablo 4.35. Okul ve aile toplantılarında öğrencilerin saygı davranışlarını geliştirmek için önerilerde bulunurum.	66
Tablo 4.36. Öğrencilerimin saygı içeren davranışlarını ödüllendiririm.	66
Tablo 4.37. Öğretmenlerin Saygı Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Ortalama Ve Standart Sapmaları	67
Tablo 4.38. Büyüklere saygı gösterme durumu	68

Tablo 4.39. Demokratik değerlere saygı gösterme durumu	69
Tablo 4.40. Dini inancı olmayanlara (ateistlere) saygı gösterme durumu	69
Tablo 4.41. Evrensel değerlere saygı gösterme durumu	70
Tablo 4.42. Estetik değerlere saygı gösterme durumu	70
Tablo 4.43. Geleneklere saygı gösterme durumu	71
Tablo 4.44. Karşı düşüncelere saygı gösterme durumu	71
Tablo 4.45. Hayvanlara saygı gösterme durumu	72
Tablo 4.46. Çevreye saygı gösterme durumu	72
Tablo 4.47. Kendi dininden olanlara saygı gösterme durumu	73
Tablo 4.48. Tüm insanlara saygı gösterme durumu	73
Tablo 4.49. Anayasal değerlere (ilkelere) saygı gösterme durumu	74
Tablo 4.50. Atatürk ilkelerine saygı gösterme durumu	74
Tablo 4.51. Anne-babalarına saygı gösterme durumu	75
Tablo 4.52. Farklı dinden olanlara saygı gösterme durumu	75
Tablo 4.53. Tarihine saygı gösterme durumu	76
Tablo 4.54. Öğretmenlerine saygı gösterme durumu	76
Tablo 4.55. Kendilerine karşı saygı gösterme durumu	77
Tablo 4.56. nder ve kahramanlara saygı gösterme durumu	77
Tablo 4.57. Ahlak kurallarına saygı gösterme durumu	78
Tablo 4.58. Arkadaşlarına saygı gösterme durumu	78
Tablo 4.59. Ulusal değerlere saygı gösterme durumu	79
Tablo 4.60. İnsan haklarına saygı gösterme durumu	79
Tablo 4.61. Öğretmenlerin Saygı Yönelimleri Durumunun Ortalama Ve Standart Sapmaları	80

Tablo 4.62. Öğretmenlerin Saygı Değerinin Evrensel Tutumuna İlişkin Maddelerin Cinsiyet Değişkenine Göre “Kay-Kare Testi” Sonuçları	83
Tablo 4.63. Öğretmenlerin Saygı Değerinin Yerel Tutumlarına İlişkin Görüşlerinin “Kay-Kare Testi” Sonuçları	84
Tablo 4.64’de, Öğretmenlerin Saygı Değerinin Evrensel Tutumuna İlişkin Maddelerin Branş Değişkenine Göre “Kay-Kare Testi” Sonuçları	87
Tablo 4.65. Öğretmenlerin Saygı Değerinin Evrensel Tutumuna İlişkin Maddelerin Okulun Statüsü Değişkenine Göre “Kay-Kare Testi” Sonuçları	88
Tablo 4.66. Öğretmenlerin Saygı Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Maddelerin Cinsiyet Değişkenine Göre “Kay-Kare Testi” Sonuçları	90
Tablo 4.67’de, Öğretmenlerin Saygı Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Maddelerin Branş Değişkenine Göre “Kay-Kare Testi” Sonuçları	92
Tablo 4.68. Öğretmenlerin Saygı Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Maddelerin Çalışılan Okulun Statüsü Değişkenine Göre “Kay-Kare Testi” Sonuçları	94
Tablo 4.69. Öğretmenlerin Saygı Yönelimlerine İlişkin Maddelerin Cinsiyet Değişkenine Göre “Kay-Kare Testi” Sonuçları	99
Tablo 4.70. Öğretmenlerin Saygı Yönelimlerine İlişkin Maddelerin Çalışılan Okulun Statüsüne Göre “Kay-Kare Testi” Sonuçları	101

1. GİRİŞ

Değerler eğitimi yeni bir akademik çalışma ve uygulama alanı gibi algılansa da eğitim sistem ve programlarında ilk çağlardan itibaren formal ya da informal olarak yer almıştır. Buna karşın, değer eğitimi konusunda okulun yanı sıra, aile ve toplumun önemli bir etkisi vardır. İnsanlar dış dünya ile ilk münasebetlerine ailelerinin vasıtası ile başlarlar. Dış dünyayı bu tanıma süreci içerisinde, aile çocuklarına daima bir şeyler öğreterek topluluk ve aile ruhu içerisinde yaşama tarzına alıştıırır. Daha sonra birey aile dışına çıkarak toplum ile karşılaşır. Toplum da bireye bu süreç içerisinde değerlerin aktarımında etkili olur. Bu süreçten sonra okula gelen çocuk için artık değerler eğitiminde farklı bir dönem başlamaktadır. Buraya kadar eğitim ailenin ve toplumun değer aktarımı dolaylı veya doğrudan olurken, bundan sonra artık planlı bir şekilde eğiticiler tarafından değerler eğitimi süreci ile yapılmaya başlanır. Devletler kendi toplumsal ve siyasal kültürleri ile milli birlik ve benliklerini gelecek nesillere doğru bir şekilde aktararak devamlılığı sağlamak için okullarda toplumun ortak ürünü olan değerlerin planlı ve doğru bir şekilde aktarılmasını ister. Bu nedenle, günümüzde değerler eğitimi okul programları kapsamında ele alınarak kazandırılmaya çalışılmaktadır. Demokratik ülkeler özellikle ortak değerlerini bilen, etkin ve duyarlı bir vatandaşlık ruhuna sahip, toplumuna ve sosyal çevresine bir şeyler katan ve iyi ilişkide bulunan, demokrasiyi benimsemiş ve yaşam tarzı haline getirmiş bireyler olarak öğrencilerini yetiştirmek ister.

Değerler eğitimi bağlamında baktığımızda eğitimin temel amacı, toplumların ve bireylerin kendilerini tanımalarını sağlayarak, mutluluğa ve refaha ulaşmalarıdır. Türk milli eğitiminin genel amaçları arasında bu hedefler açık biçimde yer alır. Türk eğitim sisteminde köklü değişikliğe gidilerek, 2005 yılında yapılandırıcı yaklaşım

uygulanmaya başlanmıştır. Yapılandırıcı yaklaşım içerisinde öne çıkan en önemli konu ise toplumun ortak değerlerinin, derslerde öğrencilere nasıl aktarılması gerektiği olmuştur. Bu amaçla değerler eğitiminde, yirmi değer belirlenerek eğitim müfredatına alınmıştır. Müfredata alınan bu yirmi değerden biri de saygı değeridir. Saygı değerinin eğitimi toplumsal birliktelik açısından çok önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmada, öğretmenlerin saygı ve saygı eğitimi konusundaki tutum ve yönelimleri ile dersteki uygulama durumlarını tespit etmek hedeflenmiştir. Araştırmayla bu değer okullarında yer alma durumu ile öğretmenlerin bu değere ilişkin algı, görüş, tutum ve yaklaşımlarının ne düzeyde olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

1.1. DEĞERLER VE ÖZELLİKLERİ

Değerler ile ilgili birçok tanım yapılmasına karşın bunların, anlamsal açıdan birbirlerinden çok farklı olmadığı görülmektedir. Kızılcelik ve Erjem (1992)'ye göre değer "bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlara denir" (s. 95). Bolay (2004)'a göre, değer, arzu edilen, ihtiyaç duyulan şeye karşı beslenen amaçtır. O, bir şeyin arzu edilebilir, arzuya şayan olduğuna dair sahip olunan inançtır, demektir. Değer, "ideal ve arzu edilen davranış biçimlerini ifade eden, somut koşullar ve nesnelere aşan üst düzey kavramlar veya doğru kararlara varılmasında, bireylere yardımcı olan genel ilkeleri içermektedir" (Avcı, 2007: 3). Demek ki değer, toplumun içerisinde yaşayan bütün bireylerce doğru olduğu kabul edilen standartlar olup, değişimi uzun zaman içerisinde olan, toplumun bireylerinden yapılmasını istediği davranış ve uygulamalardır.

Daha kapsamlı bir şekilde belirtmek gerekirse değerlerin kendine has şu özelliklere sahip olduğunu söyleyebiliriz:

1. Öğretilebilir ve öğrenilebilen olgulardır (www.ulkuulusoy.k12.tr, 2009).
2. Değerler kendi içinde ahenkli ve çelişkisizdir (Bolay, 2004).
3. Değerler coşku ve heyecanlarla birlikte bulunduğu için üyeler, yüksek değerler uğrunda özveride bulunmaya, mücadeleye ve hatta ölmeye razıdırlar (Avcı, 2007: 20).
4. Değerler grubun ve toplumun üyelerince paylaşılmış, üzerinde uzlaşmaya varılmış olduğu için herhangi bir bireyin yargılamasına bağlı değildir (Avcı, 2007: 20).
5. Aynı toplumun üyeleri tarafından önemsendikleri için genel refahın korunması ve sosyal gereksinimlerin karşılanması ile birlikte görülmüştür (Avcı, 2007: 20).
6. Değerler, üyeleri arasında onanma ve uzlaşım gerektirdiği için kavramsal olarak diğer değerli nesnelere soyutlanabilirler (Akt. Avcı, 2007: 20).

Yukarıdaki özellikler göz önüne alındığında değerleri, devlet ve toplum içerisinde önemli yapan bireylerin ortak ürünü olup topluma mal olmasıdır. Birey açısından ise topluma ve çevreye uyum sürecinde, birliktelik ve demokratik yaşam tarzına geçişin vazgeçilmez bir unsurudur. Değerler, bireyin dünyayı ve çevresini algılamasını, anlamlandırmasını; kişinin kısa ve uzun vadede hedeflerini, bireysel ilişkilerini, yaşam tarzını etkiler ve belirlerler.

1.1.1. Değerlerle İlgili Kavramlar

Değerler eğitimi sürecinde, karşımıza değerler ile ilgili bazı kavramlar çıkmaktadır. Bu kavramlar aşağıda değerler eğitimi açısından incelenmiştir.

1.1.1.1. Norm İlişkisi

Değerler açısından normun ne olduğunun bilinmesi kavram ilişkisinin açıklanmasını kolaylaştıracaktır.

En genel anlamada, “norm kural demektir. Normlar insanlar arasındaki ilişkileri nerede, nasıl ve ne ölçüde yürütülmesini belirleyen ortak kurallardır. Gerçekten sosyal yaşamda insanların ve grupların, tavır ve hareketleri bazı kurallara ve otoriteyi belirten standartlara göre görülmüştür; bu standart ve kurallara “sosyal norm” adı verilmektedir. Bu bağlamda sosyal normlar, akılda tutulan ve insanların tavır ve hareketlerine sınırlar koyan örneklerdir. Üyelerin belirli sosyal normlara uygun olarak hareket etmedikleri bir insan toplumu yoktur” (Kızılcelik ve Erjem, 1992: 305).

Değerler norm mudur? Değerle normlar açısından ne gibi bir ilişki vardır? Değerler, bireylere toplumun ortak kültürünü anlatır, katı bir anlayışla kural gibi dayatmacı değildir. Normlara uyulmadığı zaman toplumsal bir takım yaptırımlar vardır. Değerlerde ise bu şekilde belirgin yaptırımlar yoktur. Normlar değerlere dayanır ve onları somutlaştırırlar. “Toplumun devamının sağlanması toplumun bütün üyelerinin bu normları kabul etmesi ve normlara karşı uygun davranışta bulunmaları gerekir” (Dilmaç ve Ekşi, 2007: 28). Aksi takdirde toplum içersinde sıkıntılar oluşacaktır. Örneğin, saygı bir değerdir, saygının unsurlarından olan büyüklere saygı ise bir normdur. Büyüklere saygı gösterilmediğinde ise toplum tarafından, bir takım ceza ve ayıplama gibi yaptırımlarla karşılaşırız. “Genel ve soyut olan değerlere karşılık normlar, yaptırım

güçleriyle toplumsal yaşamın belirgin bir unsurunu oluştururlar” (Dilmaç ve Ekşi, 2007: 21).

1.1.1.2. Din İlişkisi

Bütün değerlerde olmasa bile, bazı değerlerin oluşmasında veya şekillenmesinde dinin etkisi açık bir şekilde görülmektedir. İslam dini anne, baba ve büyüklere saygıyı; küçüklere sevgiyi emreder, vatani kutsal sayar, adaletli ve dürüst olmayı söyler, temizlik ve sağlığa önem verir. Din, kendine inananların doğru, ahlaklı ve birlik içinde yaşamasını ister:

Mesela, vatan sevgisinin altında dini inanç vardır. İslam’ın getirdiği şehitlik ve gazilik gibi değerler olmazsa, cennet va’di olmazsa, kimseyi kolay kolay vatan uğrunda ölüme götürmek mümkün olmaz. Gazilik ve şehitliğin, Türk ve İslam Tarihinde çok büyük rolü ve yeri vardır. Nitekim meşhur Tarihçi Paul Wittek, Anadolu’nun fethini ve Türkleşip İslamlaşmasını gazilik ruhuna bağlamaktadır. Ona göre, gazilik zihniyeti ve ruhu, insanları en çok coşturan unsurdur (Akt. Bolay, 2004).

Dini inanışa bağlı bireyler, kendi dini inançlarına göre yaşamaya başladığı zaman, değerlerinde de inancının etkisinin görülmesi olağan bir durumdur. Bolay (2004)’e göre, “Din eğitimi ve öğretimi ciddi, düzenli ve tatminkâr olarak verilirse, fertlerin değerlere bağlılığı rahatlıkla temin edilir. Bu değerlere bağlanamayan kişiler, insanlık dışı tutum ve davranışlar sergiler.” Dini duyguların ağır bastığı toplumlarda, değerlere bağımlılık gençlerin suç işleme oranı düşürmekte midir? Yoksa herhangi bir fark göstermemekte midir? Bu soruların cevapları uygulamaları çalışmalarla ortaya

çıkarılabilir. Ancak, şu açık ki, dinler de en nihayetinde bir değer sistemi içeriler ve ona inananları etkilemesi doğaldır.

1.1.1.3. Tutum İlişkisi

“Tutum bir kimse, nesne ya da durumla ilgili oldukça organize ve sürekli olan inanç ve duygulara denir. Tutumlar oldukça uzun süreli olması söz konusudur. Ayrıca tutumların bilişsel, duygusal ve davranışsal birimleri içermesi gerekir” (Kızılcılık ve Erjem, 1992: 427). Rosenberg ve Houland, tutumun oluşumunu şu üç aşamada incelemişlerdir (Akt. Tay ve Akyürek, 2006: 74):

1. Bilişsel Boyut: Kavramın ya da durumun algılanmasıdır.
2. Duyuşsal Boyut: Algılanan kavram ya da durum ile ilgili duyguların ortaya çıkmasıdır.
3. Değerlendirme Boyutu: Duygulara iyi ya da kötü bir değer biçilmesidir.

Öğrenmeye hazır olmada, öğrencinin olgunlaşması, hazır bulunuşluk düzeyi, ilgi ve ihtiyaçları, tutum ve değerleri önemli etkiye sahiptir (Tay ve Akyürek, 2006: 73).

Bireylerin tutumları, değerler eğitimi sürecinde kendini doğrudan gösterir. Bireylerin tutumu olumlu ve değişime açıksa, değerleri kabullenme ve uygulama durumu daha kolay olacak. Değişime kapalı tutuma sahip bireylerde, değerler eğitimi zor ve uzun zaman alacaktır. Bu bireylerde, bilişsel boyuttan başlayarak tutumlar tekrar değiştirilip, değerleri benimseyecek şekilde duyuşsal boyuta geçmesi sağlanmalıdır. Ondan sonra birey değerlendirme boyutunda, değerlerin gereklerini benimsemiş olacaktır.

1.1.1.4. Örf ve Adet İlişkisi

“Örf ve adetler toplumun nesilden nesile aktarılan standart davranış tarzlarıdır” (Güngör, 2000: 93). Bunlar genellikle yazılı metinler halinde değil, başkaları ile

münasebetleri içinde veya büyüklerin sözlü anlatımıyla öğrenirler. Öref ile adaet arasında şu ilişki ve ayırım vardır. “Örfler de adetler gibi birer sosyal kontrol vasıtasıdır. Her örf aslında bir adettir, ancak örflerin doğruluk ve uygunlukları hakkında bizde daha kesin kanaatler vardır ve onların çiğnenmesi halinde daha şiddetli tepki gösteririz.” (Güngör, 2000: 94). Örf ve adetler toplumun alışkanlıkları ve doğrularıdır. Bu doğrular toplumun değerlerini etkiler ve şekillendirir. Olumlu örfler, değerleri toplum içerisinde destekler ve öğretilmesini kolaylaştırır. Örf ve adetler zaman içerisinde değişime uğrar. Bu değişim kendisini değerlerde de gösterir. Değerleri, örf ve adetlerden ayrı düşünemeyiz. Örf ve adetler değerlerin yerel, ulusal ve toplumsal yönünü yansıtır.

1.2. DEĞERLER EĞİTİMİ

Değerler eğitiminin birinci kaynağı ailedir. Çocuğun içinde doğduğu toplumun kültürünü kazanmasında, ailenin rolü ve önemi çok büyüktür. Birey aile içerisinde ilk dünyası ile karşılaşır. Ancak, değerler eğitiminde ailenin özelliğine göre belli sorunlarla karşılaşılabilir. Burada ailelerin özellikleri önemli rol oynar. Bunları şöyle belirtmek mümkündür. Bolat (2004)’e göre, 1) Aşırı, katı, sert, aileler, 2) Katı fakat otoriter aileler, 3) Rehber olmayı ön plana almış aileler, 4) Yumuşak ve iyi huylu aileler, 5)Umursamaz aile tipleridir. Bunların her birisinin elinde yetişen çocuklar farklı olacaktır. Bunların ortak noktalarda birleştirilmeleri, ortak değerler vasıtasıyla olacaktır ki, bunu da planlı bir şekilde eğitim sistemi yapacaktır. Aile de ve sosyal çevrede değerler, bireylere çeşitli yaşamsal olaylar ve tecrübeler ile aktarılmaktadır. Bu aktarma olayı yukarıda anlattığımız aile tiplerine göre farklı şekillerde olacaktır. Aileler okulda verilen değerler eğitimini destek verecek şekilde beslemelidir. Rehber olan aile tipi ile yumuşak ve iyi huylu ailelerde, çocuklarına verilen değerler eğitimi bireyin değerleri özümseyerek, önemsemesini ve kabullenmesini sağlayacaktır. Sert, otoriter ve

umursamaz ailelerde, çocuklarına verilen değerler eğitimi, amacına ulaşmayacak ve çocuğun formal eğitim safhasında çeşitli problemler yaşamasına sebep olacaktır. “Geçmişten bugüne kadar olan aile profillerimize baktığımız zaman, geleneksel olarak adlandırdığımız ataerkil aile yapısında da değerler kazanımında önemli bir fonksiyona sahip olmuştur” (Dilmaç ve Ekşi, 2007: 28).

Değerler eğitiminde, bireyin içerisinde yaşadığı toplumun rolü de son derece önemlidir. Toplum, gayri resmi ilişkilerin ve “ben” duygusunun egemen olduğu, farklılaşma, uzmanlaşma ve işbölümünün geliştiği, sosyal ilişkilerin sözleşmeye göre düzenlendiği, statülerin başarıya göre verildiği sosyal düzen şeklidir (Kızılcılık ve Erjem, 1992: 418). İnsanların sosyal, ekonomik ve kültürel ilişkiler kurarak yaşadığı birliktelikler olan toplum, kendi içerisinde zamanla bir takım ortak değerler oluşturmuştur. Değerler, toplumun içersinden çıkmış olup, toplumsal yapıdan ayrı düşünülemez. Her toplumun, kendi yaşam ve dinamiklerine uygun vazgeçilmez değerleri vardır. Bu değerleri toplum, bireyin yaşamı içerisinde ona hazır olarak verip uymasını bekler.

Değerler, toplumları da etkiler, toplumlar kendi nüfuzlarını değerler sayesinde dünyaya yayma imkânı bulurlar. İnsanlar değerlere bağlılıkları nispetinde, kültürleşirler, insanileşirler ve medenileşerek kültür ve medeniyet meydana getirebilirler. Toplum, devlet ve toplumun ana konuları, esasları, değerler zemininde varlık kazanırlar. Bundan dolayı değerleri yıkılmış, değerleri sarsılmış toplumlar ve kişiler ya çökerler yahut sıhhatli bir gelişme gösteremezler. Hayata mana veremezler. İnsan oluşlarını hissedemezler. Yaratıcı olamazlar.

Değerlere samimiyetle bağlanan topluluklar sağlıklı, yaratıcı, hamleci olurlar. Huzurlu ve mutlu olurlar (Bolay, 2004).

Kısacası bireyin yetiştiği ailesine ve toplumuna değerler eğitimin bir parçası olduğu hissettirilmelidir.

Türk eğitim sistemi, değerler eğitimi açısından okul öncesinden üniversiteye kadar olan tüm müfredatı gözden geçirip, günün ve toplumun gerçeklerine göre yeniden uyarlamalı, Atatürk'ün dediği gibi, muhasır medeniyetler seviyesinin üstüne ulaşmayı, temel amaç edinmeli ve milli şuur bilincini yerleştirmelidir. Değerler eğitiminin hedefine ulaşabilmesi için aşağıda saydığımız kriterler göz önünde bulundurulabilir (Dilmaç, 2002: 4):

1. Bireysel değer sistemleri aydınlanmasında öğrencilere yardım için birçok strateji ve materyalin geliştirilmesi gereklidir.
2. Yeni fikir ve materyallerin oldukça etkili kullanmaları için onlara birçok tecrübeli eğitimci destek olmalı.
3. Değer kavramının kurulabilmesi için çeşitli teoriler ve yöntemler geliştirilmeli.
4. Çeşitli konularda değerlerle ilgili biyografiler derlenmeli.
5. Değer eğitiminde bir diğerine nasıl daha iyi hizmet yapılacağını öğrenmek için birçok insanla birliktelik sağlanmalı.
6. Değer eğitimiyle ilgili araştırma hakkında birçok insana bilgi vermeli.
7. Eğitimci üstlenmiş olduğu rolü gereğince yerine getirmeli.

Bu doğrultuda ifade edilenler dikkate alındığında verilen değer eğitimi başarıya ulaşacaktır.

1.3. YAPILANDIRICI YAKLAŞIM AÇISINDAN DEĞERLER EĞİTİMİ

Yapılandırmacı öğrenme, öğrencilerin aktif şekilde bilgi oluşturması, yorumlaması ve ön bilgilerine göre yeniden organize etmesi inancı üzerine temellenmiştir. Bu akıcı zihinsel dönüşümler, öğrencilerin eğitim yaşantıları ile mevcut bilgiler, kültürel ve sosyal durumları bağdaştığında oluşmaktadır. Durumsal öğrenme, gerçek yaşamla iç içe öğrenme vardır. Bu durumda fikirler oluşmakta ve diğer etkiler anlamaya yardımcı olmaktadır. Böylece öğrenci aktif olmaktadır ve bilgi bireysel oluşumlara bağlı olarak büyümektedir. Öğrenme-öğretme sürecine gelince, öğrencilerin bu öğrenme yollarını bağdaştıracak yaşantılara katılmalarını önermektedir (Öztürk, vd. 2006: 89). Yapılandırmacı yaklaşımın ana ilkeleri ise şunlardır (Öztürk, vd, 2006: 90):

- Bilgi aktiftir, etkilidir.
- Bilgiyi bireyler inşa eder.
- Anlamlı öğrenme işe yarar ve unutulmaz.
- Bilgi öğrencinin hâlihazırda bildiklerinin üzerine inşa edilir.
- Öğretmenin rolü antrenör ve arabulucu gibi stratejiktir.

Yapılandırmacı yaklaşım açısından, öğrencilerin ne bilmediklerinden çok ne bildiklerini görmeye çalışmak bir kıstas olmuştur. “Yapılandırmacılıkta öğrenenler yeni bir öğrenme sürecinde, önceki bilgi ve yaşantıları üzerine öğrenecekleri yeni durumu uygulayarak her iki bilgiyi zihinlerinde birleştirerek yeni bir anlama düzeyi oluştururlar. Öğrenme etkin, sosyal, yaratıcı ve işbirliğine yönelik bir süreçtir” (Öztürk, vd, 2006: 94). Yapılandırmacı yaklaşımda öğretmen rehber, ortak öğrenen ve yönlendirici rolündedir (Öztürk, vd, 2006: 99). “Öğretmen sadece çalışma konusunun altındaki ilkelerle değil, bu prensipleri uygulayacağı çeşitli yollarla ilgili bilgiye sahip olmalıdır. Konu bilgisine ek olarak, öğretmen eğitim formasyonuna da sahip olmalıdır.

Yapılandırmacı yaklaşımda dersi tasarlamak önem taşısa da, öğretimde belli bir sıra izleme zorunluluğu yoktur. Kısacası yapılandırıcı yaklaşımın başarıya ulaşması öğretmenin rollerini etkin ve verimli bir biçimde yerine getirmesine bağlıdır” (Öztürk, vd, 2006: 100–101). Bütün bunların akabinde ise toplumun ortak olguları olan değerlerin eğitimi, ön plana çıkmış ve eğitim sisteminde olması gereken yeri ve önemini elde etmiştir.

Türk eğitim sistemine yönelik temel eleştirilerden bir de düşünmeyi ve eleştirmeyi engellediği yönünde olmuştur. Gelişmiş ülkelerden ortaya çıkan bazı eğitim kuram ve uygulamaları eğitim programlarının içerik ve sunumunu da etkilemiştir. Bu bağlamda, “eğitim sistemimize yapılandırıcı yaklaşımın girmesi ile beraber bilgi üretilmeye, uygulamaya dönüştürülmeye başlanmıştır. Yapılandırmacılık öğrencinin nasıl öğrendiğini açıklar, öğretimin nasıl yapılacağını açıklamaz. Bu anlamda davranışçı bakış açısından farklıdır” (Öztürk, vd, 2006: 89). Bu durum beraberinde değerlerin, yapılandırıcı yaklaşım içerisinde aktarımını zorunlu ve vazgeçilmez hale getirmiştir. Yapılandırıcı yaklaşım eski programa göre, öğrencinin düşünmesini ve sonuca kendinin emek sarf ederek ulaşmasını ister. Bu çaba içerisine giren öğrencinin, sadece pozitif ve sosyal bilimler dersleri ile bilgiye ulaşmasını yapılandırıcı yaklaşım yeterli görmemiş olup, öğrencinin ortak yaşam tarzını bilmesi ve gerektiği şekilde yaşaması için değerler eğitimine önem vermiştir. Değerler eğitimi bireyin sosyalleşmesi yönünde vazgeçilmez unsurlardan biridir. Sadece öğrencilerin iyi ve kötüyü öğrenmesi ile kalmaz onun sosyalleşmesi üzerinde de durur. Değerlerini bilmeyen öğrenciler asosyal olur. Toplumun içerisinde bir yabancı gibi kalır ve toplumsal hayatın gereklerini yerine getiremeyerek, kendi mutsuz olacağı gibi devletine de faydalı bir vatandaş olamayacaktır. Sonuçta yapılandırmacı yaklaşım açısından değerler eğitimi, öğrencinin

içinde bulunduğu cemiyetini anlama ve evrensel değerleri benimsemesi açısından öneme haizdir.

Bu bağlamda ülkemizde, yeni programda eğitim sisteminde kullanılmak üzere yirmi değerden meydana gelen değerler listesi oluşturulmuştur. Bu değerler şunlardır:

- Adil olma
- Bağımsızlık
- Barış
- Bilimsellik
- Çalışkanlık
- Dayanışma
- Duyarlılık
- Eşitlik
- Hoşgörü
- Özgürlük
- Saygı
- Sevgi
- Misafirperverlik
- Sorumluluk
- Temizlik
- Dürüstlük
- Vatanseverlik
- Sağlıklı olmaya önem verme
- Yardımseverlik,
- Aile birliğine önem verme

Değerler eğitimi açısından okulda oluşturulacak atmosfer önemlidir; ancak eğitim okulla sınırlı değildir. Karakter eğitimi öğretmenden idari personele, hizmetliden servis sürücüsüne uzanan, öğrenci ile muhatap olan her bireye çeşitli düzeylerde sorumluluk yükleyen bir çalışmadır. Şüphesiz karakter eğitimine aile katılımının da önemi büyüktür. Okulda öğretmenler seçilen değer üzerinden çalışmalar yaparken ailelerde bu değerleri besleyen girişimlerde bulunabilmelidir. Yeni program yapılandırıcılık olarak adlandırılan ve öğrencilerin yeni kazandığı bilgileri eski bilgileri ile karşılaştırarak zihninde yeniden yapılandırması ve böylece etrafındaki dünyayı anlamlandırmasının üzerine kurulmaktadır. Yine, öğretmenler merkezli ve öğrencilerin pasif dinleyiciler oldukları geleneksel öğretim yöntemlerinin aksine bu model öğrenci merkezli ve öğrencinin öğrenmede aktif olması gerektiğini öğretmektedir. Öğretim etkinliklerinde merak uyandırma ve planlama, araştırma ve keşfetme, çözümlenme ve derinleştirme ile paylaşma ve yaşantıya uygulamayı ön plana çıkartan bu yaklaşım, ayrıca öğrencilere problem çözme, yaratıcılık, iletişim, karar verme, girişimcilik gibi üst beceriler kazandırmayı da hedeflemektedir (Perese, 2005: 4).

1.4. DEĞERLER EĞİTİMİ MODELLERİ

1.4.1. Değer Aşılama / Telkin Yaklaşımı

Değerler eğitimi modellerinden değer aşılama metodu, kendini eğitim sisteminde doğrudan değer aktarımı olarak gösterdiği görülmektedir.

Doğrudan öğretim yaklaşımı, yetişkinlerin çocuklara değerleri, doğrudan söyleyerek çocukların değerleri öğrenmelerinin sağlanmaya çalışıldığı bir yöntemdir. Yaklaşım uygulanırken öncelikle kazandırılacak değer belirlenmekte ve etkinlikler aracılığıyla değer kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu yaklaşım farkında olarak veya olmayarak en çok ve en eskiden beri uygulanan değer öğretim yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır. *Telkin* veya *değer aşılama* olarak da adlandırılan, bu yöntemde öğrencilere neyin iyi neyin kötü olduğu söylenmektedir. Bu yaklaşım tarihsel veya kurgusal ahlâki hikâyeler yoluyla yapılabilmektedir. Bu yaklaşımın etkili olabilmesi için davranış değiştirme yöntemi ile de uygulanabileceği belirtilmektedir. Davranış değiştirme edimsel koşullamanın değer öğretimine uygulanmış şeklidir. Öğrenci kazandırılmak istenen değere uygun davranış sergilediğinde ödüllendirilmektedir (Öztürk, vd, 2006: 267).

Bu yöntem uygulanırken kısaca sırası ile şu basamaklara dikkat edilmelidir. Amaç belirlenmeli, ölçütün ne olduğu belirtilmeli, davranışları pekiştirici yöntem kullanılmalı, tartışmadan kaçınarak yöntem uygulanmalı, değerlendirmesi yapılarak gerektiğinde tekrarlama yapılmalıdır (Öztürk, vd, 2006: 268).

1.4.2. Değer Açıklama Yaklaşımı

Değer açıklama yöntemi 1960'larda sıklıkla kullanılan bir yöntem olmuştur. Bu yöntemde değerler öğrencilere tanımlama yapılır gibi açıklanır ve öğrencinin bilgisine sunulur.

Öğretmenlerin öğrencilerin biçimlenmiş ve yükselen değerlerinin farkına varmalarına yardım etmelerine yönelik bir yöntemdir. Yaklaşım, bireylerin hayatlarında neyin önemli olduğunu fark etmelerini sağlamaya dayanmaktadır. Raths, Harmin ve Simon tarafından John Dewey'in çalışmalarından etkilenerek oluşturulan bu yaklaşım, doğrudan öğretim yaklaşımının aksine bireyin neye değer verip vermeyeceğine başkalarının telkiniyle değil, seçenekleri ve muhtemel sonuçlarını inceledikten sonra kendisinin özgürce değer hakkında karar vermesi esasına dayanmaktadır (Akt. Gültekin, 2007: 54).

Bu yaklaşımda temelde üç adım ve bunların içinde de farklı etkinliklerin olduğu aşamalar söz konusudur. Bunlar (Gültekin, 2007: 55):

I. Seçme

1. Çocukların özgürce seçim yapmalarını özendirme,
2. Seçme durumuyla karşılaşıldığında, alternatif seçenekler oluşturmaya yardımcı olma,
3. Her bir alternatifin olası sonuçları üzerinde düşünülerek alternatifleri değerlendirmede çocuklara yardımcı olma,

II. Ödüllendirme

4. Çocukları neyin ödüllendirilip korunduğu konusunda düşünmelerini özendirme,

5. Seçeneklerini başkalarının onaylaması için fırsatlar sunma.

III. Davranma

6. Çocukları seçimleriyle tutarlı yaşaması ve davranması için özendirme,

7. Yaşamın daha sonraki anlarında bu davranışın tekrarlanması için çocuklara yardımcı olma.

Değer açıklama etkinlikleri uygulanırken şunların yapılmamasına dikkat edilmelidir (Öztürk, 2006: 272). 1.Öğrencilerin belirttiği değerler kesinlikle eleştirilmemeli, 2.Öğrencilere yanıt vermeleri için baskı yapılmamalı, 3.Tartışmalar uzun olmamalı, 4.Grup için uygun sorular bireysel olarak sorulmamalı, 5.Öğrencilerin sahip olduğu duyuşsal özelliklerin hepsi değer belirginleştirme için kullanılmamalı.

1.4.3. Değer Analizi Yaklaşımı

Öztürk (2006: 272-274)'e göre, bu yaklaşımın temel amacı öğrencilere, karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanabilmelerine yardımcı olabilmektedir. Diğer bir deyişle, değer içeren soru ya da sorunları, mümkün olduğunca duyguları katmadan, akıl yürütmeye dayalı olarak inceleyerek karara varmadır. Değer analizi yapılırken şu sekiz aşama göz önünde bulundurulmalıdır. Bunlar: 1.Değer sorununu belirleme, 2.Karşılaşılan değer sorununu açıklığa kavuşturma, 3.Sorun hakkında bilgi ve kanıtlar toplama, 4.Bilgi ve kanıtların uygunluğunu ve doğruluğunu değerlendirme, 5.Olası çözüm yollarını belirleme, 6.Çözüm yollarının her birinin olası doğrularını belirleme ve değerlendirme, 7.Seçenekler arasında birini seçme, 8.Seçilen öneri

doğrultusunda davranımda bulunmadır. Kısacası bu yaklaşımın temeli, olay ve sonuçların değerlendirilerek çocukların kendi kendilerine karar vermelerini sağlamaktır.

1.4.4. Ahlaki İkilem Yaklaşımı

Ahlaki ikilemlerin basit, kolayca bulunabilir çözümleri yoktur; bu gerçek, ahlaki ikilemlerin bir özelliğidir. Bu nedenle bir ikileme öğrencilerin buldukları çözüm, o çözümün dayandığı gerekçeler kadar önemli değildir. Varılan kararı değil, kararın dayandığı usavurmayı değerlendirmelisiniz. Ahlaki kararlar şu üç türde olabilir; a)Benim için iyi olan şey doğrudur, b)Kanunların ve kuralların koyduğu şey doğrudur; c)Bu soruna verilecek cevabı belirtecek yüce bir ahlak ilkesi olmalıdır. Eğer, öğrencilerin kararlarını buna benzer bir çerçevede yoklarsanız, onların yüce ahlak ilkeleriyle karar vermelerine yardım edersiniz (<http://www.yok.gov.tr/>, 2008). Bu yaklaşım okullarda çocukların mevcut ahlaki akıl yürütme düzeylerinin saptanmasında, ahlaki akıl yürütme düzeylerinin yükseltilmesinde ve adil toplum okulları yaratabilmesinde kullanılabilir” (Öztürk vd, 2006: 274).

1.5. SAYGI VE SAYGI EĞİTİMİ

Saygı, sadece temel değerlerden biri değil, aynı zamanda birçok değer de temelidir. Örneğin, eşitlik değerinin temelinde eşit saygı vardır. Bunun yanı sıra saygı, insanlara daha fazla sevgi ve daha az korku; daha fazla mutluluk ve daha az acı; daha fazla başarı ve daha az başarısızlık yolunda bilgi yüklü sezgileri ve pratik fikirleri bir araya toplayan bir kuşatıcı bir değer olma niteliğindedir (Loomans ve Loomans, 2005: 11). “Saygı karşımızdakine onu düşündüğümüzü hissettirmektir. İnsanların dili, ırkı, cinsiyeti ne olursa olsun, ayırmadan farklılıklarını kabul etmektedir. Saygı, insanların arasındaki olumsuzlukları olumluya çeviren bir bağ, insanlar arasında en güzel iletişim kapısıdır. Kendine ve başkalarına değer vermek, çevresinden değer görmektir” (Perese,

2005; 8). Saygı uygulamada karşımıza insana, doğaya, haklara, emeğe, kendine, engellilere, hayvanlara ve düşünceye saygı olarak değişik şekillerde kendini gösterir.

Saygılı olmak iyi bir insanın taşıması gereken temel özelliklerden birisidir. Saygı, insanın kendi kişiliğiyle başkalarının kişiliğinin arasındaki sınırı bilip o sınırı aşmaması, kendi aleyhine dahi olsa başkasının hakkına, hukukuna özen göstermesidir (<http://www.hayatifarket.com> , 2009). Pighin (2005; 59)'e göre: “Saygı insanın birlikte yaşamasındaki tüm değerlerin esasıdır. Kim ki tüm diğer insanların onuruna saygı duyarsa, diğer değerleri de içselleştirebilecek vasıftadır. Saygı, karşıdakini olduğu gibi kabul etmektir; meziyetleriyle, zayıflıkları ve yanlışlarıyla, hakları ve ihtiyaçlarıyla.” Saygı göstermek belli bir zamanla, mekânla veya durumla sınırlı değildir. Saygı, sinemada, evde, okulda, tiyatrodaki, otobüste, sıra beklerken, sokakta, alışverişte, camide, stadyumda, resmi dairelerde olabileceği gibi; herkese, küçüğe, büyüğe, kadına, erkeğe, geçmişe, geleceğe yönelik olabilir.

Değerler eğitimi sürecinde, öğrencide olması gereken en önemli değerlerden biri saygıdır. Saygı öğrencilerin kendilerini tanımaları, evrensel düşünceleri oluşturmaları ve toplumu ile sosyalleşmeleri için vazgeçilmez bir değerdir. “Yurttaşlarına saygıyı temele alan devletlerde toplumsal istikrar da büyük ölçüde güvence altına alınmış olur” (Yazıcı, 2008: 31). Toplumsal ilişkilerin temelinde bulunan saygı, insanların arasındaki ilişkiye ve samimiyete dayanır. Saygı gösteren kişi, saygı görmek ister. Saygı iyi beslenmeye benzer, çocuk onunla ne kadar beslenirse, o kadar sağlıklı ve güçlü olur. Onun için okulda, toplumda ve ailede saygı eğitimi vazgeçilmezdir. Burada en önemli görev ise bu işi, düzenli ve planlı yapacak olan eğitim sistemine düşmektedir. Eğitim sistemi içinde saygı eğitimi aktif, olumlu ve uygulamacı öğretmen ile katılımcı öğrenci esaslı başarılar olarak amacına ulaşacaktır.

Her toplumda olduğu gibi, Türk toplumunda da eşit saygı anlayışıyla çelişik özellikle kadınlara yönelik bazı yerleşik algı ve tutumla söz konusudur. Örneğin, “Kadının yeri evde kocasının yanındır.”, “Erkek ne derse o olur.”, “Kadın elinin hamuru ile erkek işine karışmaz.”. Kadınların namus uğruna deyip, “töre” adı altında öldürülmesi, kadınların intihara zorlanması, “berdel” olarak evlendirilmesi, “başlık parası” ile bir mal gibi parayı verene satılması gibi. Dahası, farklılıklara saygı konusunda da önemli toplumsal sorunlarımızın olduğu da bir gerçektir.

Saygıyı önemsememe noktasına götürmek kendine güvensiz, girişimci olmayan, insiyatif kullanmayan, değişimi sorgulamayan, zora talip olmayan, yeteneklerini geliştirmeyen insanlar ortaya çıkarır. Baskıcı kültürel özellikler nedeniyle, ailede baba baskısı şeklinde başlayan bu sürece, ilerleyen yıllarda toplum baskısı, koca baskısı, kayınvalide baskısı da eklenir ve kişi kendi saygısını kayıp eder. Kendi kişiliğinin sınırlarını bilemeyen, sadece kurallara uymak zorunda hisseden ama kuralları sorgulamayan bir insan ortaya çıkar. Anne babalar kendi haklarına sahip çıkabilen, silik olmayan, kendine güvenen çocuklar yetiştirmek isterler. Büyükler rehberlik rolünü doğru üstlenebilirlerse, çocuk hayatı tanır; nerede, nasıl davranacağını öğrenir (<http://www.hayatifarket.com> , 2009).

Toplumumuz açısından düşündüğümüz zaman saygı değerinin eğitiminde yeterli seviyede olup olmadığımız önemlidir. Eğer yetersiz ise bu durum hızlı bir şekilde yeterli seviyeye ulaştırılmaya çalışılmalıdır. Çünkü “saygı diğer insanlara değer vermeyi, onları içtenlikle anlamayı, onların fiziksel görünümüne veya sahip oldukları etnik köken veya sosyal gruba göre değil gerçekleştirdikleri eylemlere göre

değerlendirmeyi ve herkesin eşit haklara sahip olduğunu bilmeyi gerektirir” (Yazıcı, 2008: 31). Loomans ve Loomans (2005: 43)’ın aktardığı, Midwest’teki önemli bir üniversite tarafından gerçekleştirilen ulusal bir araştırmada, bin öğretmene Amerikalı çocukların gelişmeye en çok ihtiyaç duyduğu anların ne olduğu sorulmuştur. En çok karşılaşılan üç yanıt dinleme yeteneği, öz disiplin ve görgü kurallarıdır. Görgü kuralları hiç kuşku yok ki evde başlar. Ebeveynler ya da bakıcılar, çocuğa örnek teşkil eder. Çoğu anne baba, çocuklarına komşulara, yabancılara ve topluluktaki otorite figürlerine saygılı ve nazik davranmasını öğretirken, kendi çatılarının altında onların yaşamlarındaki en önemli insanlarla ilişkilerinde görgü kurallarının temel ilkelerini uygulamaya koyamamaktadır.

“Kendisine iyi ve saygılı davranılarak yetiştirilen çocuklar, görgü kurallarını genellikle başkalarına da aktarırlar. Gündelik görgü kuralları, çocuğunuza başkalarına saygı göstermenin ve onlara saygıyla davranmanın temel ilkelerini öğretmeyi içerir” (Loomans ve Loomans, 2005: 44). Kısacası toplumun bireylerine ve aileye karşı saygılı ve iyi davranmanın temel ilkeleri ailede atılır. Ailede ve okulda, öğrencilere görgü kuralları göz önünde tutularak, empati yöntemi ile saygı eğitimi yapılmalıdır. Saygı insanları işbirliğine sevk eder ve her zaman için yaşanılan ortamı daha iyiye taşır. Toplum da bu bilinçle, saygı eğitimini benimseyip, doğru bir yolla bireylerine aktarma görevinde üstüne düşeni yapmalıdır.

1.5.1. Saygı Eğitimi ve Aile

Saygı eğitimi açısından okulda verilen eğitim tek başına yeterli değildir. Bu açıdan aile son derece önemlidir. “Saygının temeli küçük çocuklukta atılır. Bebek, anne-baba tarafından gerçekten sevildiğini görüp onlar için bir yük veya rahatsızlık ifade etmediğini hissederse, kendine ve çevresine karşı güven duyar” (Pighin, 2005:

60). Güven duygusu da beraberinde saygıyı getirir. “Kişilik gelişiminin yüzde seksen oranında ilk beş yaşında gerçekleştiğini düşünürsek bu yaşlarda değerler eğitiminin verilmesi daha uygun olduğu görülmektedir. Bu yaşlarda çocukların büyük çoğunluğu herhangi bir eğitim kurumuna gitmedikleri için yaşamının büyük bir kısmını aile yanında geçirmektedir” (Dilmaç ve Ekşi, 2007; 22). Bu nedenle ailenin değerler eğitimindeki yeri çok önemlidir. Çünkü, çocukların hayatlarında kendilerine örnek aldıkları ilk kişiler anne ve babalarıdır.

Sıralamada anne ve babalar; örnek kişilik, danışman, yol göstericiler olarak pop gruplarının, sinema oyuncularının ve siyasetçilerin çok önündedir. Bunlar belki hayranlık duyulan idollerdir. Çocukların ilk gençlik yıllarına kadar yetişmek istedikleri ve kopyaladıkları doğru örnek kişiler, rollerinin hakkını verdikleri takdirde, anne-babaları, büyükanne ve büyükbabalarıdır. Önemli değerlerin başarılı şekilde eğitimi için, aile içinde insani sıcaklık ve şefkatin varlığı şarttır. Çocuklar sevgi dolu ve sabit sınırlara ihtiyaç duyarlar. Yaşadıkları çevre içerisinde ancak böylelikle yollarını bulabilirler. Önemli olan, anne-babanın gerçekten üzerine düşerek çocuğunun kaygıları ve zorluklarını dinlemesi ve anlaşmazlıkları onunla birlikte sonuçlandırmasıdır. Burada çocuğa kaç saat zaman ayrıldığından çok ona ne derece yoğunlaşıldığı belirleyicidir. (Pighin, 2005:103–104).

Demokratik bir aile ortamında saygı değeri daha kolay aktarılır. Baskıcı bir tutum sergileme, bize bir şeyler kazandırıyormuş gibi gözükse de devamlı bir şeyler kayıp ettirir. Ailelerin çocukları ile daima iletişim halinde olmaları aile bağlarının güçlenmesi ve saygının yerleşmesi açısından çok önemlidir. Bu süreç içerisinde aile

aşağıda belirttiğimiz şu on yolu kullanmayı saygı eğitimi açısından kendine görev edinebilir. Loomans ve Loomans (2005: 25)'a göre bunlar:

1. Şefkat: Tüm hislerinize saygı duyun ve empati kurarak birbirinizi dinleyin.
2. Açık İletişim: Duygularınızı basit bir dille ifade edin ve karşılıklı olarak kalpten konuşun.
3. Yaratıcılık: Yeni şeyler deneyin, neşeli olun, beklenmeyene hazır olun.
4. Tutarlılık: her gün dediklerinizi yapın ve bunların ne anlama geldiğini açıklayın.
5. Mücadelecilik: Sorunlara olumlu beklenti ile yaklaşın ve yaşam mücadelelerinden ders çıkarın.
6. Neşelilik: Gününüzü neşe ile kucaklayın ve yaşamdan zevk almayı öğrenin.
7. Güven: Kendi yeteneklerinize ve başkalarının becerilerine inanıp güvenin.
8. Sakinlik: Her gün kendi içinizdeki sakin bir merkezden nefes alıp yaşayın.
9. Açık Anlaşmalar: Herkesin anlayabileceği ve anlayışla karşılayabileceği açık anlaşmalar ve kurallar yaratın.
10. Bağlılık: Her gün kendinize karşı gerçekçi ve başkalarına karşı dürüst olmak için söz verin.

Yukarıda saydığımız bu on prensibi, kendine kılavuz edinen ailelerde yetişen çocukların, saygı eğitimi amacına kolayca ulaşacaktır. Ailede yanlış veya eksik verilen saygı eğitimi, ileride karşımıza telafisi zor veya mümkün olmayan sonuçlar çıkarır.

Ailedeki saygı eğitimi, ne kadar iyi ve güçlü olursa devamında okuldaki saygı eğitimi de amacına ulaşmış olur. Ailenin kendisini saygı eğitiminin, bir parçası olarak görmeli ve bu bilinçle hareket etmelidir. Okul ve öğretmen ile aile devamlı işbirliği içinde olması, saygı eğitiminin vazgeçilmez unsurudur. Saygı eğitiminde okul aile işbirliği ile yetişen çocuklar saygı değerini özümserler. Sağlam bir saygı değeri bilincine sahip bireyler, toplumuna ve insanlığa karşı çağdaş ve demokratik düşünceler ile sahip çıkar ve korurlar.

Loomans ve Loomans (2005, 161-196), ailelerin etkili ve başarılı bir saygı eğitimi içersinde yapabilecekleri teknik ve yöntemleri şöyle belirtir:

a) Ev Ödevi Olgusu: İyi çalışma alışkanlıklarını teşvik ederek ve bitirilen her ev ödevi ve projeyi överek çocuğunuzun öğrenme sürecine ilginizi gösterin.

b) Eğlenceli Bilgiler: Çocuğunuzla dünyanın harikaları hakkında ilgi çekici bilgileri paylaşarak zihinsel gücünü geliştirin ve zihni canlandırın.

c) Sanatın Takdiri: Sanatı birlikte överek güzelliği takdirinizi ve hayranlık hissinizi zenginleştirin.

d) Okuma ve Edebiyat: Çocuğunuzla birlikte yüksek sesli kitap okuyarak ve içinden kitap okuma saatleri paylaşarak, büyük klasikleri ona sevdiren ve okuma sevgisini aşılaysın.

e) Müziğin Takdiri: Her tür müzik türünü dinleyerek ve birlikte şarkılar söyleyerek ya da müzik yaparak müzik armağanını takdir etmesini öğrenin.

f) Dünya Seyahati, Haberler ve Coğrafya: Dünyadan haberleri tartışarak, diğer ülkeler ve kültürler hakkında birlikte bilgiler edinerek çocuğunuzun küresel olarak bilgilenmesine yardım edin.

g) Kahramanları Bulmak: Cesurca eylemler sergileyin, sıra dışı bir yeteneğe sahip olan ya da üstün gücüyle örnek teşkil eden insanlara çocuğunuzla birlikte saygı ve hayranlık duyun.

h) Hafıza Oyunları: Çocuğunuzun imgeleme, yaratıcılık ve hafıza oyunlarından yararlanarak parlak bir hafıza geliştirmesine yardım edin.

ı) Olağandışı Sonuç Egzersizi: Bir hayal ya da hedef yaratırken, hayali büyük, daha büyük, en büyük ve sonunda olağandışı kılmayı deneyin! Zihninizi en süt seviyesine çıkarın ve bütünüyle yepyeni olasılıklar diyarına girin.

i) İmgeleme Teknikleri: Çocuğunuza görsel, imgelemeyi kullanarak ve zihinsel provalar yaptırarak zihinsel gözüyle görmeyi öğretin.

Bütün bu teknikler ebeveynler tarafından ailede, saygı ve saygı eğitiminin doğru ve sağlam bir şekilde verilmesini kolaylaştıracaktır.

1.5.2. Saygı Eğitimi ve Okul

Değerler eğitiminde okullardan beklenen rol ve işlev zaman zaman eleştirilene konu olmuşsa da bu rol hiçbir zaman önemini yitirmemiştir. Perese, 2005), okulun bu merkezi rolünü şöyle belirtir:

Okullardan yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve sosyal davranışlarını etkileyebilmeleri beklenir. Bundan dolayı çağın getirdiği olumsuz durumlar karşısında, okullar öğrencilerinin iyi tercihler yapabilmesi için seçenekler gösterebilmeli ve aynı zamanda bu tercihleri yapabilme stratejilerini ve amaçlarını sunabilmelidir. Bir toplumun geleceğinin iyi yetişmiş, karakter sahibi insanlara bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir ve insanlar iyi ahlaki karaktere kendiliğinden sahip olmazlar. Bundan dolayı öğrenim çağındaki her

bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması kaçınılmaz olarak okulların temel hedefleri arasındadır (Perese, 2005: 1).

Okul programı öğrencilerde, sorumluluklarını taşıyabilecekleri makul seçimler yapabilmelerine imkân sağlayacak bilgi, beceri ve yeteneklerin geliştirilmesini hedeflemelidir. Yukarıda belirttiğimiz hususlar doğrultusunda okulda saygı eğitimi, öğretmenlerin insiyatifine bırakılmadan planlı olarak verilmeye çalışılmalı. Yaparak, yaşayarak saygı eğitiminin daha kolay öğrenen çocuklara, okullarımızda drama yoluyla saygı eğitimi aktarmaya önem verilebilir. Okulun ve toplumun saygı eğitiminin bir parçası olduğu hissettirilir.

Okulda uygulanacak saygı eğitiminin belirli amaçları olmalıdır. Bunlar (<http://www.papatyaanaokulu.com/tr> , 2009):

- Bireylerin farklı değerlerin üzerinde derinlemesine ve kendi düşüncelerini geliştirmelerine ve bunları kendileriyle, başkalarıyla, içinde yaşadıkları toplumla, en geniş anlamda dünyayla ilgili olarak ifade edip uygulanmalarına yardımcı olmak.
- Olumlu kişisel ve sosyal seçimler yapma konusunda anlayış, motivasyon ve sorumluluk duygusunun geliştirilmesi.
- Kendi kişisel, sosyal, etik ve spiritüel değerlerini seçmeleri ve bunları geliştirmek ve derinleştirmek için pratik yöntemleri fark etmeleri için bireylere ilham vermek.
- Farklılıklara saygı duymanın bir arada yaşamının bir kural olduğu bilincini aşılama,

- Fikirlere saygı duymanın insana verilen en büyük değer olduğunu vurgulamak.

Saygı eğitimi, okulda tek başına öğretilen veya anlatılan bir konu veya ders değildir. Bu bilinçle ilk önce saygı eğitiminde okul ve aile işbirliği sağlanmalıdır. Aileye ve çevreye saygı eğitiminin bir parçası oldukları hissettirilmelidir. Öğretmenlerin saygı değerinin nasıl gördüğü ve algıladığı, saygı eğitimi açısından önemli ve yol göstericidir. Perese'nin geliştirdiği saygı eğitimi modeli, bu anlamda genel hatlarıyla yapılandırıcı eğitim anlayışına dayanır:

“Etkinlikler, öğrencilerin bildikleri üzerinden hareket etmek, demokratik sınıf atmosferi oluşturmak, yakın çevrenin imkânlarını eğitim sürecine dahil etmek, öğrencilerin keşif ve araştırmalarına imkân sağlamak, sonuca değil sürece odaklaşmayı esas almak, birden fazla gelişim alanı üzerinden hareket etmek, öğretmenin işini kolaylaştırmak ve öğrencilerin eğitim sürecine eğlenerek katılmasını sağlamak prensipleri esas alınarak hazırlanmalıdır” (Perese, 2005: 6).

Etkinlikler sınıf ortamının ve öğrencilerin durumu ile yaş gruplarına göre esnekli göstermeli, bu konuda öğretmenler gerekli düzenlemeleri yapmalıdır. Saygı değeri eğitimi bir anda öğrenciye aktarılamaz. Daimi bir eğitim şeklinde planlı verilir. “Saygıya dayalı sınıflar öğrencilerin söyledikleriyle alay edileceği veya kendilerinin aşağılanacağı korkusuna kapılmadan özgürce görüş ve düşüncelerini ifade edebildikleri sınıflardır. Öğretmen, öğrencinin bazı davranışlarını düzeltme durumunda kaldığında bile bunu öğrencinin kişiliğini incitmeden yapmalıdır” (Yazıcı, 2008: 32).

Saygı eğitiminde, cezalandırmacı ve zorlamacı bir yaklaşım içerisinde olunmamalıdır. “Öğretmenin görevi yapması gereken ortak düşünce ve duyguların

oluşabileceği ortamlar oluşturmak, bunlardan sonuç çıkarmak, onları yönlendirmek ve süreklilik kazandırmaktan ibarettir.” (Durkheim, 2004: 208). Saygı değerini aktarırken öğretmenler, öğrencilerine neşe dolu mesajlar vererek onların saygı değer olduklarını hissettirmelidir. Bu bağlamda öğretmenlerin okulda ve derste saygı eğitimi uygulamaları önem kazanmaktadır.

Saygı eğitiminde öğretmenlerin “çocuklara gösterdiğimiz ifade onlara kendileri hakkında bir şeyler söyler. Eğer kederli veya soğuksak onlar bizim onları sevmediğimiz veya kendilerinde bir yanlışlık olduğu anlamını çıkarırlar. Ne zaman bir öğrenciyle yüz yüze geldiğimizde sıcakça gülümsesek anlara iyi olduklarını söylemiş oluruz. Bu kendini kâbuliyeti ve saygıyı öğretir” (Douglass, 2001: 140). Okul içerisinde öğretmen tarafından oluşturulan etkili bir aile ve okul işbirliği ile topluma saygılı, demokrasi bilincini özümseyen bireyler yetiştirmemiz içten bile değildir.

Saygı eğitimi verilirken Douglass (2001: 194)’a göre: “Yanlış davranışlarda bulunan her öğrenci temel bir ihtiyacını karşılamaya çalışır.”, bu bağlamda okullarda öğrenciye bir takım istendik davranışlar verilmeye çalışılırken, saygı anlayışı ile beraber verilmelidir. Öğretmenler saygı eğitimi içerisinde önem verdikleri varlık ve unsurları, ön plana çıkarmalı ve bunları öğrencilerine doğru ve uygun yöntemler ile aktarmaya özen göstermelidir.

Saygı değerinin eğitimi aşamasında öğretmenler aşağıdaki hususlara dikkat etmelidir. Dilmaç (2002: 4)’a göre öğretmen:

- Model olmalı.
- Sınıf içinde ortak bir sosyal doku oluşturmalı.
- Her öğrenciye sorumluluk verip, onların ahlaki gelişimlerine destek sağlamalı.

- Öğrencilere karar verme olanağı tanınmalı.
- Paylaşım fırsatı vermeli.
- Öğrencilerini ortaklaşa çalışmaya teşvik etmeli.
- Tartışma ve paylaşma ortamları oluşturmalı.
- Öğrencileri soru sordurmaya yönlendirmelidir.

Douglass (2001: 188)'a göre ise temel eğitimsel ilkelerden hareketle saygı eğitiminde şunları önerir:

- Saygıyı örnekletirerek verirse öğretimde daha etkili oluruz.
- Çocukları kontrol etmememiz gerektiği halde amacımız onların kendi kontrollerini geliştirmesi olmalıdır, çünkü yarısı polis olan bir topluma sahip değiliz.
- Her çocuk değişik hayat tecrübelerinden dolayı değişik bir gerçeği görür.
- Tüm öğrenciler değişik hızda ve modelde öğrenir.
- Tüm öğrencilerin değişik öğrenme, iletişim kurma ve faaliyet stilleri vardır.
- Tüm öğrencilere ulaşan anahtar bir yol vardır. Öğretmen bu yolu bulmalı ve uygulamalıdır. Gerekirse başka profesyonellerden yardım almalıdır.
- Öğretmen çocuklardan sorumlu olduğu halde hiçbir çocuktan üstün olmadığını farkında olmalıdır.
- Saygıyı öğretmenin en önemli yolu saygıda model olmaktır.

Öğrenciler okuduklarından çok gördüklerini yaşama geçirirler. Bunun için saygıyı teorik bir bilgi gibi öğretmek zor olacaktır. Ancak göstererek ve yaşayarak öğretmek kolay ve etkili olacaktır. Öğretmenlerin, derslerinde saygı eğitimini uygulama

teknikleri ve özelliklerinin bilinmesi, saygı eğitiminin amacına ulaşmasında bizlere daha çok kolaylık sağlayacaktır.

Öğretmenlerin, okulda ve haftalık ders müfredatı boyunca derslerde yaptığı saygı eğitimi uygulamalarını bilmek, saygı değerinin amacına ulaşması açısından öneme haiz bir konudur. Saygı eğitimi açısından sınıf ortamının bilinmesi, ders programlarında saygı eğitimine ayrılan sürenin incelenmesi, cezalandırma ve ödüllendirme yönteminin kullanılmasının bilinmesi, öğrencilerin birbirlerine hoşgörülü olması, öğretmenlerin model olarak daha iyi eğitimsel metotlar bulmaya çalışması, okul-aile işbirliğinin güçlendirilmesi çalışmaları, ders konuları içerisinde geçecek konulara ve unsurlara saygı duymayı önemseme, okul ve sınıfın fiziksel görünümüne önem vererek çevreyi önemsemeyi öğretmenin bilinmesi gerekmiştir.

1.6. SAYGI DEĞERİNİN İÇERİK VE BOYUTLARI

Saygı değeri en temel değerlerden biri olmasına karşın bu değere yönelik uygulamalı araştırma sayısı yok denecek kadar azdır. Ahlak felsefesinde, özellikle Kant ve onu izleyen felsefeciler saygı değerine özel önem verdikleri için bazı kuramsal çalışmalar yapmışlardır. Aşağıdaki sayfalarda eldeki sınırlı kuramsal ve uygulamalı çalışmalara dayanarak saygı değerinin içerik ve boyutları hakkında açıklamalarda bulunulmuştur.

Kendine Saygı

Saygı değeriyle ilgili hemen hemen tüm çalışmalarda vurgulanan hususlardan biri başkasına saygının öz-saygı ile ilişkili olduğu vurgusudur. Saygı insanın sadece çevresine gösterilen bir değer değil, kendisine de göstermesi gereken bir değerdir. Bu bağlamda insanın kendisine de saygı duyması gereği, çevresine ve başkalarına gösterilen saygı kadar önemlidir. İnsanların kendilerine saygı duyma düzeyleri, saygı

eğitimin amacına ulaşmasını kolaylaştıracaktır. Saygı eğitiminin uygulayıcıları olan öğretmenlerinde, kendilerine duydukları saygı düzeyi ve saygıyı algılamaları, saygı eğitiminin etkili bir biçimde uygulanmasında vazgeçilmez bir unsur olduğu görülecektir.

“Kendisine fazla saygı duymayan insanlar, çevresine karşı daima temkinli davranarak belirsiz bir imaj sergilerler” (Andre ve Lelord, 2006: 32-33). Bu durum saygı eğitiminin amacına ulaşmasını zorlaştıracaktır. “Ailede, okulda ve toplumda kendilerine saygı duyulduğunu gören bireylerin öz-güvenleri artacağı gibi başkalarına saygı göstermede daha itinalı davranacaklardır” (Yazıcı, 2008: 31). Kendisine saygı duyan bireyler ile saygı eğitimi daha kolay ve doğru bir şekilde yapılacaktır. Dahası, Benditt’in (2008) de belirttiği gibi, kendine saygı duymayıp sadece başkalarına saygı duyan insan mutsuz ve depresif bir hayat yaşar.

Saygı ve Empati

Her ne kadar saygı değeri kişinin kendine saygıyı da içerse de, aslında saygı büyük ölçüde diğer insanlara, canlılara veya varlıklara saygıyı içerir. Dolayısıyla, bireyin kendi dışındakilere yönelmişlik açısından doğrudan onların insanlıklarını anlamayı, varlıklarını ve değerlerini kabul etmeyi içerir. Bu anlam ve kabullenme doğası gereği bir tür empati kurmaktır. Bu nedenle, saygı değerinin empati içermesi kavramsal olarak gereklidir.

Saygı değerindeki bu empaitk durum çocukluk döneminde başlar. Çocuklar, her ne kadar kendi arkadaşları ile oyun oynasalar bile daima yetişkin gibi davranmaya çalışır. Bu süreçte çocuk yargılanmadan dinlenmek ve varlığının tanınmasını ister. Kendini bir yetişkin gibi ailesinin ve toplumun bir parçası görür ve bu şekilde bilinmek ister. Bazı aileler, empati kurmakla sempati kurarak eğitim vermeyi aynı gibi

görmektedirler. Sempatiyi kullanarak farkında olmadan boşa kürek salladıklarının farkında değildirler. Ancak ikisi aynı şey değildir. Loomans ve Loomans (2005: 35)'a göre, sempati kurarak saygı eğitimi vermek cezalandırmanın etkisiz olduğu kadar etkisiz bir elemandır. Empati yerine çocuğa sempati sunmak yanlıştır. Eğitimin temelinde şefkat göstererek iletişim kurmak olmalıdır. Empati kurarak iletişime geçmek alışkanlık haline gelmelidir. Bu durum eğitimde kolaylık sağlayacak.

Diğer İnsan ve Varlıklara Saygı

Nelere ve kimlere saygı duyulacağı konusu saygı değerinin yöneldiği varlık ve nesnelere belirlemek açısından önemlidir. Çünkü saygı, en genel anlamda kendimize ve kendi dışımızdaki insanlara, diğer canlılara, varlıklara; belli durumlara ve özelliklere yönelik olabilir. Saygı değerinin algılanması boyutunda diğer insanlara, varlıklara, çevreye ve içinde yaşanılan kültüre saygı duyma anlayışı önem kazanmıştır. Bu durum bireylerin etrafındakilere karşı daha itinalı davranmasını sağlayarak, toplumsal yaşamın gereğini yerine getirterek insanların bir arada yaşamalarını kolaylaştırmıştır. Bunun için öğretmenlerde, diğer insan ve varlıklara saygının algılanma boyutunu bilmek saygı değerinin amacına ulaşmasını kolaylaştıracaktır.

Öğretmenlerin saygı gösterilmesi gereken alanlarla ilgili duyarlılıklarının bilinmesi, saygı eğitimi uygulaması açısından önemlidir. Bu sayede öğretmen, öğrencilerine saygı gösterilmesi gereken alanları tanımalarını sağlayarak, olumlu fikir geliştirmelerine yardımcı olur. Bu amaçla öğretmenlerin saygı uygulaması yönelimlerinden, aşağıdakilere verilen önem derecesinin bilinmesi saygı değerinin nesnesini anlama bakımından önemlidir. Öğretmenlerin, öğrencilerinin saygı değerine sahip olmaları açısından anne-babaya, büyüklere, demokratik değerlere, geleneklere, anayasal ilkelere, tarihine, önder ve kahramanlarına, dini inancı olmayanlara, evrensel

değerlere, estetik değerlere, karşı düşüncelere, tüm insanlara, farklı dinden olanlara, insan haklarına, kendi dininden olanlara, hayvanlara ve çevreye, ahlak kurallarına, Atatürk ilkelerine ve ulusal değerlere saygı duymayı ne derece önemli buldukları saygı değeri için araştırılması gereken bir konudur.

Saygı Değerinin Evrensel ve Yerel (Toplulukçu) Boyutu

Saygı evrensel ve bir değerdir. Bununla kastedilen birinci anlam değeri olarak saygı tüm toplumlarda ve tüm zamanlarda kabul edilmiş bir değer olmasıdır. Saygı aynı zamanda tüm insanlara sırf insan oldukları için değer vermeyi içerdiği için kavramın evrensel boyutu vardır. Bunun yanı sıra, saygı anlayışı toplumsal, kültürel ve yerel bir boyut içerir. Bu boyutta, neye saygı duyacağımız içinde bulunduğumuz topluma, kültüre ve geleneğe bağlıdır.

Evrenselci (cosmopolitan) ve cemaatçi düşünme biçimleri son otuz yıl ahlak ve siyaset felsefesi literatüründe yer alan iki yaklaşımdır. Evrensel düşünme tarzı ifade özgürlüğünü savunarak, insanlar arasında her türlü eşitliği benimseyerek, cezaya taraf değildir. Demokratik ve eşitlikçi yaşam anlayışını önemsemektedir. Yerel düşünce tarzı ise insanlar açısından kurtuluşu ve çareleri, kendi toplumu içerisinde arayarak topluma ait olan her şeye önem verir. Berten, Silveira ve Pourtois (2006: 13)'e göre, cemaatçiler geleneklere ve tarihe çok yer ayıran anlayıştadır. Berten, Silveira ve Pourtois (2006: 131)'e göre, liberalizm açısından ise yapılması gereken ortak temel olacak bir temel ahlak bulmak olmalıdır. Bu durum evrensel anlayışın yerleşmesi için önemlidir.

Berten, Silveira ve Pourtois (2006: 77)'e göre, toplumsal kuramlarda cemaatçiler ve liberaller arasında ayrılıktan söz edilebileceğini vurgular. Bu durum kendini adalet ve siyaset anlayışında en katı şekilde gösterirken, değerler eğitiminde daha farklı bir şekilde göstermektedir. Saygı değeri açısından bir insan evrensel düşünce tarzına sahip

olup, yerel düşünceye de önem verebilir. Saygı değerinin bu iki boyutu olabileceğini öngörerek öğretmenlerin bu boyutlarda algı ve eğilimlerinin ne düzeyde olduğunu ortaya çıkarmaya çalıştık.

2. KONUYLA İLGİLİ UYGULAMALI ARAŞTIRMALAR

Türkçe literatürde değerler eğitiminde saygı ya da saygı eğitimine yönelik birebir veya benzer araştırma tespit edilmemiştir. Tespit ettiğimiz araştırmalar, sadece değerler eğitimini, genel veya belirli derslerde uygulama ve buna benzer yönleri ile araştırmışlardır. Aşağıda araştırmamızın yöntemine benzeyen çalışmalar sunulmuştur.

Tokdemir (2007) tarafından yapılan yüksek lisans çalışmasında, “Tarih Öğretmenlerinin Değerler Ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri” araştırılmıştır. Çalışma sonucuna göre, tarih öğretmenlerinin çoğunluğunun değerlerin tanımı ve kapsamı konusunda gerekli bilgilere sahip olmadığı, değerler eğitiminde olumlu düşünceye sahip olduğu, örgün eğitimde bu konu ile ilgili eğitim almadıkları, derslerinde öğrencilere kazandırılacak en önemli değer olarak büyük oranda vatan sevgisi, milli birlik ve beraberlik değerini gördükleri sonucuna ulaşılmıştır.

İşcan (2007) tarafından yapılan doktora tezinde, “İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği” araştırılmıştır. Araştırma sonucuna göre, değerler eğitimi programı uygulamasına katılan öğrencilerden kız öğrenciler, bilişsel davranışlar ve değerleri gösterme düzeyleri bakımından, erkek öğrencilere göre daha başarılı olduğu görülmüş. İlköğretim düzeyinde Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji dersleriyle bütünleştirilerek uygulanan programda, bu programa katılan öğrencilerin değerlere ilişkin puanları ile söz konusu derslere ait yılsonu notları arasında orta düzeyde ve pozitif yönde ilişkinin ortaya çıktığı görülmüştür.

Şen (2007)'nin yapmış olduğu yüksek lisans tezinde, “Milli Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma” yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre, İlköğretim 100 Temel Eser serisindeki kitaplarda sevgi değerinin ilk sırada yer aldığı görülmüştür. Sevgi değerini sırayla, duyarlılık, yardımseverlik, saygı, sorumluluk değerleri takip etmiştir. Bağımsızlık değeri, 100 Temel Eserdeki kitaplarda tespit edilememiştir. Sağlıklı olmaya önem vermek, barış, özgürlük, bilimsellik değerleri ise eserlerde en az yer verilen değerler olduğu tespit edilmiştir.

Keskin (2008) tarafından yapılan doktora tezinde, “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 Ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması” yapılmıştır. Bu araştırma sonucuna göre, II. Meşrutiyet’ten günümüze kadar yayınlanmış olan sosyal bilgiler öğretim programlarında ortak olarak vurgu yapılan ana değerler dayanışma/yardımlaşma, duyarlılık, bağımsızlık ve sorumluluktur. Araştırmacı tarafından geliştirilen “Değerler Eğitimi Ölçeği”nin 2005 ve 2006 yıllarında gerçekleştirilen iki uygulamasında, kızların değerlere sahip olma düzeyleri erkeklerden daha yüksek olduğu, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi arttıkça öğrencilerin değerlere yönelik puanları da arttığı görülmüştür.

İngilizce literatürde ise sınırlı sayıda bazı çalışmalar mevcuttur. Bunların kuramsal olanlar arasında Stephen L. Darwall’ın (1977) çalışması birçok araştırmacı tarafından temel alınmıştır. Darwall, iki tür saygı olduğunu savunur. Bunlardan birincisi tanıyıcı saygı ikincisi ise değerlendirci saygıdır. Tanıyıcı saygı, kişileri herhangi bir özelliğinden veya başkalarında farklılığından dolayı değil sırf kişi olmalarının farkına varmakla duyulan saygıdır. Bu saygı herkesin eşit olması temeline dayanır. Değerlendirci saygı ise, bir kişinin olumlu bir özelliğinin değerlendirilmesi sonucu

duyulan saygıdır. Bu saygı, kişiyi başkalarıyla kıyaslamayı, belli özelliğini olumlu görmeyi içerir.

Langton'ın (2007) nitel ve nicel yöntemle dayanan çalışmada saygı kavramının boyutları belirlenmeye çalışılmıştır. Langton, saygı kavramının sosyal kurallar, eşitlik, koruma (bakım) ve sosyal güç olmak üzere dört boyuttan meydana geldiğini bulmuştur. Bu dört faktör toplam varyansın % 70'ini açıklamıştır. Bu çalışmada Langton gençlerin yaşlılara oranla koruma ve sosyal kurallar boyutunda daha düşük skor göstermişlerdir. Cinsiyet bakımından ise kadınlar koruma boyutunda daha yüksek katılım göstermişlerdir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. PROBLEM

Bu araştırmada öğretmenlerin değerler eğitiminde, saygı değerine ilişkin algı ve tutumları ile eğitimsel uygulama durumları incelenmiştir. Bu nedenle araştırmanın ana problemi “İlköğretim ve ortaöğretimde görevli öğretmenlerin, saygı değeri ve saygı eğitimi konusundaki algı, görüş ve uygulama durumları ne düzeydedir?” sorusuna yanıt bulmaktır.

Bu amacımızı gerçekleştirmek için aşağıda belirttiğimiz alt problemlere cevaplar aranmıştır. Bunlar:

1. Öğretmenlerin saygı değeriyle ilgili yerel ve evrensel boyutta algı ve tutumları ne düzeydedir?
2. Öğretmenlerin saygı eğitiminde, dersteki uygulama durumları ne düzeydedir?
3. Öğretmenlerin saygı eğitiminde, önem verdikleri varlıklara ve unsurlara yönelik önem derecesi ne düzeydedir?

4. Öğretmenlerin saygı değeriyle ilgili yerel ve evrensel boyutta algı ve tutumları çeşitli değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?
5. Öğretmenlerin saygı eğitimiyle ilgili uygulamaları çeşitli değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?
6. Öğretmenlerin saygı eğitiminde, önem verdikleri varlıklara ve unsurlara yönelik önem derecesi çeşitli değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?

3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Saygı, sadece temel değerlerden biri değil, aynı zamanda birçok değer de temelidir. Bu değer yapılandırıcı yaklaşım çerçevesinde hazırlanan yeni programlarda öğretilmesi gereken yirmi değerden biridir. Bu amaçla, öğretmenlerin saygı değerine ilişkin algı, tutum, görüş ve düşüncelerini anlamak, bu değerın eğitim sistemimiz içindeki yer alma durumunu incelemek önemlidir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarındaki öğretmenlerin, saygı ve saygı eğitimi hakkındaki tutumlarını belirlemek, saygı değeri eğitiminde uyguladıkları yöntemleri tespit etmek ve saygı eğitimi uygulamasında öğretmenlerin yönelimlerini ortaya koymaktır.

3.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Yeni program çerçevesinden 2005 yılından itibaren Türk eğitim müfredatı içerisinde değerler eğitimi resmi olarak uygulanmaya başlanmıştır. Kendi literatürümüzde saygı ve saygı eğitimi ile ilgili eğitimcilere yardımcı olabilecek çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışmada, öğretmenlerimizin saygı ve saygı eğitimi konusundaki tutumları ve saygı yönelimleri tespit edilerek mevcut durum tespit edilemeye çalışılmıştır. Bu çalışma şu açılardan önemlidir ve ilgili literatüre ve eğitim alanına katkı sağlayabilir:

- Genel olarak değerler eğitimine ilişkin Türk eğitim sistemine ilişkin bir durum tespiti yapması,
- Saygı değeri haricindeki diğer değerlerin araştırılmasında katkı sağlaması,
- Öğretmenlerin saygı değeri üzerine evrensel ve yerel tutumlarını ortaya çıkarması,
- Türk eğitim sisteminde, değerler eğitiminin resmi ve örtük programlarda yer almasına katkı sağlaması açısından önemlidir.

3.4. SAYILTILAR

Araştırmada:

1. Okulların ve öğretmenlerin, değerler eğitimi için yeterli alt yapıya ve bilgiye sahip olduğu,
2. Öğretmenlerin ankette sorulan sorulara, içtenlikle ve isteyerek cevap vererek kendi gerçek kanaatlerini yansıttığı,
3. Örneklemin, evrenin özelliklerini yansıtacak nitelikte olduğu kabul edilmiştir.

3.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

1. Araştırma ilköğretim ve ortaöğretimde görevli öğretmenler üzerinde yapılmıştır. Buna karşın, evrenin tamamına ulaşamadığı için örneklem seçmek tercih edilmiştir.
2. Ölçme aracı olarak sadece anket kullanılmıştır. Araştırmayı daha derinlemesine yapmak için mülakat, gözlem gibi veri toplama araçları kullanılmamıştır.

3. Araştırmanın bulguları öğretmenlerin anketlere verdikleri cevaplar ile sınırlı kalmıştır.
4. Araştırmanın konusu ile ilgili sınırlı sayıda benzer çalışmalara ulaşıldığı için karşılaştırma yapılamamıştır.
5. Araştırma ile ilgili yerli ve yabancı literatürde yeterince kaynak tespit edilememiştir.

3.6. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmanın amacı ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarındaki öğretmenlerin saygı değeri eğitiminde uygulama durumlarını, saygı değerine ilişkin tutum ve yönelimlerini tespit etmek olduğu için araştırmamızın yöntemi olarak, nicel araştırma metodu kullanılmıştır. Nicel araştırma modellerinden, çalışmamızda bir konuda var olan durum tespit etmek istendiğinden betimsel metot kullanılmış, betimsel metot içerisinde öz aktarım yöntemi kullanılarak, öğretmenlerden anket aracılığıyla bilgiler yazılı olarak toplanmıştır. Özdamar'a göre (1999: 7), öz aktarım araştırmalarının verileri, örnekleme yer alan bireylerin kendilerinden bilgi alınarak toplanır. Katılımcılardan, anketler aracılığıyla yazılı olarak bilgi alınabileceği gibi, görüşmeler yoluyla sözlü olarak da bilgi toplanabilir.

3.7. ARAŞTIRMANIN EVRENİ

Araştırmamızda okullarda uygulanan değerler eğitiminde saygı değerinin, Tokat merkez ve ilçelerindeki ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin algı, tutum ve uygulama durumlarını araştırmak hedeflenmiştir. Bu amaçla hazırlanan araştırmamızın evrenini, Tokat merkez ve ilçelerindeki ilköğretim ve ortaöğretim de görev yapmakta olan tüm öğretmenler oluşturmuştur. Evrenimizi Tokat ilinde aktif olarak görev yapmakta olan 6.278 öğretmen oluşturmuştur. Bu sayı elde

edilirken okullarda görev yapmayan, öğrenci ile beraber olmayan milli eğitim, halk eğitim, mesleki eğitim ve öğretmenevinde görev yapmakta olan 140 öğretmen sayıya dâhil edilmemiştir. Evrenin tamamına ulaşmanın, zaman yönünden ve diğer imkânların yetersiz kalmasından dolayı, örneklem seçme yoluna gidilmiştir. Evreni en iyi ve tam şekilde temsil edecek kriterler, göz önünde tutularak yansız olarak (random) olasılık dışı örnekleme türlerinden uygun örnekleme metodu kullanılmıştır (Balcı, 2004: 88).

Örneklekimizi, Tokat il ve ilçesinde görev yapmakta olan 2058 öğretmen oluşturmuştur. Örneklem üzerinden yapılmış olan çalışmada 1917 adet anket öğretmenlerin çalıştığı okullara elden, müdür veya müdür yardımcılarına teslim ederek dağıtılmıştır. Bazı okullarda görev yapmakta olup, çeşitli sebeplerden dolayı ayrılan (askerlik, izin, rapor, görevlendirme vb.) öğretmenlere, 141 adet anket ulaştırılamamıştır. Bu şekilde teslim edilen anketlere araştırma izni de eklenmiştir. Dağıtılan anketlerin 1173 adeti geri toplanmıştır. İlk değerlendirmede eksik ve yanlış doldurulan, 128 adet anket değerlendirme dışı tutularak 1045 adet anket ilk değerlendirmeye alınmıştır. Okullara ulaştırılan anket sayısı ile geri dönüş oranları okul sınıflamalarına göre il merkez, ilçe merkez, kasaba (belde), köy olarak Tablo 3.1. gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Yerleşim Yerine Göre Anket Dağıtımı Ve Geri Dönüş Durumu

Yerleşim Yeri	Dağıtılan Anket Sayısı		Geri Dönen Anket		Dağıtılan Toplam Ankete Göre Dönen Oranı (%)
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	
İl Merkezi	885	46,17	427	40,86	22,27
İlçe Merkezi	759	39,59	415	39,71	21,65
Kasaba	175	9,13	137	13,11	7,15
Köy	98	5,11	66	6,32	3,44
Toplam	1.917		1.045		54,51

Dağıtılan anketlerin geri dönme oranı örneklem üzerinden %54,51'dir. Evren üzerinden hesaplanınca %16,6 olarak tespit edilmiştir. Bu oranın evreni temsil etme yeteneği yeterli görülmüştür.

Araştırmamızın veri girişi aşamasında yaptığımız detaylı incelemede 24 adet anket analize dâhil edilmeyerek, analizde 1021 adet anket verisi kullanılmıştır. Araştırma veri toplama aracına cevap veren öğretmenlerin belli demografik verilere göre incelemesi yapılmıştır. Buna göre;

Cinsiyet dağılımı sonucu 359 kadın (% 35,2) ve 662 erkek (%64,8)'dir. Bu sonuca göre ankete katılan erkek öğretmen sayısının kadın öğretmen sayısından belirgin oranda farklı olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin cinsiyet dağılım sonuçları Tablo 3.2.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.2. Ankete Katılan Öğretmenlerin Cinsiyet Dağılım Durumu

Cinsiyet	<i>f</i>	%
Kadın	359	35,2
Erkek	662	64,8
Genel Toplam	1021	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet farkına göre eğitim durumları incelenmiştir. Buna göre; kadın öğretmenlerden 23'ü önlisans (%2,3), 321'i lisans (%31,4), 15'i lisansüstü (%1,5) eğitimine sahiptir. Erkek öğretmenlerin eğitim durumuna göre dağılımı; 88'i önlisans (8,6), 549'i lisans (5,8), 23'ü yüksek lisans (2,3), doktora 2'si doktora (%0,2) eğitimine sahiptir. Bu sonuca göre anketimize katılan öğretmenlerin toplam üzerinden büyük çoğunluğu lisans mezunu olup, en düşük oran lisansüstü ve doktora da karşımıza çıkmıştır. Bu durum Tablo 3.3.'de ankete katılan öğretmenlerin cinsiyete göre eğitim durumları dağılımları olarak gösterilmiştir.

Tablo 3.3. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Cinsiyet				Toplam	
	Kadın		Erkek			
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Önlisans	23	2,3	88	8,6	111	1,9
Lisans	321	31,4	549	53,8	870	85,2
Lisansüstü	15	1,5	23	2,3	38	3,7
Doktora	0	0	2	0,2	2	0,2
Genel Durum	359	35,2	662	64,8	1021	100

Araştırmaya katılan öğretmenler mezun oldukları okullara göre incelenmiştir. Bu sonuca göre; 683 kişi Eğitim Fakültesi, 128 kişi Fen Edebiyat Fakültesi, 103 kişi Eğitim Enstitüsü, 5 kişi Öğretmen Okulu, 101 kişi ise diğer okullardan (İlahiyat, Mühendislik vb) mezun olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre ankete katılan öğretmenlerimizin büyük çoğunluğu (%67) eğitim fakültesi mezunudur. Tablo 3.4.'de ankete katılan öğretmenlerin mezun oldukları okul durumu gösterilmiştir.

Tablo 3.4. Ankete Katılan Öğretmenlerin Mezun Olduğu Okul Dağılımı

Mezun Olduğu Okul	<i>f</i>	%
Eğitim Fakültesi	683	67,0
Fen Edebiyat Fakültesi	128	12,5
Eğitim Enstitüsü	103	10,1
Öğretmen Okulu	5	,5
Diğer Okul (İlahiyat, Mühendislik...)	101	9,9
Genel Toplam	1020	100,0

Araştırmaya katılan öğretmenler branşlarına göre incelenmiştir. Buna göre; sınıf öğretmeni 353 kişi, sosyal bilgiler öğretmeni 34 kişi, resim ve müzik öğretmeni 31 kişi, yabancı dil öğretmeni 75 kişi, fen bilimleri (fizik, kimya, biyoloji) öğretmeni 61 kişi, sosyal bilimler (tarih, coğrafya, felsefe) öğretmeni 66 kişi, Türkçe/Türk dili ve edebiyatı öğretmeni 107 kişi, din dersi öğretmeni 46 kişi, fen bilgisi öğretmeni 23 kişi, matematik öğretmeni 74 kişi, beden eğitimi öğretmeni 25 kişi, diğer branş (anaokulu,

meslek dersi, teknik ders) öğretmenleri 125 kişi olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç doğrultusunda ankete katılan öğretmenlerin branş olarak büyük kısmının sınıf öğretmeni olduğunu söyleyebiliriz. Tablo 3.5.'de ankete katılan öğretmenlerin branşları olarak gösterilmiştir.

Tablo 3.5. Ankete Katılan Öğretmenlerin Branş Dağılımı Durumu

Branş Dağılımı	<i>f</i>	%
Sınıf Öğretmeni	353	34,6
Sosyal Bilgiler Öğretmeni	34	3,3
Resim ve Müzik Öğretmeni	31	3,0
Yabancı Dil Öğretmeni	75	7,4
Fen Bilimleri (Fizik, Kimya, Biyoloji)	61	6,0
Sosyal Bilimler (Tarih, Coğrafya, Felsefe)	66	6,5
Türkçe / Türk Dili ve Edebiyatı	107	10,5
Din Dersi Öğretmeni	46	4,5
Fen Bilgisi Öğretmeni	23	2,3
Matematik Öğretmeni	74	7,3
Beden Eğitimi Öğretmeni	25	2,5
Diğer Branş Öğretmeni	125	12,3
Genel Toplam	1020	

Ankete katılan öğretmenler cinsiyet farkına göre mesleki kıdemleri incelenmiştir. Buna göre; kadın öğretmenlerin 1- 5 yıl kıdemi olan 121 kişi, 6-10 yıl kıdemi olan 103 kişi, 11-15 yıl kıdemi olan 82 kişi, 16-20 yıl kıdemi olan 24 kişi, 21-25 yıl kıdemi olan 17 kişi, 26 yıl ve üzeri kıdemi olan 12 kişidir. Erkek öğretmenlerin 1- 5 yıl kıdemi olan 80 kişi, 6-10 yıl kıdemi olan 209 kişi, 11-15 yıl kıdemi olan 115 kişi, 16-20 yıl kıdemi olan 81 kişi, 21-25 yıl kıdemi olan 87 kişi, 26 yıl ve üzeri kıdemi olan 90 kişidir. Bu sonuca göre anketimize katılan öğretmenlerin genel toplam üzerinden değerlendirdiğimizde büyük çoğunluğu (%30,6) 6–10 yıl mesleki kıdemi olan

öğretmenlerdir. Cinsiyet faktörünü göz önüne alarak mesleki kıdeme göre değerlendirme yaptığımızda; erkek öğretmenlerin genel toplam üzerinden, kadın öğretmenlere oranla daha uzun yıllar mesleki kıdeme sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Bu durum Tablo 3.6.'da cinsiyete göre mesleki kıdem olarak gösterilmiştir.

Tablo 3.6. Ankete Katılan Öğretmenlerin Mesleki Kıdem Dağılımı Durumu

Mesleki Kıdem	Cinsiyet				Genel Toplama Oran (%)	
	Kadın		Erkek			
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
1-5 yıl	121	11,9	80	7,8	201	19,7
6-10 yıl	103	10,1	209	20,5	312	30,6
11-15 yıl	82	8	115	11,3	197	19,3
16-20 yıl	24	2,4	81	7,9	105	10,3
21-25 yıl	17	1,7	87	8,5	104	10,2
26 yıl ve üzeri	12	1,2	90	8,8	102	10
Genel Durum	359	35,2	662	64,8	1021	100

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çalıştıkları okullar statüsüne göre incelenmiştir. Buna göre; ilköğretim I. kademedeki 364 kişi, ilköğretim II. kademedeki 332 kişi, lise de ise 324 kişi görev yapmaktadır. Bu sonuca göre, anketimize katılan öğretmenlerin çalıştıkları okulların statüsüne göre anlamlı bir fark görülmemiştir. Bu durum Tablo 3.7.'de okulların statüsü olarak gösterilmiştir.

Tablo 3.7. Ankete Katılan Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Statüsünün Dağılımı

Okulun Statüsü	<i>f</i>	%
İlköğretim birinci kademe	364	35,7
İlköğretim ikinci kademe	332	32,5
Lise	324	31,8
Genel Toplam	1020	100,0

Çalışmaya katılan öğretmenlerin, çalıştıkları okulların bulunduğu yere göre incelenmesi yapılmıştır. Buna göre; il merkezinde 416 kişi, ilçe merkezinde 416 kişi, kasabada 118 kişi, köyde ise 70 kişi görev yapmaktadır. Bu sonuca göre, anketimize

katılan öğretmenlerin çalıştıkları okulun yerine göre incelenmesinde, il merkezi ile ilçe merkezinde çalışanların sayısında eşitlik görülmüştür. Köyde çalışan öğretmenlerin oranı (%6,9) en az olarak tespit edilmiştir. Bu durum Tablo 3.8.'de okulların bulunduğu yere göre durumu olarak gösterilmiştir.

Tablo 3.8. Ankete Katılan Öğretmenlerin Çalıştıkları Okulun Bulunduğu Yere Göre Dağılımı

Okulun Yeri		<i>f</i>	%
İl Merkezi		416	40,8
İlçe Merkezi		416	40,8
Kasaba (Belde)		118	11,6
Köy		70	6,9
Toplam		1020	

Araştırmaya katılan öğretmenlerden lisede çalışanların, çalıştıkları lise türüne göre incelenmesi yapılmıştır. Buna göre; genel lisede 84 kişi, fen lisesinde 9 kişi, Anadolu lisesinde 61 kişi, imam hatip lisesinde 44 kişi, ticaret meslek lisesinde 15 kişi, endüstri meslek lisesinde 52 kişi, sağlık meslek lisesinde 14 kişi, kız meslek lisesinde ise 43 kişi görev yapmaktadır. Bu durum Tablo 3.9.'da okulların statüsü olarak gösterilmiştir.

Tablo 3.9. Ankete Katılan Öğretmenlerin Çalıştıkları Liseye Göre Dağılımı

Lisenin türü		<i>f</i>	%
Genel Lise		84	26,1
Fen Lisesi		9	2,8
Anadolu Lisesi		61	18,9
İmam Hatip Lisesi		44	13,7
Ticaret Meslek Lisesi		15	4,7
Endüstri Meslek Lisesi		52	16,1
Sağlık Meslek Lisesi		14	4,3
Kız Meslek Lisesi		43	13,4
Toplam		322	

3.8. VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket formu, dört bölüm ve toplam 67 sorudan oluşmaktadır. Bu bölümler (1) Saygı Tutum Anketi (STA) , (2) Öğretmenlerin Saygı Eğitimi Uygulamaları Anketi (ÖSEUA), (3) Öğretmenlerin Saygı Yönelimleri Anketi (ÖSYA), (4) Kişisel Bilgi Formu (KBF)'dur. Ölçme aracı olan anketin hazırlık aşamasında açık uçlu sorulardan oluşan “Ön Araştırma Formu” kullanılmıştır. Anketin hazırlık aşamasında, araştırmmanın amaç ve kapsamına uygun olarak hangi bilgilerin toplanacağına, anketimizin uygulanma biçimine ve katılımcıların soruları yanıtlama biçimine karar verilmiştir.

3.8.1. Ön Araştırma Formu

Form hazırlanmadan önce sınırlı sayıda bulunan benzer araştırma ve anket uygulamalarına göre, uzman görüşü alınarak dikkat edilecek hususlar belirlenmiştir. Ölçme aracı olan anketin hazırlığına veri olması için öğretmenlerin, değerler eğitimi programı içerisinde yer alan saygı değeri ile ilgili bilgi ve görüşlerini ölçmeye yönelik olarak 6 adet açık uçlu sorudan oluşan, ön araştırma formu (EK 1) hazırlanmıştır. Ön araştırma formu soruları şunlardır:

1. Sizce saygı nedir?
2. Sizce ne tür davranışlar saygı kavramının kapsamına girer?
3. Öğrencilerinizin ne tür davranışlarını saygısızlık olarak görüyorsunuz?
4. Sizce okullarda saygı eğitimi vermek için neler yapılmalı?
5. Okullarda saygı eğitiminin mevcut durumu hakkında ne düşünüyorsunuz?
6. Sizce etkili bir saygı eğitimi vermenin önündeki engeller nelerdir?

Bu hazırlanan form, 100 adet farklı branşlardan oluşan öğretmenlere dağıtılmıştır. Öğretmenlerin yazılı olarak sorulan sorulara düşünüp cevap yazmaları istenmiş, bunun için 20 gün süre verilmiştir. Dağıtılan formların 67 adeti geri toplanmış ve incelenmiştir. Analizden sonra elde edilen bilgiler, uzman görüşleri de alınarak anketin hazırlığını ve kaynağını oluşturmuştur.

3.8.2. Saygı Tutum Anketi

YAZICI ve YAZICI (2009) tarafından geliştirilen bu ölçme aracı (Ek-2'nin 1. sorudan 19. soruya kadar olan kısmı) toplam 19 maddeden oluşmaktadır. Bu sorularda öğretmenlerin, saygı değerine ilişkin tutumlarının evrensel ve toplulukçu (cemaatçi) yönünü ölçmek hedeflenmiştir. Evrensel tutumu ölçmek için 11 adet soru, cemaatçi tutumu ölçmek içinde 8 adet soru belirlenmiştir. Anket sorularına verilecek cevaplar “Hiç katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Ne Katılıyorum Ne katılmıyorum”, “Katılıyorum” ve “Kuvvetle Katılıyorum” şeklinde beşli likert ölçeğine göre belirlenmiştir.

3.8.3. Öğretmenlerin Saygı Eğitimi Uygulamaları Anketi

Saygı eğitimi uygulamaları anketi araştırmacı tarafından literatür taraması yapılarak, öğretmenlere uygulanan ön araştırma formu ile elde edilen veriler doğrultusunda, uzman görüşü alınarak 16 sorudan (Ek-2'nin 20. sorudan 35. soruya kadar olan kısmı) oluşturulmuştur. Bu sorularda öğretmenlerin, saygı eğitimi uygulamaları ölçmek hedeflenmiştir. Anket sorularına verilecek cevaplar “Hiçbir zaman”, “Nadiren”, “Ara sıra”, “Sıklıkla” ve “Her zaman” şeklinde beşli likert ölçeğine göre belirlenmiştir.

3.8.4. Öğretmenlerin Saygı Yönelimleri Anketi

Öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamalarında saygı yönelimlerini belirlemek için anket Perese (2005)'den yararlanılarak, uzman görüşü alınarak 23 sorudan (Ek-2'nin 36. sorudan 58. soruya kadar olan kısmı) oluşturulmuştur. Anket sorularına verilecek cevaplar “Hiç Önemli Değil”, “Önemli Değil”, “Pek Önemli Değil”, “Ne Önemli Ne Önemli Değil”, “Biraz Önemli”, “Büyük Ölçüde Önemli” ve “Çok Önemli” şeklinde yedili likert ölçeğine göre belirlenmiştir. Bu şekilde araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliğinin yükseltilmesi hedeflenmiştir.

3.8.5. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özelliklerini belirlemek için dokuz sorudan oluşturulmuştur. Katılımcıların cinsiyeti, eğitim durumu, mezun olduğu okul, branşı, mesleki kıdemi, görev taptığı okulun statüsü, çalıştığı okulun bulunduğu yer, öğrenim hayatını geçirdiği yerler, lisede çalışıyorsa lise türünü belirlemek hedeflenmiştir.

Araştırmanın izni (EK 3), ilgili mevzuat doğrultusunda üniversite kanalı ile Tokat Milli Eğitim Müdürlüğü'nden valilik onaylı olarak alınmıştır. Tokat ilinde çalışmakta olan öğretmenlerin sayısı, Milli Eğitim Müdürlüğünden alınmış olup, evrenin büyüklüğünden dolayı zaman ve ekonomik nedenlerden, 2058 kişi olacak şekilde örneklem seçilmiş ve anket çoğaltılmıştır. Anket okullara bizzat dağıtılarak 15 gün sonra tekrar elden geri toplanmış olup, bazı okullarda idareden karşılaşılan problemlerden dolayı öğretmenler odasında bizzat uygulanmak için beklenmiş ve uygulanmıştır.

3.9. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Araştırmanın verileri, SPSS (Statistical Package for the Social Science) 15.0 programı kullanılarak bilgisayar ortamına girişi yapılmış ve yorumlanmıştır. Ankette sorulan soruların frekans (f) ve yüzde (%), ortalama, standart sapma hesaplamaları yapılarak, sorulara belirli değişkenlere göre Kay-Kare Testi yapılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine yönelik analizler yapılarak, elde edilen sonuçlara ve bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen analizler, tablolar halinde gösterilip açıklanmış ve yorumlanmıştır.

4.1. BİRİNCİ ALT PROBLEME AİT BULGULAR

Araştırmanın birinci alt problemi “Öğretmenlerin saygı değeriyle ilgili yerel ve evrensel boyutta algı ve tutumları ne düzeydedir?” şeklindedir. Bu alt probleme cevap alabilmek için anketin I. bölümüne öğretmenlerin verdiği cevaplar analiz edilmiştir. Öğretmenlerin her soruya verdikleri cevapların frekans ve dağılımları analiz edilmiştir. Yapılan analizler aşağıda tablolar şeklinde gösterilmiştir.

Tablo 4.1. Bir kişinin katılmadığım düşüncelerine saygı duymam gerekmez, ama o kişiye saygı duyabilirim.

	f	%
Hiç katılmıyorum	68	6,7
Katılmıyorum	106	10,4
Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	70	6,9
Katılıyorum	525	51,4
Kuvvetle katılıyorum	252	24,7
Toplam	1021	100,0

Tablo 4.1.’de araştırmaya katılan öğretmenlerde, kişilerin düşüncelerine saygı duyulmamasının, o kişiye gösterilecek saygı duymayı etkileme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğu kişilerin düşüncelerine saygı duymasa bile,

o kişiye saygı duyabileceğini göstermiştir. Ancak öğretmenlerin $\frac{1}{4}$ 'e yakın kısmının, kişilere göstereceği saygıyı onun düşünceleriyle ilişkilidir diyerek algıladığı söylenebilir.

Tablo 4.2. Bir insana saygı göstermek onun haklarına saygı göstermektir.

	<i>f</i>	%
Hiç katılmıyorum	7	,7
Katılmıyorum	30	2,9
Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	30	2,9
Katılıyorum	429	42,0
Kuvvetle katılıyorum	525	51,4
Toplam	1021	100,0

Tablo 4.2.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, insanlara saygı göstermenin onların haklarına da saygı göstermek olduğu durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin tamamına yakını (%93,4), insana gösterilen saygının onun haklarına saygı göstermek olduğu düşüncesinde olduğu tespit edilmiştir. Bu durum öğretmenlerimizin insanların haklarına saygı göstermenin, onların şahsına saygı göstermek kadar önemlidir, düşüncesinde olduğu görülmüştür.

Tablo 4.3. Herkese sırf insan oldukları için saygı duymak gerekir.

	<i>f</i>	%
Hiç katılmıyorum	34	3,3
Katılmıyorum	104	10,2
Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	93	9,1
Katılıyorum	398	39,1
Kuvvetle katılıyorum	390	38,3
Toplam	1019	100,0

Tablo 4.3.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, herkese sırf insan olmalarından dolayı saygı duymak gerekir, düşüncesinin durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%77,4) herkese sırf insan olmalarından dolayı saygı duymak gerektiği düşüncesinde olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun herkese

saygı anlayışı şeklinde yerini aldığı görülmektedir.

Tablo 4.4. Dâhil olduğum grubun değerlerine saygı duymak benim için önemlidir.

	<i>f</i>	%
Hiç katılmıyorum	12	1,2
Katılmıyorum	23	2,3
Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	56	5,5
Katılıyorum	527	51,8
Kuvvetle katılıyorum	400	39,3
Toplam	1018	100,0

Tablo 4.4.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, dâhil olunan grubun değerlerine saygı duymanın önemli olma durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin tamamına yakını (%91,1) içinde yaşadıkları toplumun değerlerine saygı duymanın kendileri için önemli olduğu düşüncesi tespit edilmiştir. Saygı kavramını büyük ölçüde kendi toplumlarının değerleriyle ilişkilendirmektedirler.

Tablo 4.5. Kendimizi insanların yerine koydukça onlara daha fazla saygı duyarız.

	<i>f</i>	%
Hiç katılmıyorum	4	,4
Katılmıyorum	24	2,4
Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	47	4,6
Katılıyorum	440	43,2
Kuvvetle katılıyorum	503	49,4
Toplam	1018	100,0

Tablo 4.5.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, empati kurarak insanlara daha fazla saygı duyulur düşüncesinin durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin tamamına yakını (%92,6), karşımızdaki insanlar ile empati kurarak onlara daha fazla saygı duyulacağı düşüncesinde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.6. Farklılıklara saygı duymak önemlidir.

	<i>f</i>	%
Hiç katılmıyorum	4	,4
Katılmıyorum	21	2,1
Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	63	6,2
Katılıyorum	528	51,7
Kuvvetle katılıyorum	405	39,7
Toplam	1021	100,0

Tablo 4.6.'da araştırmaya katılan öğretmenlerde, farklılıklara saygı duymanın önemli olma durumu incelenmiştir. Bu incelemeye göre, öğretmenlerin tamamına yakınının (%91,4), saygı duymada farklılıkların önemli olmadığı düşüncesinde olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin farklılıklara saygı duyma anlayışının, yukarıda Tablo 4.1.'de incelediğimiz bir kişinin düşüncelerine saygı duymam gerekmez, ama o kişiye saygı duyabilirim düşüncesi ile (%76,1) aynı oranda olmadığı görülmektedir.

Tablo 4.7. Her insanın eşit saygı hakkı vardır.

	<i>f</i>	%
Hiç katılmıyorum	36	3,5
Katılmıyorum	131	12,8
Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	110	10,8
Katılıyorum	375	36,8
Kuvvetle katılıyorum	368	36,1
Toplam	1020	100,0

Tablo 4.7.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, her insanın eşit saygı görme hakkı vardır düşüncesinin durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%72,9), her insanın eşit saygı görme hakkı vardır anlayışında olduğu görülmektedir. Bu durumun tablo 4.3'de belirtilen, herkese sırf insan olmalarından dolayı saygı duymak gerekir anlayışı ile (%77,4) aşağı yukarı aynı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.8. Bence, saygı göstermek için karşılık beklememek gerekir.

	<i>f</i>	%
Hiç katılmıyorum	48	4,7
Katılmıyorum	121	11,9
Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	118	11,6
Katılıyorum	425	41,6
Kuvvetle katılıyorum	309	30,3
Toplam	1021	100,0

Tablo 4.8.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, saygının karşılık beklenmeden gösterilir düşüncesinin durumu incelenmiştir. Buna göre, araştırmamıza katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%71,9), saygı göstermek için karşılık beklenmemesi gerekir düşüncesinde olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın öğretmenlerin küçük bir kısmının ise (%16,6), saygı göstermenin karşılık görmeden yapılmayacağı düşüncesinde olduğu görülmektedir.

Tablo 4.9. Saygı, kişinin içinde bulunduğu kültüre ve topluma bağlı bir değerdir.

	<i>f</i>	%
Hiç katılmıyorum	46	4,5
Katılmıyorum	104	10,2
Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	102	10,0
Katılıyorum	473	46,6
Kuvvetle katılıyorum	291	28,6
Toplam	1016	100,0

Tablo 4.9.'da araştırmaya katılan öğretmenlerde, saygının kişilerin içinde yaşadığı toplum ve kültüre bağlı bir değer olduğu, düşüncesinin durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%75,2) saygı değerini, cemaatçi bir anlayışla topluma ve kültüre bağlı bir değer olarak görmektedir.

Tablo 4.10. Kime ve neye saygı duyacağım kim olduğumla ilişkilidir.

		<i>f</i>	%
	Hiç katılmıyorum	92	9,0
	Katılmıyorum	171	16,8
	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	155	15,2
	Katılıyorum	426	41,8
	Kuvvetle katılıyorum	174	17,1
	Toplam	1018	100,0

Tablo 4.10.'da araştırmaya katılan öğretmenlerde, kime ve neye saygı duyulacağını, kişinin kendisi ile ilgili olduğu düşüncesinin durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin yarıdan fazlası (%58,9), saygı duymanın kendisinin kim olduğu ile ilgili bir durum olarak gördüğü tespit edilmiştir. Bu düşünceye öğretmenlerin %25,8' katılmazken, %15,2'sinin kararsız kaldığı görülmüştür.

Tablo 4.11. Benim için saygıdeğer olanın herkes için saygıdeğer olması gerekmez.

		<i>f</i>	%
	Hiç katılmıyorum	29	2,9
	Katılmıyorum	94	9,2
	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	128	12,6
	Katılıyorum	529	52,0
	Kuvvetle katılıyorum	237	23,3
	Toplam	1017	100,0

Tablo 4.11.'da araştırmaya katılan öğretmenlerde, kendileri için saygı değer olanın, herkes için saygıdeğer olması gerekmez düşüncesi incelenmiştir. Bu sonuca göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%75,3), kendileri için saygı değer olanın, başkalarınca saygıdeğer olmasını normal görmekte olduğu tespit edilmiştir. Bu düşünceye öğretmenlerin %12,1'i katılmazken, %12,6'sının ise kararsız kaldıkları görülmektedir.

Tablo 4.12. İnsanları bir araç olarak değil, bir amaç olarak görmek gerekir.

	<i>f</i>	%
Hiç katılmıyorum	27	2,7
Katılmıyorum	58	5,8
Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	161	16,2
Katılıyorum	516	52,0
Kuvvetle katılıyorum	230	23,2
Toplam	992	100,0

Tablo 4.12.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, insanları araç olarak mı yoksa amaç olarak mı görüyor düşüncesi incelenmiştir. Bu sonuca göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%75,2) insanları amaç olarak görmek gerekir düşüncesinde olduğu tespit edilmiştir. Bu durum aşağı yukarı tablo 4.3.'de belirtilen, herkesin sırf insan olmasından dolayı saygı görmelidir, düşüncesine yakın bir sonuç gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo 4.13. Saygı yaşa bağlıdır, büyüklere ve çocuklara özel saygı göstermek gerekir.

	<i>f</i>	%
Hiç katılmıyorum	136	13,3
Katılmıyorum	251	24,6
Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	123	12,1
Katılıyorum	350	34,3
Kuvvetle katılıyorum	159	15,6
Toplam	1019	100,0

Tablo 4.13.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, saygıyı değerinin yaşa bağlı olarak büyüklere ve küçüklere farklı bir şekilde gösterilmesi, gerektiği düşüncesi incelenmiştir. İncelemeler sonucunda öğretmenlerin bu konuda biraz farklı düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin %49,9'u yaşa göre özel saygı gösterilmesi düşüncesinde olduğu görülmekte iken, %37,9'nun yaşa göre saygı gösterilmesi düşüncesine katılmadığı görülmüş, %12,1'nin ise bu konuda kararsız kaldığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.14. İnsanlar sırf kadın veya erkek olmalarından dolayı farklı şekilde saygı görebilirler.

	<i>f</i>	%
Hiç katılmıyorum	188	18,4
Katılmıyorum	285	27,9
Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	134	13,1
Katılıyorum	332	32,5
Kuvvetle katılıyorum	81	7,9
Toplam	1020	100,0

Tablo 4.14.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, insanlar cinsiyetlerinden dolayı farklı saygı görmelidir, düşüncesi incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin %40,4'nün kadın ve erkeklere farklı saygı gösterilmeli düşüncesinde olduğu görülürken, %46,3'nün böyle bir ayrımı kabul etmediği, %13,1'nin ise bu konuda kararsız kaldığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak, öğretmenlerin yarıdan fazlası saygı değerinin, kadın ve erkeğe göre farklı gösterilmesi düşüncesini kabul etmedikleri görülmektedir. Bu durum, toplumumuz açısından öğretmenlerin düşünceleri ile ne kadar benzeşmekte olduğu ise ayrı bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 4.15. Benim için saygıdeğer olan, herkes için saygıdeğerdir.

	<i>f</i>	%
Hiç katılmıyorum	194	19,0
Katılmıyorum	467	45,8
Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	184	18,1
Katılıyorum	127	12,5
Kuvvetle katılıyorum	47	4,6
Toplam	1019	100,0

Tablo 4.15.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, kendilerinin saygıdeğer olarak gördüğü varlıkların, herkes tarafından saygıdeğer olarak görülmesi gerektiği, düşüncesi incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin %17,1'i kendileri için saygıdeğer olanın, herkes tarafından saygıdeğer olarak görülmesini isterken, %64,8'nin bu düşünceye katılmadıkları, %18,1'nin ise bu konuda kararsız oldukları tespit edilmiştir.

Bu durum tablo 4.11.'de gösterilen benim için saygıdeğer olanın herkes için saygıdeğer olması gerekmez düşüncesine verdikleri cevaplar ile uyumlu olduğu görülmüştür. Buna göre öğretmenlerimizin büyük çoğunluğu, birisi için saygıdeğer olanın, bir başkası içinde saygıdeğer olarak görülmemesini, normal bir durum olarak algıladığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak saygı duymak kişiden kişiye değişmesi normaldir.

Tablo 4.16. İnsanın çevresindekilere saygı duyması onlara özen göstermesidir.

	<i>f</i>	%
Hiç katılmıyorum	11	1,1
Katılmıyorum	66	6,5
Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	101	9,9
Katılıyorum	607	59,5
Kuvvetle katılıyorum	236	23,1
Toplam	1021	100,0

Tablo 4.16.'da araştırmaya katılan öğretmenlerde, insanın çevresindekilere saygı duymasının, onlara özen göstermesi anlamına geldiği düşüncesi incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%82,6) çevresindeki insanlara saygı duymanın, onlara özen göstermek olduğu düşüncesi görülmüştür. Bu sonuca göre, insanların çevresindekilere saygı duyması, onları diğer insanlardan farklı görüp özen göstermesindedir.

Tablo 4.17. Saygı karşılıklıdır.

	<i>f</i>	%
Hiç katılmıyorum	37	3,6
Katılmıyorum	99	9,7
Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	85	8,3
Katılıyorum	463	45,4
Kuvvetle katılıyorum	335	32,9
Toplam	1019	100,0

Tablo 4.17.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, saygı karşılıklı gösterilen değerdir düşüncesi incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun

(%78,3), saygı değerini karşılıklı gösterilmesi gerektiği düşüncesinde olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre, saygı duyduğunuz insan size saygı duyuyorsa o kişiye saygı gösterilmeye devam edilir. Ancak o size saygı göstermiyorsa ona saygı duymak karşılıksız olacaktır. Bu durum o kişiye saygı duyulmasını engelleyecektir. Tablo 4.8'de de öğretmenler büyük ölçüde katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu durum ilk bakışta Tablo 4.17 ile çelişiyormuş gibi gözükse de ortada bir çelişki durumu yoktur. Buradaki karşılık bekleme durumu, Tablo 4.8.'de belirtilen, bence saygı göstermek için karşılık beklememek gerekir düşüncesinden farklıdır. Tablo 4.8.'de maddi ya da buna benzer bir menfaatten bahsedilirken, Tablo 4.17.'de saygı duymaya karşılık saygı görmeyi istemekten bahsedilmektedir.

Tablo 4.18. Saygı evrensel bir değerdir.

	<i>f</i>	%
Hiç katılmıyorum	7	,7
Katılmıyorum	36	3,5
Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	51	5,0
Katılıyorum	437	42,8
Kuvvetle katılıyorum	490	48,0
Toplam	1021	100,0

Tablo 4.18.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, saygının evrensel bir değer olarak görülme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin neredeyse tamamına yakınının (%90,8), saygıyı evrensel bir değer olarak gördüğü tespit edilmiştir. Bu durum tablo 4.9.'da belirtilen, saygı kişinin içinde bulunduğu topluma ve kültüre bağlı bir değerdir, düşüncesi ile kıyasladığımızda şunu söyleyebiliriz: saygı her toplumda, millette, birliktelikte ve cemaatte olan veya olması gereken bir değer olup, bulunduğu toplumun ve kültürün kendine has özelliklerini yansıtan tüm toplumlarda bulunan evrensel bir değerdir. Kısaca öğretmenler tarafından saygı, var olduğu toplumun özelliklerini yansıtan evrensel bir değer olarak görülmektedir.

Tablo 4.19. Ahlakın temeli saygıdır.

	<i>f</i>	%
Hiç katılmıyorum	13	1,3
Katılmıyorum	25	2,4
Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	71	7,0
Katılıyorum	426	41,7
Kuvvetle katılıyorum	486	47,6
Toplam	1021	100,0

Tablo 4.19.'da araştırmaya katılan öğretmenlerde, ahlakın temelini saygı olarak görme düşüncesi incelenmiştir. Buna göre öğretmenlerin tamamına yakını (%89,3), insan kişiliğinin yansıması olan ahlakın temel değeri olarak, saygıyı gördüğü tespit edilmiştir. Öğretmenlerin ahlakın temeli olarak saygıyı görmesi, diğer değerleri saygı kadar önemli görmediği anlamına gelmemektedir.

Tablo 4.20. Öğretmenlerin Saygı Tutumuna İlişkin Görüşlerinin Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri

	\bar{X}	SS
EVRENSEL YAKLAŞIM veya TUTUM		
Bir insana saygı göstermek onun haklarına saygı göstermektir.	4,40	,74
Kendimizi insanların yerine koydukça onlara daha fazla saygı duyarız.	4,38	,72
Saygı evrensel bir değerdir.	4,33	,78
Ahlakın temeli saygıdır.	4,31	,81
Farklılıklara saygı duymak önemlidir.	4,28	,70
Herkese sırf insan oldukları için saygı duymak gerekir.	3,98	1,08
Her insanın eşit saygı hakkı vardır.	3,89	1,13
İnsanları bir araç olarak değil, bir amaç olarak görmek gerekir.	3,87	,92
Bence, saygı göstermek için karşılık beklememek gerekir.	3,80	1,13
Bir kişinin katılmadığım düşüncelerine saygı duymam gerekmez, ama o kişiye saygı duyabilirim.	3,77	1,13
Benim için saygıdeğer olan, herkes için saygıdeğerdir.	2,37	1,06

YEREL (TOPLULUKÇU, CEMAATÇİ) YAKLAŞIM		
Dâhil olduğum grubun değerlerine saygı duymak benim için önemlidir.	4,25	,76
İnsanın çevresindekilere saygı duyması onlara özen göstermesidir.	3,97	,82
Saygı karşılıklıdır.	3,94	1,06
Saygı, kişinin içinde bulunduğu kültüre ve topluma bağlı bir değerdir.	3,84	1,08
Benim için saygıdeğer olanın herkes için saygıdeğer olması gerekmez.	3,83	,97
Kime ve neye saygı duyacağım kim olduğumla ilişkilidir.	3,41	1,20
Saygı yaşa bağlıdır, büyüklere ve çocuklara özel saygı göstermek gerekir.	3,14	1,31
İnsanlar sırf kadın veya erkek olmalarından dolayı farklı şekilde saygı görebilirler.	2,83	1,27
Evrensel Tutum Ort.	3,94	,93
Cemaatçi Tutum Ort.	3,65	1,06
Genel Tutum Ort.	3,82	,98

Tablo 4.20.'de öğretmenlerin saygı tutumuna ilişkin düşüncelerinin ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir. Buna göre, öğretmenlerin saygı değerinin ilişkin evrensel boyutta tutumlarının ($\bar{X}=3,94$), saygı değerinin cemaatçi (toplulukçu) tutumlarına ($\bar{X}=3,65$) göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin saygı değerini, evrensel boyutta daha çok önemsemekte olduğu tespit edilmiştir. Saygı değerini evrensel boyutta incelediğimizde öğretmenlerin, “Bir insana saygı göstermek onun haklarına saygı göstermektir.” düşüncesine ($\bar{X}=4,40$) en çok önem verdikleri, “Benim için saygıdeğer olan, herkes için saygıdeğerdir.” düşüncesine ($\bar{X}=2,37$) ise en az derecede önem verdikleri tespit edilmiştir. Saygı değerini cemaatçi boyutta incelediğimizde öğretmenlerin, “Dâhil olduğum grubun değerlerine saygı duymak benim için önemlidir.” düşüncesine ($\bar{X}=4,25$) en çok önem verdikleri, “İnsanlar sırf

kadın veya erkek olmalarından dolayı farklı şekilde saygı görebilirler.” düşüncesine ($\bar{X}=2,83$) ise en az derecede önem verdikler tespit edilmiştir.

4.2. İKİNCİ ALT PROBLEME AİT BULGULAR

Araştırmanın ikinci alt problemi “Öğretmenlerin saygı eğitiminde, dersteki uygulama durumları ne düzeydedir?” şeklindedir. Bu alt probleme cevap alabilmek için anketin II. bölümüne öğretmenlerin verdiği cevaplar analiz edilmiştir. Öğretmenlerin sorulara verdikleri cevapların frekans ve dağılımları analiz edilmiştir. Yapılan analizler aşağıda tablolar şeklinde gösterilmiştir.

Tablo 4.21. Nezaketin ve karşılıklı saygının yer aldığı bir sınıf ortamının oluşması için çabalarım.

	<i>f</i>	%
Hiçbir zaman	3	,3
Nadiren	5	,5
Ara sıra	52	5,1
Sıklıkla	342	33,6
Her zaman	615	60,5
Toplam	1017	100,0

Tablo 4.21.’de araştırmaya katılan öğretmenlerde, saygı eğitiminde nezaket ve karşılıklı saygının yer aldığı bir sınıf ortamı oluşturma durumu incelenmiştir. Buna göre, saygı eğitiminde öğretmenlerin tamamına yakını (%94,1), karşılıklı saygı ve nezaket ortamının hâkim olduğu, bir sınıf ortamı için çabaladıkları görülmüştür. Öğretmenlerin, saygı eğitimine uygun sınıf ortamını oluşturma çalışmaları, saygı değerinin cemaatçi anlayışının uygulanması şeklinde olacaktır.

Tablo 4.22. Haftalık ders programının en az 10 dakikasını saygı eğitimine ayırırım.

	<i>f</i>	%
Hiçbir zaman	9	,9
Nadiren	99	9,7
Ara sıra	369	36,3
Sıklıkla	316	31,1
Her zaman	224	22,0
Toplam	1017	100,0

Tablo 4.22.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, haftalık ders programlarının en az 10 dakikasını saygı eğitimi için ayırma durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin yarısı (%53,1) saygı eğitimi için ders programlarının en az 10 dakikasını ayırırken, %36,3'nün zamanı belirsiz bir şekilde ara sıra ayırdıkları, %10,7'nin ise neredeyse hiç ayırmama boyutunda oldukları tespit edilmiştir. Saygı eğitiminin amacına ulaşmasını, öğretmenlerin derslerdeki uygulama durumlarının belirleyeceğini düşünürsek, bu işin derste zaman ayırmadan yapılamayacağı muhakkak bir gerçektir.

Tablo 4.23. Öğrencilerime, farklılıklara karşı hoşgörölü olmayı öğretim.

	<i>f</i>	%
Hiçbir zaman	5	,5
Nadiren	22	2,2
Ara sıra	135	13,3
Sıklıkla	404	39,8
Her zaman	448	44,2
Toplam	1014	100,0

Tablo 4.23.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, öğrencilere farklılıklara hoşgörölü olmayı öğretim durumu incelenmiştir. Bu analize göre, öğretmenlerin büyük kısmının (%84) öğrencilerine, farklılıklara hoşgörölü olmayı öğretmeye çalıştıkları tespit edilmiştir. Bu durum tablo 4.6.'da saygı değerinin, evrensel boyutta algılanma durumunun incelenmesinde de benzerlik göstermektedir. Burada öğretmenlerin tamamına yakını (%91,4), farklılıklara saygı duymayı önemsedikleri görülmüştür.

Tablo 4.24. Saygısız davranış gösteren öğrencilere bazı hafif cezalar veririm.

	<i>f</i>	%
Hiçbir zaman	42	4,1
Nadiren	162	15,9
Ara sıra	378	37,2
Sıklıkla	288	28,3
Her zaman	147	14,5
Toplam	1017	100,0

Tablo 4.24.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, saygısız davranan öğrencilere hafif cezalar verme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin %42,8'nin saygı eğitiminde daima hafif cezalandırma yöntemini kullandıkları, %37,2'sinin ara sıra bu yöntemi kullandıkları, %20'sinin ise neredeyse hiç kullanmadıkları tespit edilmiştir. Bu durum saygı eğitiminde, cezanın etkisiz olmasından dolayı (cezanın şiddeti önemli değil), ne kadar az kullanılırsa saygı eğitimi daha başarılı olacaktır.

Tablo 4.25. Öğrencilerime, başkalarının sözünü kesmeden dikkatle dinleyerek karşısındakine nasıl saygı göstereceğini öğretirim.

	<i>f</i>	%
Nadiren	9	,9
Ara sıra	68	6,7
Sıklıkla	401	39,5
Her zaman	537	52,9
Toplam	1015	100,0

Tablo 4.25.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, öğrencilere başkalarının sözünü kesmeden dikkatle dinleyerek karşısındakine nasıl saygı göstereceğini öğretme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin tamamına yakınının (%92,4) saygı eğitiminde bu yöntemi kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 4.26. Öğrencilerimin saygılı bireyler olmaları için daha iyi eğitimsel yollar bulmaya çalışırım.

	<i>f</i>	%
Nadiren	24	2,4
Ara sıra	155	15,2
Sıklıkla	457	44,9
Her zaman	381	37,5
Toplam	1017	100,0

Tablo 4.26.'da araştırmaya katılan öğretmenlerde, saygı eğitiminde daha iyi eğitimsel yollar bulma durumu incelenmiştir. Bu sonuca göre, öğretmenlerin büyük kısmının (%82,4), saygı eğitiminde daha iyi eğitimsel yollar bulmak için çalıştıkları

görülmüştür. Bu durum, saygı eğitimine öğretmenler açısından önem verildiğini göstermesinden dolayı olumludur.

Tablo 4.27. Öğrencilerime, günlük hayat ilişkilerinde iyi bir centilmen olmalarını öğretim.

	<i>f</i>	%
Hiçbir zaman	5	,5
Nadiren	22	2,2
Ara sıra	157	15,4
Sıklıkla	466	45,8
Her zaman	367	36,1
Toplam	1017	100,0

Tablo 4.27.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, öğrencilerine günlük hayat ilişkilerinde iyi bir centilmen olmalarını öğretim durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%81,9), öğrencilerinin günlük hayatta iyi bir centilmen olmaları için çalıştıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin kazandırmaya uğraştığı centilmenlik, öğrencilere hayatta cesareti, sevimliliği, takdir edilmeyi ve saygı duyulmayı getirecektir.

Tablo 4.28. Öğrencilerime, başkalarına saygı göstermede davranış modeli olurum.

	<i>f</i>	%
Hiçbir zaman	1	,1
Nadiren	9	,9
Ara sıra	80	7,9
Sıklıkla	396	38,9
Her zaman	531	52,2
Toplam	1017	100,0

Tablo 4.28.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, öğrencilere saygı göstermede öğretmenlerin model olma durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin tamamına yakını (%91,1), saygı eğitimi açısından uygulamada öğrencilerine model olmaya çalıştıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin öğrencilerine iyi örnek için model olması, öğrencilerin saygıyı başkalarına gösterirken, olması gerektiği gibi doğru yapmasını

sağlayacaktır. Saygı eğitimi teorikte ne kadar verilirse verilsin, doğru uygulama olmadıktan sonra amacına ulaşmış olmayacaktır.

Tablo 4.29. Öğrencilerimin incitici davranışlarını düzeltirim.

	<i>f</i>	%
Hiçbir zaman	1	,1
Nadiren	14	1,4
Ara sıra	102	10,0
Sıklıkla	471	46,4
Her zaman	428	42,1
Toplam	1016	100,0

Tablo 4.29.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, saygı eğitimi açısından öğrencilerin incitici davranışlarını düzeltme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%88,5), öğrencilerinin incitici davranışlarını düzeltmeye çalıştıkları tespit edilmiştir. Öğretmenler, öğrencilerinin incitici davranışlarını düzeltmeye çalışırken, onları aşırı veya kırıci davranışlarına karşı olumlu yaptırım gücü olan yöntemleri de kullanmayı bilmesi, saygı eğitimi açısından büyük öneme sahiptir.

Tablo 4.30. Öğrencilerimin saygı davranışlarını artırmak için demokratik bir sınıf ortamı oluştururum.

	<i>f</i>	%
Nadiren	16	1,6
Ara sıra	65	6,4
Sıklıkla	443	43,6
Her zaman	492	48,4
Toplam	1016	100,0

Tablo 4.30.'da araştırmaya katılan öğretmenlerde, öğrencilerin saygı eğitimi için demokratik bir sınıf ortamı oluşturma durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin tamamına yakınının (%92), saygı eğitiminde demokratik bir sınıf ortamı oluşturmak için çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Demokratik ve eşitlikçi bir sınıf ortamı, saygı eğitiminin amacına ulaşmasında, vazgeçilmez bir şart olduğu düşünüldüğünde,

öğretmenlerin bu uygulamayı etkin bir şekilde yapmasının önemi büyüktür.

Tablo 4.31. Ders konularını öğretirken adı geçen kişi, değer ve varlıklara saygılı olmayı vurgularım.

	<i>f</i>	%
Hiçbir zaman	4	,4
Nadiren	25	2,5
Ara sıra	109	10,7
Sıklıkla	438	43,1
Her zaman	441	43,4
Toplam	1017	100,0

Tablo 4.31.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, öğrencilerine ders konularını öğretirken adı geçen kişi, değer ve varlıklara saygılı olmayı öğretme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%86,5), saygı eğitimi açısından ders konuları öğretilirken adı geçen kişi, değer ve varlıklara saygılı olmayı öğretmeye çalıştıkları tespit edilmiştir. Bu uygulamanın, derslerde doğru ve başarılı bir şekilde yapılması tarihine, milletine ve vatanına saygılı öğrencilerin yetişmesi açısından önemlidir.

Tablo 4.32. Öğrencilerimin saygısızlık davranışlarını görmezlikten gelirim.

	<i>f</i>	%
Hiçbir zaman	541	53,2
Nadiren	255	25,1
Ara sıra	144	14,2
Sıklıkla	46	4,5
Her zaman	30	3,0
Toplam	1016	100,0

Tablo 4.32.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, öğrencilerin saygısız davranışlarını görmezlikten gelme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%78,3), öğrencilerin sergilediği saygısız davranışları görmezlikten gelmedikleri tespit edilmiştir. Bu durumda, öğretmenlerin saygısız davranan öğrencilere karşı, hangi tutum ve uygulamaları yapacağını bilmesi

gerekmektedir. Öğrencinin istediği bir şeyi almasının engellenmesi, etkili ve başarılı bir yöntem olduğu unutulmamalıdır.

Tablo 4.33. Öğrencilerime, okulun veya sınıfın fiziksel görünümüne özen göstererek çevreye saygılı olmalarını öğretirim.

	<i>f</i>	%
Hiçbir zaman	10	1,0
Nadiren	15	1,5
Ara sıra	88	8,7
Sıklıkla	488	48,0
Her zaman	415	40,8
Toplam	1016	100,0

Tablo 4.33.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, öğrencilere okula ve sınıfa özen göstermelerini sağlayarak çevreye saygılı olmayı öğretme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin tamamına yakınının (%88,8), öğrencilerin çevreye saygılı olması için bu yöntemi kullandıkları tespit edilmiştir. Okuluna, sınıfına, çevresine saygı göstermeyen bireylerin, vatan sevgisi ile ülkesine ne kadar saygı duyup koruyacağı düşünülmeli gerekmektedir.

Tablo 4.34. Saygısızlık davranışı gösteren öğrencilerimle ilgili okul idaresiyle işbirliği yaparım.

	<i>f</i>	%
Hiçbir zaman	48	4,7
Nadiren	170	16,7
Ara sıra	300	29,5
Sıklıkla	299	29,4
Her zaman	200	19,7
Toplam	1017	100,0

Tablo 4.34.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, saygısızlık davranışı gösteren öğrencilerle ilgili okul idaresiyle işbirliği yapma durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin bu konuda okul idaresi ile işbirliği yapma durumunda, bir eşitlik görülmüştür. Öğretmenlerin %49,1'i daima okul idaresi ile işbirliği yaparken,

%46,2'sinin çok az işbirliği yöntemine gittikleri tespit edilmiştir. Bu durum öğretmenlerin, saygısızlık gösteren öğrencilere karşı, bireysel olarak mı yaptırım veya uygulama yapmakta oldukları açısından önemlidir.

Tablo 4.35. Okul ve aile toplantılarında öğrencilerin saygı davranışlarını geliştirmek için önerilerde bulunurum.

	<i>f</i>	%
Hiçbir zaman	8	,8
Nadiren	51	5,0
Ara sıra	200	19,7
Sıklıkla	440	43,3
Her zaman	318	31,3
Toplam	1017	100,0

Tablo 4.35.'de araştırmaya katılan öğretmenlerde, okul ve aile toplantılarında öğrencilerin saygı davranışlarını geliştirmek için önerilerde bulunma durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%74,6), saygı eğitiminde okul ve aile birliği toplantıları vasıtasıyla, ailelerle işbirliği içinde oldukları tespit edilmiştir. Ancak öğretmenlerin işbirliği içinde olma çabası, ailelerce ne kadar desteklenmekte veya önemsemekte olduğunu bilememekteyiz. Ailenin de içinde olacağı bir saygı eğitimi, mutlaka amacına ulaşacaktır.

Tablo 4.36. Öğrencilerimin saygı içeren davranışlarını ödüllendiririm.

	<i>f</i>	%
Hiçbir zaman	3	,3
Nadiren	34	3,3
Ara sıra	250	24,6
Sıklıkla	392	38,5
Her zaman	338	33,2
Toplam	1017	100,0

Tablo 4.36.'da araştırmaya katılan öğretmenlerde, öğrencileri saygı eğitiminde ödüllendirme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%71,7), saygı eğitiminde ödüllendirmeyi kullanmaya çalıştıkları, %24,6'sının ise ara

sıra kullandıkları tespit edilmiştir. Bu durumu, tablo 4.24.'de gösterilen saygı eğitiminde cezalandırma ile kıyasladığımız zaman, öğretmenlerin ceza yöntemine göre ödül yöntemini kullanmasında, ödüllendirme lehine bir sonuç görülmektedir.

Tablo 4.37. Öğretmenlerin Saygı Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Ortalama Ve Standart Sapmaları

	\bar{X}	SS
Nezaketin ve karşılıklı saygının yer aldığı bir sınıf ortamının oluşması için çabalarım.	4,53	,64
Öğrencilerime, başkalarının sözünü kesmeden dikkatle dinleyerek karşısındakine nasıl saygı göstereceğini öğretirim.	4,44	,65
Öğrencilerime, başkalarına saygı göstermede davranış modeli olurum.	4,42	,68
Öğrencilerimin saygı davranışlarını artırmak için demokratik bir sınıf ortamı oluştururum.	4,38	,67
Öğrencilerimin incitici davranışlarını düzeltirim.	4,29	,70
Ders konularını öğretirken adı geçen kişi, değer ve varlıklara saygılı olmayı vurgularım.	4,26	,77
Öğrencilerime, okulun veya sınıfın fiziksel görünümüne özen göstererek çevreye saygılı olmalarını öğretirim.	4,26	,75
Öğrencilerime, farklılıklara karşı hoşgörülü olmayı öğretirim.	4,25	,80
Öğrencilerimin saygılı bireyler olmaları için daha iyi eğitimsel yollar bulmaya çalışırım.	4,17	,76
Öğrencilerime, günlük hayat ilişkilerinde iyi bir centilmen olmalarını öğretirim.	4,14	,79
Öğrencilerimin saygı içeren davranışlarını ödüllendiririm.	4,01	,85
Okul ve aile toplantılarında öğrencilerin saygı davranışlarını geliştirmek için önerilerde bulunurum.	3,99	,88
Haftalık ders programımın en az 10 dakikasını saygı eğitimine ayırırım.	3,63	,95
Saygısızlık davranışı gösteren öğrencilerimle ilgili okul idaresiyle işbirliği yaparım.	3,42	1,12
Saygısız davranış gösteren öğrencilere bazı hafif cezalar veririm.	3,33	1,03
Öğrencilerimin saygısızlık davranışlarını görmezlikten gelirim.	1,78	1,03

Tablo 4.37.'de araştırmaya katılan öğretmenlerin, saygı eğitimi uygulama durumları incelenmiştir. Buna göre öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamasında,

“Nezaketin ve karşılıklı saygının yer aldığı bir sınıf ortamının oluşması için çabalaması.”($\bar{X}=4,53$), “Öğrencilerine, başkalarının sözünü kesmeden dikkatle dinleyerek karşısındakine nasıl saygı göstereceğini öğretme”($\bar{X}=4,44$) ile “Öğrencilere, başkalarına saygı göstermede davranış modeli olma.”($\bar{X}=4,42$), uygulamasının en çok kullanılan yöntemler olduğu görülmüştür. Buna karşın olumsuz madde olan “Öğrencilerin saygısız davranışlarını görmezlikten gelme”, “Saygısız davranış gösteren öğrencilere bazı hafif cezalar verme” ile “Saygısızlık davranışı gösteren öğrencilerle ilgili okul idaresiyle işbirliği yapma” uygulamalarının en az kullandıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin saygı eğitiminde, ödüllendirme yöntemini ($\bar{X}=4,01$), cezalandırma yöntemine ($\bar{X}=3,33$) göre daha çok kullandıkları görülmektedir.

4.3. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME AİT BULGULAR

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Öğretmenlerin saygı eğitiminde, önem verdikleri varlıklara ve unsurlara yönelik önem derecesi ne düzeydedir?” şeklindedir. Bu alt probleme cevap alabilmek için saygı yönelimleri anketine, öğretmenlerin verdiği cevaplar analiz edilmiştir. Öğretmenlerin sorulara verdikleri cevapların frekans ve dağılımları analiz edilmiştir. Bu durum aşağıda tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 4.38. Büyüklere saygı gösterme durumu

	f	%
Hiç önemli değil	2	,2
Önemli değil	2	,2
Pek önemli değil	5	,5
Ne önemli ne önemli değil	6	,6
Biraz önemli	24	2,4
Büyük ölçüde önemli	258	26,1
Çok önemli	690	69,9
Toplam	987	100,0

Tablo 4.38.’de araştırmaya katılan öğretmenlerin, büyüklere saygı göstermeye

önem verme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin tamamına yakını (%96), saygı eğitiminde büyüklere saygı göstermeye önem verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 4.39. Demokratik değerlere saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	5	,5
Önemli değil	2	,2
Pek önemli değil	5	,5
Ne önemli ne önemli değil	10	1,0
Biraz önemli	69	7,0
Büyük ölçüde önemli	338	34,2
Çok önemli	558	56,5
Toplam	987	100,0

Tablo 4.39.'da araştırmaya katılan öğretmenlerin, demokratik değerlere saygı gösterme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin tamamına yakını (%90,7), demokratik değerlere saygı göstermeye önem verdikleri tespit edilmiştir. Bu durum Tablo 4.30.'da belirtilen, demokratik bir sınıf ortamı oluşturma uygulaması ile desteklendiği görülmektedir. Burada da öğretmenlerin tamamına yakınının (%92) demokratik sınıf ortamına önem verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 4.40. Dini inancı olmayanlara (ateistlere) saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	57	5,8
Önemli değil	36	3,7
Pek önemli değil	47	4,8
Ne önemli ne önemli değil	99	10,1
Biraz önemli	148	15,0
Büyük ölçüde önemli	341	34,6
Çok önemli	257	26,1
Toplam	985	100,0

Tablo 4.40.'da araştırmaya katılan öğretmenlerin, dini inancı olmayanlara (ateistlere) saygı gösterme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin burada diğer saygı unsurlarına verdikleri öneme göre farklılık tespit edilmiştir. Öğretmenlerin

%60,7'sinin ateistlere saygı göstermeyi önem verdikleri, %24,4'nün ise önem vermedikleri tespit edilmiştir.

Tablo 4.41. Evrensel değerlere saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	5	,5
Önemli değil	3	,3
Pek önemli değil	14	1,4
Ne önemli ne önemli değil	38	3,9
Biraz önemli	93	9,4
Büyük ölçüde önemli	367	37,2
Çok önemli	467	47,3
Toplam	987	100,0

Tablo 4.41.'da araştırmaya katılan öğretmenlerin, evrensel değerlere saygı gösterme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%84,5), evrensel değerlere saygı göstermeye önem verdiği tespit edilmiştir. Bu durumu, tablo 4.18.'de belirtilen, saygının evrensel bir değer olarak görülmesi durumunun desteklediği görülmektedir.

Tablo 4.42. Estetik değerlere saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
	18	1,8
Önemli değil	17	1,7
Pek önemli değil	51	5,2
Ne önemli ne önemli değil	85	8,6
Biraz önemli	208	21,1
Büyük ölçüde önemli	368	37,3
Çok önemli	239	24,2
Toplam	986	100,0

Tablo 4.42.'da araştırmaya katılan öğretmenlerin, estetik değerlere saygı gösterme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük kısmının (%61,5) estetik değerlere önem verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 4.43. Geleneklere saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	4	,4
Önemli değil	8	,8
Pek önemli değil	26	2,6
Ne önemli ne önemli değil	47	4,8
Biraz önemli	167	16,9
Büyük ölçüde önemli	377	38,2
Çok önemli	358	36,3
Toplam	987	100,0

Tablo 4.43.'de araştırmaya katılan öğretmenlerin, geleneklere saygı gösterme durumu incelenmiştir. Bu analize göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%74,5), geleneklere saygı göstermeye önem verdikleri tespit edilmiştir. Türk toplumunun ortak kültür mirasının ürünü olan örfelere, saygı eğitiminde önem verilmesi, değer aktarımının etkili ve doğru yapılmasına yardımcı olacaktır.

Tablo 4.44. Karşı düşüncelere saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	4	,4
Önemli değil	4	,4
Pek önemli değil	9	,9
Ne önemli ne önemli değil	35	3,5
Biraz önemli	136	13,8
Büyük ölçüde önemli	429	43,5
Çok önemli	369	37,4
Toplam	986	100,0

Tablo 4.44.'de araştırmaya katılan öğretmenlerin, karşı düşüncelere saygı göstermeye önem verme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%80,9), saygı eğitiminde karşı düşüncelere saygı göstermeye önem verdiği tespit edilmiştir. Bu durumu, tablo 4.6.'da ki farklılıklara saygı gösterme anlayışının (%91,4) desteklediği görülmektedir.

Tablo 4.45. Hayvanlara saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	5	,5
Önemli değil	6	,6
Pek önemli değil	8	,8
Ne önemli ne önemli değil	42	4,3
Biraz önemli	125	12,7
Büyük ölçüde önemli	375	38,0
Çok önemli	425	43,1
Toplam	986	100,0

Tablo 4.45.'de araştırmaya katılan öğretmenlerin, hayvanlara saygı göstermeye önem verme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%81,1), hayvanlara saygı göstermeye önem verdikleri tespit edilmiştir. Hayvanlara saygı gösterme durumu, toplumumuzda evcil ve sahipli hayvanlara karşı saygı olarak çıkmakta olduğu görülürken; yabani ve evsiz hayvanlara saygı boyutunda ne durumda olduğu önemli bir sorudur. Ülkemizde izinsiz yaban avcılığının çok olması, sahipsiz hayvanların öldürülmesi gibi durumlar bizi düşündürmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin, okullarda hayvanlara saygıya önem vermesi, yukarıda saydığımız durumu değiştireceğini düşünmekteyiz.

Tablo 4.46. Çevreye saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	1	,1
Önemli değil	2	,2
Pek önemli değil	5	,5
Ne önemli ne önemli değil	14	1,4
Biraz önemli	51	5,2
Büyük ölçüde önemli	285	28,9
Çok önemli	627	63,7
Toplam	985	100,0

Tablo 4.46.'da araştırmaya katılan öğretmenlerin, çevreye saygı gösterme durumları incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin tamamına yakınının (%92,6) çevreye

saygıya önem verdikleri tespit edilmiştir. Bu durumu, saygı eğitimi uygulamalarından “Öğrencilerime, okulun veya sınıfın fiziksel görünümüne özen göstererek çevreye saygılı olmalarını öğretirim.” (Tablo 4.33.) analizinin, çevreye saygı gösterme yönelimini uygulamada desteklediği tespit edilmiştir. Günümüzde yaşadığımız bazı çevresel felaketler çevreye saygının önemini bize göstermektedir. Örneğin, doğanın değiştirilmesi, ağaçların yok edilmesi, atıklarla yeşil çevrenin kirletilmesi vb.

Tablo 4.47. Kendi dininden olanlara saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	11	1,1
Önemli değil	8	,8
Pek önemli değil	22	2,2
Ne önemli ne önemli değil	41	4,2
Biraz önemli	88	8,9
Büyük ölçüde önemli	356	36,1
Çok önemli	460	46,7
Toplam	986	100,0

Tablo 4.47.’de araştırmaya katılan öğretmenlerin, kendi dininden olanlara saygı gösterme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%82,8), kendi dininden olanlara saygı duyduğu tespit edilmiştir. Kendi dininden olanlara saygı gösterme oranı, ateistlere saygı gösterme oranından (%60,7) ,daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4.48. Tüm insanlara saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	3	,3
Önemli değil	3	,3
Pek önemli değil	7	,7
Ne önemli ne önemli değil	20	2,0
Biraz önemli	48	4,9
Büyük ölçüde önemli	247	25,0
Çok önemli	659	66,8
Toplam	987	100,0

Tablo 4.48.'de araştırmaya katılan öğretmenlerin, tüm insanlara saygı gösterme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin tamamına yakını (%91,8) tüm insanlara saygı göstermeye önem verdikleri tespit edilmiştir. Bu durumu, tablo 4.3.'deki (Herkes'e sırf insan oldukları için saygı duymak gerekir.) analiz sonucunun da (%77,4) desteklediği görülmüştür.

Tablo 4.49. Anayasal değerlere (ilkelere) saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	6	,6
Önemli değil	2	,2
Pek önemli değil	7	,7
Ne önemli ne önemli değil	28	2,8
Biraz önemli	63	6,4
Büyük ölçüde önemli	282	28,6
Çok önemli	598	60,6
Toplam	986	100,0

Tablo 4.49.'da araştırmaya katılan öğretmenlerin, anayasal ilkelere saygı gösterme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük kısmının (%89,2) anayasal değerlere saygı göstermeye önem verdiği tespit edilmiştir. Günümüzde, toplumumuz içerisinde ortaya çıkmış olan yasa tanımaz grupların, entrikalarını gördüğümüzde anayasal ilkelere saygı duymayı öğretmenin önemi daha da yükselmiştir.

Tablo 4.50. Atatürk ilkelerine saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	7	,7
Önemli değil	4	,4
Pek önemli değil	13	1,3
Ne önemli ne önemli değil	20	2,0
Biraz önemli	66	6,7
Büyük ölçüde önemli	218	22,2
Çok önemli	656	66,7
Toplam	984	100,0

Tablo 4.50.'de araştırmaya katılan öğretmenlerin, Atatürk ilkelerine saygı

gösterme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%89,9) Atatürk ilkelerine saygı göstermeye önem verdikleri tespit edilmiştir. Atatürk ilkelerine saygıya önem verme, milli eğitim mevzuatınca da istenen kriterlerdendir.

Tablo 4.51. Anne-babalarına saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	1	,1
Önemli değil	1	,1
Pek önemli değil	7	,7
Ne önemli ne önemli değil	4	,4
Biraz önemli	19	1,9
Büyük ölçüde önemli	108	10,9
Çok önemli	847	85,8
Toplam	987	100,0

Tablo 4.51.'de araştırmaya katılan öğretmenlerin, anne-babaya saygıya önem verme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin neredeyse tamamının (%96,7) anne ve babaya saygıya önem verdiği tespit edilmiştir. Bu durum, toplumumuzun ataerkil bir aile yapısından gelmesinden dolayı vazgeçilmez bir saygı unsurudur.

Tablo 4.52. Farklı dinden olanlara saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	9	,9
Önemli değil	4	,4
Pek önemli değil	14	1,4
Ne önemli ne önemli değil	51	5,2
Biraz önemli	103	10,4
Büyük ölçüde önemli	367	37,2
Çok önemli	439	44,5
Toplam	987	100,0

Tablo 4.52.'de araştırmaya katılan öğretmenlerin, farklı dinden olanlara saygı gösterme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%81,7) farklı dinden olanlara saygı göstermeye önem verdikleri tespit edilmiştir. Öğretmenlerin, kendi dininden olanlara saygıya daha çok önem (%82,8) verdikleri,

ondan sonra farklı dinden olanlara saygıya önem (%81,7) verdikleri, en son olarak da dini olmayanlara saygıya daha az (%60,7) önem verdikleri görülmektedir. Bu durum, günümüzde bizleri başka dinlere karşı müsamahasızlık ile suçlayan, Hristiyan ve Musevi gibi din adamlarının fikirlerinin ileride asılsız olduğunu ortaya çıkaracaktır.

Tablo 4.53. Tarihine saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	2	,2
Önemli değil	5	,5
Pek önemli değil	5	,5
Ne önemli ne önemli değil	14	1,4
Biraz önemli	40	4,1
Büyük ölçüde önemli	207	21,0
Çok önemli	714	72,3
Toplam	987	100,0

Tablo 4.53.'de araştırmaya katılan öğretmenlerin, tarihine saygı gösterme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin tamamına yakınının (%93,3) tarihine saygıya önem verdiği tespit edilmiştir. Bu durum, bizim gibi çok eski bir tarihe sahip olan devletlerde vazgeçilmez bir değerdir.

Tablo 4.54. Öğretmenlerine saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	1	,1
Önemli değil	1	,1
Pek önemli değil	4	,4
Ne önemli ne önemli değil	10	1,0
Biraz önemli	26	2,6
Büyük ölçüde önemli	239	24,2
Çok önemli	705	71,5
Toplam	986	100,0

Tablo 4.54.'de araştırmaya katılan öğretmenlerin, öğrenciler tarafından kendilerine saygı göstermeye önem verme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin tamamına yakınının (%95,7), öğrencilerinin kendilerine saygı

göstermesine önem verdiği tespit edilmiştir. Bu durum, saygı eğitimi uygulamalarından öğretmenlerin öğrencilerine model olma durumu ile (Tablo 4.28) desteklendiği (%91,7) görülmektedir. Öğrencilerine, saygı eğitiminde model olamaya özen gösteren öğretmen, öğrencisinden de kendinse saygı duymasını beklemektedir.

Tablo 4.55. Kendilerine karşı saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	1	,1
Önemli değil	1	,1
Pek önemli değil	6	,6
Ne önemli ne önemli değil	8	,8
Biraz önemli	29	2,9
Büyük ölçüde önemli	198	20,1
Çok önemli	743	75,4
Toplam	986	100,0

Tablo 4.55.'de araştırmaya katılan öğretmenlerin, öğrencilerin kendilerine karşı göstermelerine önem verme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin tamamına yakınının (%95,6),0 öğrencilerinin kendilerine saygı duyması gerektiğine önem verdiği tespit edilmiştir. Kendi benlik saygısı tam olan bireyler, toplumuna, çevresine ve ülkesine karşı istikrarlı, kendinden emin ve saygılı davranırlar.

Tablo 4.56. Önder ve kahramanlara saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	2	,2
Ne önemli ne önemli değil	14	1,4
Biraz önemli	63	6,4
Büyük ölçüde önemli	262	26,5
Çok önemli	646	65,5
Toplam	987	100,0

Tablo 4.56.'da araştırmaya katılan öğretmenlerin, önder ve kahramanlara karşı saygı göstermeye önem verme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin neredeyse tamamına yakınının (%92), önder ve kahramanlara saygı göstermeye önem

verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 4.57. Ahlak kurallarına saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	1	,1
Önemli değil	1	,1
Pek önemli değil	3	,3
Ne önemli ne önemli değil	6	,6
Biraz önemli	25	2,5
Büyük ölçüde önemli	179	18,1
Çok önemli	772	78,2
Toplam	987	100,0

Tablo 4.57.'de araştırmaya katılan öğretmenlerin, ahlak kurallarına saygı göstermeye önem verme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin neredeyse tamamının (%96,3), ahlak kurallarına saygı göstermeye önem verdikleri tespit edilmiştir. Toplum içerisinde insanların ilişkilerini düzenleyen, ahlak kurallarına uyma ve saygı göstermeye öğretmenlerin önem vermesi, sağlıklı toplumun oluşması için vazgeçilmez bir durumdur.

Tablo 4.58. Arkadaşlarına saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	1	,1
Pek önemli değil	3	,3
Ne önemli ne önemli değil	9	,9
Biraz önemli	51	5,2
Büyük ölçüde önemli	300	30,4
Çok önemli	623	63,1
Toplam	987	100,0

Tablo 4.58.'de araştırmaya katılan öğretmenlerin, öğrencilerin arkadaşlarına saygı göstermesine önem verme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin tamamına yakın çoğunluğunun (%93,5), öğrencilerinin arkadaşlarına karşı saygı göstermesine önem verdikleri tespit edilmiştir. Arkadaşlarına saygılı davranmayı alışkanlık haline getiren öğrenciler, çevrelerine ve etrafındaki diğer unsurların hepsine

saygı göstermeye önem vereceği muhakkaktır.

Tablo 4.59. Ulusal değerlere saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
	4	,4
Önemli değil	2	,2
Pek önemli değil	5	,5
Ne önemli ne önemli değil	11	1,1
Biraz önemli	25	2,5
Büyük ölçüde önemli	195	19,8
Çok önemli	744	75,5
Toplam	986	100,0

Tablo 4.59.'da araştırmaya katılan öğretmenlerin, ulusal değerlere saygı göstermeye önem verme durumu incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin tamamına yakını (%95,3), saygı eğitiminde ulusal değerlere saygı göstermeye önem verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 4.60. İnsan haklarına saygı gösterme durumu

	<i>f</i>	%
Hiç önemli değil	4	,4
Önemli değil	1	,1
Pek önemli değil	3	,3
Ne önemli ne önemli değil	7	,7
Biraz önemli	26	2,6
Büyük ölçüde önemli	177	17,9
Çok önemli	769	77,9
Toplam	987	100,0

Tablo 4.60.'da araştırmaya katılan öğretmenlerin, insan haklarına saygıya önem verme durumları incelenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin tamamına yakınının (%95,8), insan haklarına saygı göstermeye önem verdikleri tespit edilmiştir. İnsan haklarına saygı gösteren bireylerin sayısının toplum içerisinde artması, toplumda kurulmaya çalışılan asayiş ve güvenliği kendiliğinden oluşturacaktır.

Yukarıdaki tablolarda anlattığımız saygı yönelimleri, en yüksek önem derecesinden en az önem derecesine doğru sıralanarak aşağıda tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4.61. Öğretmenlerin Saygı Yönelimleri Durumunun Ortalama Ve Standart Sapmaları

		\bar{X}	SS
1.	Anne-babalarına	6,80	,59
2.	Ahlak kurallarına	6,72	,61
3.	İnsan haklarına	6,70	,69
4.	Kendilerine karşı	6,68	,67
5.	Ulusal değerlere	6,66	,75
6.	Öğretmenlerine	6,64	,66
7.	Büyüklerle	6,62	,69
8.	Tarihine	6,60	,79
9.	Önder ve kahramanlara	6,55	,72
10.	Arkadaşlarına	6,54	,68
11.	Tüm insanlara	6,52	,84
12.	Çevreye	6,52	,75
13.	Atatürk ilkelerine	6,46	,97
14.	Demokratik değerlere	6,42	,83
15.	Anayasal değerlere (ilkelere)	6,42	,92
16.	Evrensel değerlere	6,22	,98
17.	Hayvanlara	6,14	1,00
18.	Kendi dininden olanlara	6,13	1,14
19.	Farklı dinden olanlara	6,13	1,07
20.	Karşı düşüncelere	6,10	,94
21.	Geleneklere	5,96	1,09
22.	Estetik değerlere	5,54	1,33
23.	Dini inancı olmayanlara (ateistlere)	5,33	1,68

Tablo 4.61. incelendiğinde öğretmenlerin, saygı eğitiminde en çok önem verdikleri yönelimlerinin anne-babalara ($\bar{X}=6,80$), ahlak kurallarına ($\bar{X}=6,72$) ve insan haklarına ($\bar{X}=6,70$) saygı göstermek olduğu görülmüştür. En az önem verilen yönelimler olarak da dini inancı olmayanlara (ateistlere) ($\bar{X}=5,33$), estetik değerlere

($\bar{X}=5,54$) ve geleneklere ($\bar{X}=5,96$) saygı göstermek olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin orta derece önem verdikleri yönelimler olarak da karşımıza tüm insanlara ($\bar{X}=6,52$), çevreye ($\bar{X}=6,52$) ve Atatürk ilkelerine ($\bar{X}=6,46$) saygı göstermek çıkmıştır. Dini inanca göre saygı göstermeye önem vermeyi incelediğimizde, öğretmenlerin sırası ile en çok kendi dininden olanlara ($\bar{X}=6,13$), sonra farklı dinden olanlara ($\bar{X}=6,13$), en az ise dini inancı olmayanlara ($\bar{X}=5,33$) saygı göstermeye önem verdikleri tespit edilmiştir. Öğretmenlerin en çok önem verdiği üç yönelimin ikisinin cemaatçi tutuma bağlı yönelim, birinin ise evrensel tutuma göre yönelim olduğu görülmektedir. En az önem verilen üç değer ise ikisinin cemaatçi, birinin ise evrensel tutuma göre olduğu görülmektedir. Genel olarak tabloyu incelediğimizde öğretmenlerin, en çok önem verdikleri saygı uygulamaları, cemaatçi tutuma göre gelişen yönelimlerin olduğu; en az önem verilen saygı uygulamalarının evrensel tutuma göre oluşan yönelimleri olduğu görülmektedir. Tablo 4.20. ile kıyasladığımızda öğretmenlerin, saygı tutumunda evrensel algı düzeyleri yüksekken, saygı uygulamalarında öğretmenlerin cemaatçi yönelimlere daha çok önem verdiği tespit edilmiştir.

4.4. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME AİT BULGULAR

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Öğretmenlerin saygı değeriyle ilgili yerel ve evrensel boyutta algı ve tutumları çeşitli değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?” şeklindedir. Değişken olarak öğretmenlerin cinsiyetleri, branşları ve çalıştıkları okulun statüsü değerlendirilmiş olup anlamlı farklılıklar incelenmiştir. Eldeki veriler Kay-Kare testi ile analiz edilerek alt probleme cevap aranmaya çalışılmıştır. Alt problem, öğretmenlerin evrensel ve yerel tutumlarını inceleyecek şekilde analiz edilmiştir. Anketin I. bölümünde yer alan saygı değerinin evrensel boyutunu ölçen sorular (md1, md2, md3, md5, md6, md7, md8, md12, md15, md18, md19) ile yerel boyutunu ölçen

sorular (md4, md9, md10, md11, md13, md14, md16, md17) “kay-kare testi” ile incelenmiştir. Cinsiyet, branş ve okulun statüsüne göre yapılan çapraz tablolar incelenmiştir.

Saygı değerinin evrensel boyutunu ölçen sorularda branş analizi sonucunda 5’den küçük gözenek sayısının %20’yi aştığı görülmüştür. Bu durumda, denek sayısının artması imkânsız ya da güç ise, ilgili satır ya da sütunun düzeylerinde (beklenen değer düşük olduğu satır/sütun düzeyleri) mantıklı ise birleştirme yapılır (Büyüköztürk, 2006: 148). Bu nedenle branş analizi için gruplar arasında birleştirme yöntemine gidilerek, gözeneklere düşen sayı arttırılmaya çalışılmıştır. Böylece bu maddelerdeki seçenekler “Katılmıyorum” (1 ve 2), “Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum” (3) ve “”Katılıyorum” (4 ve 5) şeklinde üçlü formata dönüştürülerek değer artırımını ile “kay-kare testi”ni kullanma imkânı olmuştur. Cinsiyet ve okulun statüsüne göre yapılan analizlerde buna gerek duyulmamıştır.

Saygı değerinin yerel boyutunu ölçen sorularda, branş analizi sonucunda 5’den küçük gözenek sayısının %20’yi aştığı görülmüştür. Bu nedenle branş analizi için gruplar arasında birleştirme yöntemine gidilerek, gözeneklere düşen sayı arttırılmaya çalışılmıştır. Böylece bu maddelerdeki seçenekler “Katılmıyorum” (1 ve 2), “Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum” (3) ve “”Katılıyorum” (4 ve 5) şeklinde üçlü formata dönüştürülerek değer artırımını ile “kay-kare testi”ni kullanma imkânı olmuştur. Cinsiyet ve okulun statüsüne göre yapılan analizlerde buna gerek duyulmamıştır. Yapılan analizler sonucunda, öğretmenlerin branş ve çalıştıkları okulun statüsüne göre anlamlı bir fark tespit edilmediğinden bunlar gösterilmemiştir.

Kay-kare testi için anlamlılık düzeyi $p < ,05$ olarak kabul edilmiştir.

a) Cinsiyet

Öğretmenlerin saygı değerinin evrensel tutumuna ilişkin görüşlerinin, cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği “kay-kare testi” ile analiz edilmiştir. Bu durum Tablo 4.62’de, öğretmenlerin saygı değerinin evrensel tutumuna ilişkin maddelerin, cinsiyet değişkenine göre “kay-kare testi” sonuçları olarak gösterilmiştir. Tabloda yapılan analiz sonucunda anlamlı fark gösteren maddelere yer verilmiştir.

Tablo 4.62. Öğretmenlerin Saygı Değerinin Evrensel Tutumuna İlişkin Maddelerin Cinsiyet Değişkenine Göre “Kay-Kare Testi” Sonuçları

	X ²	sd	p
Md.5 Kendimizi insanların yerine koydukça onlara daha fazla saygı duyarız.	14,4	4	0,006
Md.8 Bence, saygı göstermek için karşılık beklememek gerekir.	36,1	4	,000

p<,05

Tablo 4.62’ye baktığımızda, öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre iki maddede, saygı değerinin evrensel algı boyutunda kadın ve erkek öğretmenler arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. “Md.5 Kendimizi insanların yerine koydukça onlara daha fazla saygı duyarız.” ($X^2_{(4)} = 14,40$, $p<,05$) maddesine kadın öğretmenlerin %43,6’sı “Kuvvetle Katılıyorum” cevabını verirken, erkek öğretmenlerin %52,6’sı “Kuvvetle Katılıyorum” cevabını vermiştir. Buna göre erkek öğretmenler, empati kurarak saygı daha fazla duyulur görüşünü, kadın öğretmenlere göre daha fazla kabul etmişlerdir. “Md.8 Bence, saygı göstermek için karşılık beklememek gerekir.” ($X^2_{(4)} = 36,10$, $p<,05$) maddesine kadın öğretmenlerin %22,8’i “Kuvvetle Katılıyorum” cevabını verirken, erkek öğretmenlerin %34,3’ü “Kuvvetle Katılıyorum” cevabını vermiştir. Bu

durum erkek öğretmenlerin, saygı duymak için karşılık beklenmemelidir görüşünü, kadın öğretmenlere göre daha fazla kabul ettiğini göstermiştir.

Saygı değerinin yerel tutumuna ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği “kay-kare testi” ile analiz edilmiştir. Bu durum Tablo 4.63’de, öğretmenlerin saygı değerinin yerel tutumuna ilişkin maddelerin cinsiyet değişkenine göre “kay-kare testi” sonuçları olarak gösterilmiştir. Tabloda yapılan analiz sonucunda anlamlı fark gösteren maddelere yer verilmiştir.

Tablo 4.63. Öğretmenlerin Saygı Değerinin Yerel Tutumlarına İlişkin Görüşlerinin “Kay-Kare Testi” Sonuçları

	X ²	sd	p
Md.4 Dâhil olduğum grubun değerlerine saygı duymak benim için önemlidir.	10,18	4	0,037
Md.9 Saygı, kişinin içinde bulunduğu kültüre ve topluma bağlı bir değerdir.	14,07	4	0,007
Md.13 Saygı yaşa bağlıdır, büyüklere ve çocuklara özel saygı göstermek gerekir.	10,54	4	0,032
Md.14 İnsanlar sırf kadın veya erkek olmalarından dolayı farklı şekilde saygı görebilirler.	16,2	4	0,003
Md.16 İnsanın çevresindekilere saygı duyması onlara özen göstermesidir.	18,27	4	0,001

p<,05

Tablo 4.63’e baktığımızda, öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre beş maddede, saygı değerinin cemaatçi algı boyutunda kadın ve erkek öğretmenler arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. “Md.4 Dâhil olduğum grubun değerlerine saygı duymak benim için önemlidir.” ($X^2_{(4)} = 10,18$, p<,05) maddesine kadın öğretmenlerin %32,8’i “Kuvvetle Katılıyorum” cevabını verirken, erkek öğretmenlerin %42,8’i

“Kuvvetle Katılıyorum” cevabını vermiştir. Buna göre erkek öğretmenler, içinde bulunulan toplumun değerlerine daha fazla saygı duyulur görüşünü, kadın öğretmenlere göre daha fazla kabul etmişlerdir.

“Md.9 Saygı, kişinin içinde bulunduğu kültüre ve topluma bağlı bir değerdir.” ($X^2_{(4)} = 14,70, p < ,05$) maddesine kadın öğretmenlerin %25,7’si “Kuvvetle Katılıyorum” cevabını verirken, erkek öğretmenlerin %30,2’si “Kuvvetle Katılıyorum” cevabını vermiştir. Bu durum erkek öğretmenlerin, saygıyı topluma ve kültüre bağlı bir değer olarak görmeye ilişkin görüşü, kadın öğretmenlere göre daha fazla kabul ettiğini göstermiştir.

“Md.13 Saygı yaşa bağlıdır, büyüklere ve çocuklara özel saygı göstermek gerekir.” ($X^2_{(4)} = 10,54, p < ,05$) maddesine kadın öğretmenlerin %29,8’si “Katılmıyorum” cevabını verirken, erkek öğretmenlerin %21,8’i “Katılmıyorum” cevabını vermiştir. Bu durum erkek öğretmenlerin, saygıyı büyüklere ve küçüklere farklı göstermeli görüşüne, kadın öğretmenlere göre daha fazla kabul ettiğini göstermiştir.

“Md.14 İnsanlar sırf kadın veya erkek olmalarından dolayı farklı şekilde saygı görebilirler.” ($X^2_{(4)} = 16,20, p < ,05$) maddesine kadın öğretmenlerin %31,8’i “Katılmıyorum” cevabını verirken, erkek öğretmenlerin %25,8’i “Katılmıyorum” cevabını vermiştir. Buna göre kadın öğretmenlerin, erkek öğretmenlere göre cinsiyete göre farklı saygı gösterilmelidir düşüncesini, en az kabul ettikleri görülmüştür.

“Md.16 İnsanın çevresindekilere saygı duyması onlara özen göstermesidir.” ($X^2_{(4)} = 18,27, p < ,05$) maddesine kadın öğretmenlerin %25,9’u “Kuvvetle Katılıyorum” cevabını verirken, erkek öğretmenlerin %21,6’sı “Kuvvetle Katılıyorum” cevabını vermiştir. Bu durum kadın öğretmenlerin, saygıyı kişiye özen göstermek olarak

görmeye ilişkin görüşünü, erkek öğretmenlere göre daha fazla kabul ettiğini göstermiştir.

Genel olarak sonuçlara baktığımızda, öğretmenlerin büyük çoğunluğu saygı değerinin cemaatçi algı sorularına benzer cevaplar vermişlerdir. Ancak neticede, cinsiyete göre en çok erkek öğretmenlerin lehine farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu durum, toplumumuz içerisinde, her ne kadar kanuni olarak haklar verilerek azaldı denilse de, kadınların erkek ile her yerde eşit haklara sahip olmamasından dolayı olabilir mi? Diye aklımız bir soru getirmektedir

b) Branş

Öğretmenlerin saygı değerinin evrensel ve yerel tutumuna ilişkin görüşlerinin branşa göre farklılık gösterip göstermediği “kay-kare testi” ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda sadece evrensel boyutu ölçen sorulardan 7.madde anlamlı fark tespit edilmiştir. Bu durum Tablo 4.64’de, öğretmenlerin saygı değerinin evrensel tutumuna ilişkin maddelerin branş değişkenine göre “kay-kare testi” sonuçları olarak gösterilmiştir. Tabloda yapılan analiz sonucunda anlamlı fark gösteren maddeye yer verilmiştir.

Tablo 4.64’de, Öğretmenlerin Saygı Değerinin Evrensel Tutumuna İlişkin Maddelerin Branş Değişkenine Göre “Kay-Kare Testi” Sonuçları

Md.7 Her insanın eşit saygı hakkı vardır.	Katılmıyorum		Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum		Katılıyorum		Toplam <i>f</i>
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	
Sınıf Öğretmeni	80	22,7	31	8,8	241	68,5	352
Sosyal Bilgiler Öğretmeni	6	17,6	6	17,6	22	64,7	34
Resim ve Müzik	1	3,2	7	22,6	23	74,2	31
Yabancı Dil	10	13,3	9	12	56	74,7	75
Fen Bilimleri (Fizik, Kimya, Biyoloji)	14	23	5	8,2	42	68,9	61
Sosyal Bilimler (Tarih, Coğrafya, Felsefe)	3	4,5	12	18,2	51	77,3	66
Türkçe - Türk Dili ve Edebiyatı	15	14	11	10,3	81	75,7	107
Din Dersi Öğretmenliği	6	13	4	8,7	36	78,3	46
Fen Bilgisi	3	13	0	0	20	87	23
Matematik	7	9,5	9	12,2	58	78,4	74
Beden Eğitimi	4	16	3	12	18	72	25
Diğer Branş	18	14,4	13	10,4	94	75,2	125
Toplam	167	16,4	110	10,8	742	72,8	1019

$$X^2=39,31 \quad sd=22 \quad P=,013$$

Tablo 4.64’e baktığımızda, öğretmenlerin branş değişkenine göre, saygı değerinin evrensel algı boyutunda “Md.7 Her insanın eşit saygı hakkı vardır.” maddesinde öğretmenler arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($X^2_{(22)} = 39,31$, $p<,05$). Bu maddeye göre fen bilgisi öğretmenlerinin %87’si “Katılıyorum” yanıtını verirken, sosyal bilgiler öğretmenlerinin %64,7’si “Katılıyorum” cevabını vermiştir. Buna göre fen bilgisi öğretmenleri, her insanın eşit saygı hakkı vardır görüşünü, sosyal bilgiler ve diğer branş öğretmenlerine göre daha fazla kabul ettikleri görülmektedir. Sınıf

öğretmenlerinin %22,7'si, her insanın eşit saygı hakkı vardır düşüncesine “Katılmıyorum” cevabını vererek, diğer branşlara göre daha fazla olumsuz düşündüğü görülmektedir.

c) Okulun Statüsü

Öğretmenlerin, saygı değerinin evrensel ve yerel tutumuna ilişkin görüşlerinin çalışılan okulun statüsüne göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Analiz sonucunda evrensel boyutu ölçen 7. soruda anlamlı fark tespit edilmiştir. Buna ilişkin “kay-kare testi” sonuçları Tablo 4.65’de gösterilmiştir. Tabloda yapılan analiz sonucunda anlamlı fark gösteren maddeye yer verilmiştir.

Tablo 4.65. Öğretmenlerin Saygı Değerinin Evrensel Tutumuna İlişkin Maddelerin Okulun Statüsü Değişkenine Göre “Kay-Kare Testi” Sonuçları

	X ²	sd	p
Md.7 Her insanın eşit saygı hakkı vardır.	33,61	8	,000

p<,05

Tablo 4.65’e baktığımızda, öğretmenlerin çalıştıkları okulun statüsüne göre, saygı değerinin evrensel algı boyutunda “Md.7 Her insanın eşit saygı hakkı vardır.” maddesinde ilköğretim I., II. kademe ile lise arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($X^2_{(8)} = 33,61$, $p<,05$). Bu maddeye göre lise öğretmenlerinin %38,9’u “Kuvvetle Katılıyorum” yanıtını verirken, ilköğretim I. kademe öğretmenlerinin %35,8’i “Kuvvetle Katılıyorum”, ilköğretim II. kademe öğretmenlerinin %33,7’si “Kuvvetle Katılıyorum” cevabını vermiştir. Buna göre lise öğretmenleri, her insanın eşit saygı hakkı vardır görüşünü, ilköğretim I. ve II. kademe öğretmenlerine göre daha fazla kabul ettikleri görülmektedir. İlköğretim I. kademe öğretmenlerinin %7,2’si “Katılmıyorum” cevabını vererek, diğer branşlara göre kendi içerisinde en fazla

olumsuz düşündüğü görülmektedir.

4.5. BEŞİNCİ ALT PROBLEME AİT BULGULAR

Araştırmanın beşinci alt problemi “Öğretmenlerin saygı eğitimiyle ilgili uygulamaları çeşitli değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?” şeklindedir. Değişken olarak öğretmenlerin cinsiyetleri, branşları ve çalıştıkları okulun statüsü değerlendirilmiş olup, anlamlı farklılıklar incelenmiştir. Eldeki veriler Kay-Kare testi ile analiz edilerek alt probleme cevap aranmaya çalışılmıştır. Anketin II. bölümünde yer alan saygı eğitimi uygulama durumlarını ölçme soruları (md.20’den md.35’e kadar) “kay-kare testi” ile analiz edilmiştir. Cinsiyet, branş ve okulun statüsüne göre yapılan çapraz tablolar incelenmiştir. Bazı analizlerin incelemesinde 5’den küçük gözenek sayısının %20’yi aştığı görülmüştür. Bu durumda branş ve çalışılan okulun statüsü analizi için gruplar arasında birleştirme yöntemine gidilerek, gözeneklere düşen sayı arttırılmaya çalışılmıştır. Böylece branş ve okul statüsü analizinde maddelerdeki seçenekler “Nadiren” (1 ve 2), “Ara Sıra” (3) ve “Her Zaman” (4 ve 5) şeklinde üçlü formata dönüştürülerek değer artırımı ile “kay-kare testi”ni kullanma imkânı olmuştur. Cinsiyet göre yapılan analizlerde buna gerek duyulmamıştır. Kay-kare testi için anlamlılık düzeyi $p < ,05$ olarak kabul edilmiştir.

a) Cinsiyet

Öğretmenlerin saygı eğitimini uygulamasına ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği “kay-kare testi” ile analiz edilmiştir. Bu durum Tablo 4.66’da, öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamalarına ilişkin maddelerin cinsiyet değişkenine göre “kay-kare testi” sonuçları olarak gösterilmiştir. Tabloda yapılan analiz sonucunda anlamlı fark gösteren maddelere yer verilmiştir.

Tablo 4.66. Öğretmenlerin Saygı Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Maddelerin Cinsiyet Değişkenine Göre “Kay-Kare Testi” Sonuçları

Saygı Eğitimi Uygulamaları	X ²	sd	p
Md.23 Saygısız davranış gösteren öğrencilere bazı hafif cezalar veririm.	14,65	4	0,005
Md.24 Öğrencilerime, başkalarının sözünü kesmeden dikkatle dinleyerek karşısındakine nasıl saygı göstereceğini öğretirim.	15,85	3	0,001
Md.30 Ders konularını öğretirken adı geçen kişi, değer ve varlıklara saygılı olmayı vurgularım.	14,61	4	0,006
Md.31 Öğrencilerimin saygısızlık davranışlarını görmezlikten gelirim.	25,38	4	0
Md.32 Öğrencilerime, okulun veya sınıfın fiziksel görünümüne özen göstererek çevreye saygılı olmalarını öğretirim.	12,46	4	0,014
Md.35 Öğrencilerimin saygı içeren davranışlarını ödüllendiririm.	10,84	4	0,028

p<,05

Tablo 4.66'ya baktığımızda, öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre altı maddede, saygı eğitimi uygulamaları kadın ve erkek öğretmenler arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. “Md.23 Saygısız davranış gösteren öğrencilere bazı hafif cezalar veririm.” ($X^2_{(4)} = 14,65$, $p<,05$) maddesine kadın öğretmenlerin %17,9'i “Her Zaman” cevabını verirken, erkek öğretmenlerin %12,6'i “Her Zaman” cevabını vermiştir. Buna göre kadın öğretmenler, saygı eğitiminde hafif cezalar verme yöntemini, erkek öğretmenlere göre daha fazla kullandığı tespit edilmiştir.

“Md.24 Öğrencilerime, başkalarının sözünü kesmeden dikkatle dinleyerek karşısındakine nasıl saygı göstereceğini öğretirim.” ($X^2_{(3)} = 15,85$, $p<,05$) maddesine kadın öğretmenlerin %59,8'i “Her Zaman” cevabını verirken, erkek öğretmenlerin

%49,2'si "Her Zaman" cevabını vermiştir. Bu durumu kadın öğretmenlerin, erkek öğretmenlere göre daha fazla uygulamayı tercih ettiğini göstermiştir.

"Md.30 Ders konularını öğretirken adı geçen kişi, değer ve varlıklara saygılı olmayı vurgularım." ($X^2_{(4)} = 14,61, p < ,05$) maddesine kadın öğretmenlerin %48,7'si "Her Zaman" cevabını verirken, erkek öğretmenlerin %40,5'i "Her Zaman" cevabını vermiştir. Bu uygulamayı kadın öğretmenlerin, erkek öğretmenlere göre daha fazla yapmayı tercih ettiği tespit edilmiştir.

"Md.31 Öğrencilerimin saygısızlık davranışlarını görmezlikten gelirim." ($X^2_{(4)} = 25,38, p < ,05$) maddesine kadın öğretmenlerin %62,10'i "Hiçbir Zaman" cevabını verirken, erkek öğretmenlerin %48,5'i "Hiçbir Zaman" cevabını vermiştir. Buna göre kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre, öğrencilerin saygısızlık gösteren davranışlarını görmezlikten gelmeyi en az uyguladıkları görülmüştür.

"Md.32 Öğrencilerime, okulun veya sınıfın fiziksel görünümüne özen göstererek çevreye saygılı olmalarını öğretirim." ($X^2_{(4)} = 12,46, p < ,05$) maddesine kadın öğretmenlerin %47,1'i "Her Zaman" cevabını verirken, erkek öğretmenlerin %37,5'i "Her Zaman" cevabını vermiştir. Bu durum kadın öğretmenlerin, çevreye saygıyı öğrencilerine öğretmeyi, erkek öğretmenlere göre daha fazla uyguladıkları görülmüştür.

"Md.35 Öğrencilerimin saygı içeren davranışlarını ödüllendiririm." ($X^2_{(4)} = 10,84, p < ,05$) maddesine kadın öğretmenlerin %38,1'i "Her Zaman" cevabını verirken, erkek öğretmenlerin %30,6'sı "Her Zaman" cevabını vermiştir. Buna göre kadın öğretmenler, saygı eğitiminde ödüllendirme yöntemini, erkek öğretmenlere göre daha fazla kullandığı tespit edilmiştir.

Genel olarak sonuçlara baktığımızda, öğretmenlerin büyük çoğunluğu saygı eğitimi sorularına benzer cevaplar vermişlerdir. Fakat neticede, cinsiyete göre saygı

eğitimi uygulamalarında en çok kadın öğretmenlerin lehine farklılıklar ortaya çıkmıştır. Sonuçta kadın öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamalarına, daha çok zaman ayırdığı söylenebilir.

b) Branş

Öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşlerinin branşa göre farklılık gösterip göstermediğı “kay-kare testi” ile analiz edilmiştir. Bu durum Tablo 4.67’de, öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamalarına ilişkin maddelerin branş değişkenine göre “kay-kare testi” sonuçları olarak gösterilmiştir. Tabloda yapılan analiz sonucunda anlamlı fark gösteren maddeye yer verilmiştir.

Tablo 4.67’de, Öğretmenlerin Saygı Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Maddelerin Branş Değişkenine Göre “Kay-Kare Testi” Sonuçları

Md.21 Haftalık ders programımın en az 10 dakikasını saygı eğitimine ayırırım.	Nadiren		Ara Sıra		Her Zaman		Toplam <i>f</i>
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	
Sınıf Öğretmeni	29	8,2	102	28,9	222	62,9	353
Sosyal Bilgiler Öğretmeni	4	11,8	12	35,3	18	52,9	34
Resim ve Müzik	3	9,7	8	25,8	20	64,5	31
Yabancı Dil	11	14,7	34	45,3	30	40	75
Fen Bilimleri (Fizik, Kimya, Biyoloji)	11	18	23	37,7	27	44,3	61
Sosyal Bilimler (Tarih, Coğrafya, Felsefe)	9	14,1	26	40,6	29	45,3	64
Türkçe - Türk Dili ve Edebiyatı	8	7,5	42	39,6	56	52,8	106
Din Dersi Öğretmenliği	5	11,1	13	28,9	27	60	45
Fen Bilgisi	4	17,4	7	30,4	12	52,2	23
Matematik	9	12,2	47	63,5	18	24,3	74
Beden Eğitimi	2	8	14	56	9	36	25
Diğer Branş	13	10,4	40	32	72	57,6	125
Toplam	108	10,6	368	36,2	540	53,1	1016

$$X^2=62,26 \quad sd=22 \quad P=,000$$

Tablo 4.67'ye baktığımızda, öğretmenlerin branş değişkenine göre, saygı değeri uygulamasında “Md.21 Haftalık ders programının en az 10 dakikasını saygı eğitimine ayırırım.” maddesinde branşlar arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($X^2_{(22)} = 62,26, p < ,05$). Bu maddeye göre resim ve müzik öğretmenlerinin %64,5'i “Her Zaman” yanıtını verirken, matematik öğretmenlerinin %24,3'ü “Her Zaman” cevabını vermiştir. Buna göre resim ve müzik öğretmenleri, saygı eğitimi için haftalık ders programının 10 dakikasını ayırmayı, matematik ve diğer branş öğretmenlerine göre daha fazla tercih ettikleri görülmektedir. Fen Bilimleri (Fizik, Kimya, Biyoloji) öğretmenlerinin %18'i, “Nadiren” cevabını vererek, diğer branşlara göre kendi içinde bu yöntemi en az kullanan branş olduğu görülmektedir.

c) Okulun Statüsü

Öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamalarına ilişkin çalışmalarının çalışılan okulun statüsüne göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin “kay-kare testi” sonuçları Tablo 4.68'de gösterilmiştir. Tabloda yapılan analiz sonucunda anlamlı fark gösteren maddelere yer verilmiştir.

Tablo 4.68. Öğretmenlerin Saygı Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Maddelerin Çalışılan Okulun Statüsü Değişkenine Göre “Kay-Kare Testi” Sonuçları

	X ²	sd	p
Md.21 Haftalık ders programımın en az 10 dakikasını saygı eğitimine ayırıyorum.	27,85	4	0
Md.23 Saygısız davranış gösteren öğrencilere bazı hafif cezalar veririm.	16,85	4	0,003
Md.25 Öğrencilerimin saygılı bireyler olmaları için daha iyi eğitimsel yollar bulmaya çalışırım.	15,01	4	0,005
Md.26 Öğrencilerime, günlük hayat ilişkilerinde iyi bir centilmen olmalarını öğretirim.	18,92	4	0,001
Md.30 Ders konularını öğretirken adı geçen kişi, değer ve varlıklara saygılı olmayı vurgularım.	15,08	4	0,005
Md.31 Öğrencilerimin saygısızlık davranışlarını görmezlikten gelirim.	14,73	4	0,005
Md.34 Okul ve aile toplantılarında öğrencilerin saygı davranışlarını geliştirmek için önerilerde bulunurum.	15,1	4	0,004
Md.35 Öğrencilerimin saygı içeren davranışlarını ödüllendiririm.	12,26	4	0,016

Tablo 4.68’e baktığımızda, öğretmenlerin çalıştıkları okulun statüsüne göre, saygı eğitimi uygulamalarından “Md.21 Haftalık ders programımın en az 10 dakikasını saygı eğitimine ayırıyorum.” maddesinde ilköğretim I. ve II. kademe ile lise arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($X^2_{(4)} = 27,85$, $p < ,05$). Bu maddeye göre ilköğretim I. kademe öğretmenlerinin %62,4’ü “Her Zaman” yanıtını verirken, ilköğretim II. kademe öğretmenlerinin %52,1’i “Her Zaman” demiş olup, lise öğretmenlerinin %43,4’ü “Her Zaman” cevabını vermiştir. Buna göre ilköğretim I. kademe öğretmenleri, haftalık ders programının en az 10 dakikasını saygı eğitimine ayırmayı, ilköğretim II. kademe ve lise öğretmenlerine göre daha fazla yapmaya çalıştıkları görülmektedir. Bu durumun benzeri Tablo 4.67’de bransa göre yapılan analiz

sonucunda, sınıf öğretmenlerinin bu yöntemi en çok kullandıklarını görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin de ilköğretim I. kademe görev alıyor olması, Tablo 4.68'in analiz sonucunu destekleyerek güçlendirmiştir.

Öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamalarından, “Md.23 Saygısız davranış gösteren öğrencilere bazı hafif cezalar veririm.” Maddesinde, çalışılan okulun statüsüne göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($X^2_{(4)} = 16,85, p < ,05$). Bu maddeye ilköğretim I. kademe öğretmenlerinin %44,8'i “Her Zaman” yanıtını verirken, ilköğretim II. kademe öğretmenlerinin %47,6'sı “Her Zaman” demiş, lise öğretmenlerinin ise %35,6'sı “Her Zaman” cevabını vermiştir. Buna göre ilköğretim II. kademe öğretmenleri, saygı eğitiminde hafif cezalar verme yöntemini, ilköğretim I. kademe ve lise öğretmenlerine göre daha fazla kullanmayı tercih ettikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 4.66'da cinsiyete göre yapılan analiz sonucunda, kadın öğretmenlerin lehine yüksek çıktığı tespit edilmişti.

Öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamalarından, “Md.25 Öğrencilerimin saygılı bireyler olmaları için daha iyi eğitimsel yollar bulmaya çalışırım.” maddesinde, çalışılan okulun statüsüne göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($X^2_{(4)} = 15,01, p < ,05$). Bu maddeye ilköğretim I. kademe öğretmenlerinin %87,1'i “Her Zaman” yanıtını verirken, ilköğretim II. kademe öğretmenlerinin %82,8'i “Her Zaman” demiş, lise öğretmenlerinin ise %76,6'sı “Her Zaman” cevabını vermiştir. Buna göre ilköğretim I. kademe öğretmenleri, saygı eğitiminde daha iyi eğitimsel yollar bulma yöntemini, ilköğretim II. kademe ve lise öğretmenlerine göre daha fazla kullanmayı tercih ettikleri görülmektedir.

Öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamalarından, “Md.26 Öğrencilerime, günlük hayat ilişkilerinde iyi bir centilmen olmalarını öğretirim.” maddesinde, çalışılan okulun

statüsüne göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($X^2_{(4)} = 18,92$, $p < ,05$). Bu maddeye ilköğretim I. kademe öğretmenlerinin %87,1'i "Her Zaman" yanıtını verirken, ilköğretim II. kademe öğretmenlerinin %81,6'sı "Her Zaman" demiş, lise öğretmenlerinin ise %76,3'ü "Her Zaman" cevabını vermiştir. Buna göre ilköğretim I. kademe öğretmenleri, saygı eğitiminde günlük hayatta öğrencilerine centilmen olmayı öğretmeyi, ilköğretim II. kademe ve lise öğretmenlerine göre daha fazla tercih ettikleri görülmektedir.

Öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamalarından, "Md.30 Ders konularını öğretirken adı geçen kişi, değer ve varlıklara saygılı olmayı vurgularım." maddesinde, çalışılan okulun statüsüne göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($X^2_{(4)} = 15,08$, $p < ,05$). Bu maddeye ilköğretim I. kademe öğretmenlerinin %90,7'si "Her Zaman" yanıtını verirken, ilköğretim II. kademe öğretmenlerinin %85,2'si "Her Zaman" demiş, lise öğretmenlerinin ise %82,8'si "Her Zaman" cevabını vermiştir. Buna göre ilköğretim I. kademe öğretmenlerinin bu yöntemi, ilköğretim II. kademe ve lise öğretmenlerine göre daha fazla kullanmayı tercih ettikleri görülmektedir. Bu durum, Tablo 4.66'da cinsiyete göre yapılan analiz sonucunda, kadın öğretmenlerin lehine yüksek çıktığı tespit edilmişti.

Öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamalarından, "Md.31 Öğrencilerimin saygısızlık davranışlarını görmezlikten gelirim." maddesinde, çalışılan okulun statüsüne göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($X^2_{(4)} = 14,73$, $p < ,05$). Bu maddeye ilköğretim I. kademe öğretmenlerinin %79,4'ü "Nadiren" yanıtını verirken, ilköğretim II. kademe öğretmenlerinin %81'i "Nadiren" demiş, lise öğretmenlerinin ise %74,4'si "Nadiren" cevabını vermiştir. Buna göre ilköğretim II. kademe öğretmenleri, saygı eğitiminde saygısız davranışları görmezlikten gelme yöntemini, ilköğretim I. kademe ve lise

öğretmenlerine göre daha az kullanmayı tercih ettikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 4.66'da cinsiyete göre yapılan analiz sonucunda, kadın öğretmenlerin lehine yüksek çıktığı tespit edilmişti.

Öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamalarından, “Md.34 Okul ve aile toplantılarında öğrencilerin saygı davranışlarını geliştirmek için önerilerde bulunurum.” maddesinde, çalışılan okulun statüsüne göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($X^2_{(4)} = 15,10, p < ,05$). Bu maddeye ilköğretim I. kademe öğretmenlerinin %81'i “Her Zaman” yanıtını verirken, ilköğretim II. kademe öğretmenlerinin %72,9'u “Her Zaman” demiş, lise öğretmenlerinin ise %68,8'i “Her Zaman” cevabını vermiştir. Bu uygulamayı ilköğretim I. kademe öğretmenleri, ilköğretim II. kademe ve lise öğretmenlerine göre daha fazla kullanmayı tercih ettikleri görülmektedir.

Öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamalarından, “Md.35 Öğrencilerimin saygı içeren davranışlarını ödüllendiririm.” maddesinde, çalışılan okulun statüsüne göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($X^2_{(4)} = 12,26, p < ,05$). Bu maddeye ilköğretim I. kademe öğretmenlerinin %76,1'i “Her Zaman” yanıtını verirken, ilköğretim II. kademe öğretmenlerinin %72,6'sı “Her Zaman” demiş, lise öğretmenlerinin ise %65,9'u “Her Zaman” cevabını vermiştir. Buna göre ilköğretim I. kademe öğretmenleri, saygı eğitiminde ödüllendirme yöntemini, ilköğretim II. kademe ve lise öğretmenlerine göre daha fazla kullanmayı tercih ettikleri görülmektedir. Bu durum Tablo 4.66'da cinsiyete göre yapılan analiz sonucunda, kadın öğretmenlerin lehine yüksek çıktığı tespit edilmişti.

Genel olarak çalışılan okulun statüsüne göre yapılan analizleri incelediğimizde, ilköğretim I. kademe öğretmenlerinin lehine uygulama sonuçlarının daha yüksek çıktığı görülmektedir.

4.6. ALTINCI ALT PROBLEME AİT BULGULAR

Araştırmanın altıncı alt problemi “Öğretmenlerin saygı eğitiminde, önem verdikleri varlıklara ve unsurlara yönelik önem derecesi çeşitli değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?” şeklindedir. Değişken olarak öğretmenlerin cinsiyetleri, branşları ve çalıştıkları okulun statüsü değerlendirilmiş olup, anlamlı farklılıklar incelenmiştir. Eldeki veriler Kay-Kare testi ile analiz edilerek alt probleme cevap aranmaya çalışılmıştır. Anketin III. bölümünde yer alan, saygı yönelimlerini ölçme soruları (md.36’dan md.58’e kadar) “kay-kare testi” ile analiz edilmiştir. Cinsiyet, branş ve okulun statüsüne göre yapılan çapraz tablolar incelenmiştir. İncelemede 5’den küçük gözenek sayısının %20’yi aştığı görülmüştür. Bu durumda cinsiyet, branş ve çalışılan okulun statüsü analizi için gruplar arasında birleştirme yöntemine gidilerek, gözeneklere düşen sayı arttırılmaya çalışılmıştır. Böylece maddelerdeki seçenekler “Önemli Değil” (1, 2 ve 3), “Biraz Önemli” (3 ve 4), “Büyük ölçüde Önemli” (6) ve “Çok Önemli” (7) şeklinde dörtlü formata dönüştürülerek değer arttırımı ile “kay-kare testi”ni kullanma imkânı olmuştur. Kay-kare testi için anlamlılık düzeyi $p<,05$ olarak kabul edilmiştir.

a) Cinsiyet

Öğretmenlerin saygı yönelimlerine ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği “kay-kare testi” ile analiz edilmiştir. Bu durum Tablo 4.69’da, öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamalarına ilişkin maddelerin cinsiyet değişkenine göre “kay-kare testi” sonuçları olarak gösterilmiştir. Tabloda yapılan analiz sonucunda anlamlı fark gösteren maddelere yer verilmiştir.

Tablo 4.69. Öğretmenlerin Saygı Yönelimlerine İlişkin Maddelerin Cinsiyet Değişkenine Göre “Kay-Kare Testi” Sonuçları

Saygı Yönelimleri	X^2	sd	p
Md.38 Dini inancı olmayanlara (ateistlere)	12,42	3	0,006
Md.47 Anayasal değerlere (ilkelere)	16,25	3	0,001
Md.48 Atatürk ilkelerine	38,68	3	0
Md.51 Tarihine	9,36	3	0,025
Md.53 Kendilerine karşı	18,55	3	0
Md.57 Ulusal değerlere	13,63	3	0,003
Md.58 İnsan haklarına	14,35	3	0,002

$p < ,05$

Tablo 4.69'a baktığımızda, öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre yedi maddede, saygı uygulaması yönelimlerinde kadın ve erkek öğretmenler arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. “Md.38 Dini inancı olmayanlara (ateistlere)” ($X^2_{(3)} = 12,42$, $p < ,05$) maddesine kadın öğretmenlerin %29'u “Çok Önemli” cevabını verirken, erkek öğretmenlerin %24,5'i “Çok Önemli” cevabını vermiştir. Buna göre kadın öğretmenlerin, ateistlere saygıya erkek öğretmenlere göre daha fazla önem verdikleri görülmüştür.

Öğretmenlerin saygı yönelimlerinden, “Md.47 Anayasal değerlere (ilkelere)” ($X^2_{(3)} = 16,25$, $p < ,05$) maddesine kadın öğretmenlerin %67,8'i “Çok Önemli” cevabını verirken, erkek öğretmenlerin %56,8'i “Çok Önemli” yanıtını vermiştir. Buna göre kadın öğretmenlerin, anayasal değerlere erkek öğretmenlere göre daha fazla önem verdikleri görülmüştür.

Öğretmenlerin saygı yönelimlerinden, “Md.48 Atatürk ilkelerine” ($X^2_{(3)} = 38,68$, $p < ,05$) maddesine kadın öğretmenlerin %77,1'i “Çok Önemli” cevabını verirken, erkek öğretmenlerin %61'i “Çok Önemli” yanıtını vermiştir. Buna göre kadın öğretmenlerin,

Atatürk ilkelerine erkek öğretmenlere göre daha fazla önem verdikleri görülmüştür.

Öğretmenlerin saygı yönelimlerinden, “Md.51 Tarihine saygı” ($X^2_{(3)} = 9,36$, $p < ,05$) maddesine kadın öğretmenlerin %77,1’i “Çok Önemli” cevabını verirken, erkek öğretmenlerin %69,8’i “Çok Önemli” yanıtını vermiştir. Buna göre kadın öğretmenlerin, tarihine saygıya erkek öğretmenlere göre daha fazla önem verdikleri görülmüştür.

Öğretmenlerin saygı yönelimlerinden, “Md.53 Kendilerine karşı saygı” ($X^2_{(3)} = 18,55$, $p < ,05$) maddesine kadın öğretmenlerin %83,2’si “Çok Önemli” cevabını verirken, erkek öğretmenlerin %71,1’i “Çok Önemli” yanıtını vermiştir. Buna göre kadın öğretmenlerin, öğrencilerin kendilerine saygı duymasını erkek öğretmenlere göre daha fazla önem verdikleri görülmüştür.

Öğretmenlerin saygı yönelimlerinden, “Md.57 Ulusal değerlere” ($X^2_{(3)} = 13,63$, $p < ,05$) maddesine kadın öğretmenlerin %81,2’si “Çok Önemli” cevabını verirken, erkek öğretmenlerin %72,4’ü “Çok Önemli” yanıtını vermiştir. Buna göre kadın öğretmenlerin, ulusal değerlere saygıya erkek öğretmenlere göre daha fazla önem verdikleri görülmüştür.

Öğretmenlerin saygı yönelimlerinden, “Md.58 İnsan haklarına” ($X^2_{(3)} = 14,35$, $p < ,05$) maddesine kadın öğretmenlerin %84,3’ü “Çok Önemli” cevabını verirken, erkek öğretmenlerin %74,5’i “Çok Önemli” yanıtını vermiştir. Buna göre kadın öğretmenlerin, insan haklarına saygıya erkek öğretmenlere göre daha fazla önem verdikleri görülmüştür.

Genel olarak sonuçlara baktığımızda, öğretmenlerin büyük çoğunluğu saygı yönelimleri sorularına benzer cevaplar vermişlerdir. Ancak neticede, anlamlı fark çıkan sorularda cinsiyete göre en çok kadın öğretmenlerin daha olumlu düşündükleri ortaya

çıkmıştır. Bu durum, kadın öğretmenlerin saygı yönelimlerinin önemine erkek öğretmenlere göre daha mı çok önem veriyorlar? Sorusunu aklımıza getirmektedir.

c) Okulun Statüsü

Öğretmenlerin saygı yönelimlerine ilişkin görüşlerinin çalışılan okulun statüsüne göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin “kay-kare testi” sonuçları Tablo 4.70’de gösterilmiştir. Tabloda yapılan analiz sonucunda anlamlı fark gösteren maddelere yer verilmiştir.

Tablo 4.70. Öğretmenlerin Saygı Yönelimlerine İlişkin Maddelerin Çalışılan Okulun Statüsüne Göre “Kay-Kare Testi” Sonuçları

	X ²	sd	p
Md.38 Dini inancı olmayanlara (ateistlere)	16,05	6	0,013
Md.43 Hayvanlara	13,23	6	0,039

P<,05

Tablo 4.70’e baktığımızda, öğretmenlerin çalıştıkları okulun statüsüne göre, saygı yönelimlerinden “Md.38 Dini inancı olmayanlara (ateistlere)” maddesinde ilköğretim I. ve II. kademe ile lise arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($X^2_{(4)} = 16,05$, $p<,05$). Bu maddeye göre ilköğretim I. kademe öğretmenlerinin %29,2’si “Çok Önemli” yanıtını verirken, ilköğretim II. kademe öğretmenlerinin %25,7’si “Çok Önemli” demiş olup, lise öğretmenlerinin %23,1’i “Çok Önemli” cevabını vermiştir. Buna göre ilköğretim I. kademe öğretmenleri, dini inancı olmayanlara saygıya, ilköğretim II. kademe ve lise öğretmenlerine göre daha fazla önem vermekte oldukları görülmektedir. Bu durumun cinsiyet değişkeninde de kadın öğretmenler lehine olduğu tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamalarından, “Md.43 Hayvanlara” maddesinde ilköğretim I. ve II. kademe ile lise arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($X^2_{(4)} = 13,23$, $p<,05$). Bu maddeye göre ilköğretim I. kademe

öğretmenlerinin %49,2'si “Çok Önemli” yanıtını verirken, ilköğretim II. kademe öğretmenlerinin %42,5'i “Çok Önemli” demiş olup, lise öğretmenlerinin %36,7'si “Çok Önemli” cevabını vermiştir. Buna göre ilköğretim I. kademe öğretmenleri, hayvanlara saygıya, ilköğretim II. kademe ve lise öğretmenlerine göre daha fazla önem vermekte oldukları görülmektedir.

Genel olarak yukarıdaki analizlere baktığımızda, anlamlı farkların hepsi ilköğretim I. kademe lehine ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

4.7. ÖN ARAŞTIRMA FORMUNDAN ELDE EDİLEN BULGULAR

Öğretmenlerin, ön araştırma formundaki açık uçlu sorulara verdikleri cevaplara göre aşağıdaki bulgular elde edilmiştir. Bunlar:

1. Öğretmenler saygıyı ne olarak görmektedir?

Saygı, karşıdaki insanın yerine kendini koyması / empati yapmasıdır.

Saygı başkalarını rahatsız etmeden kişiye veya topluma verilen kıymet, güven ve hürmettir.

Saygı farklılıkları hoş görmek, karşıt düşüncelere anlayışlı bakmaktır.

Öğretmenler, saygının temeli olarak hoşgörüyü görmekte olup, saygıyı sevgi değerinden bağımsız uygulanamayacağını belirtmişlerdir.

Saygı, insanların birbirlerine karşı takındıkları tutum ve davranışlardır.

2. Öğretmenlerce hangi tür davranışlar saygı kapsamına girmektedir?

Büyüklerle saygı göstermek, hürmet ve itaat etmek, öğrencinin öğretmenine ve arkadaşlarına saygı duyması, çevreye ve tüm canlılara kıymet vermek, hak ve hukuka riayet etmek, başkalarına yapmacık davranmamak, öğrencilerin verilen görev ve ödevleri yapması, kişinin kendine saygı duyması, ahlaki ve vicdani değerlere saygı

göstermek, insanları olduğu gibi kabul etmek saygı kapsamına giren davranışlar olarak öğretmenlerce belirtilmiştir.

3. Öğretmenler öğrencilerin ne tür davranışlarını saygısızlık olarak görmektedir?

Öğrencilerin izinsiz araç ve gereçleri kullanması, izin almadan konuşmak ve başkalarının sözünü kesmek, öğretmene saygısız davranmak, başkalarına karşı kötü söz ve ithaflarda bulunmak, aileye ve devlete saygısız davranmak, başkalarına kırıcı ve değersiz davranmak, kaba ve hoşgörüsüz davranmak, büyüklere olması gerektiği gibi davranmamak, argo konuşmak ve küfür etmek, insanların daima karşısındakilerin yanlışlıklarını bulup onların yüzüne vurması, öğrencinin kendi bedenine zarar vermesi öğretmenlerce saygısız davranışlar olarak görüldüğü tespit edilmiştir.

4. Okullarda saygı eğitimi vermek için neler yapılmalıdır?

Öğretmenler değerler öğretiminin önemini bilmeli, öğretmenler ve okul idaresi saygı eğitiminde öğrencilerine model olmalı, sınıf ortamı saygı eğitimine uygun düzenlenmeli, saygı değeri diğer değerlerle beraber aktarılmalı, öğrencilere yönelik okul dışında da saygı eğitimi uygulamaları yapılmalı, saygı eğitiminde okul aile birlikleri etkin hale getirilmeli, öğretmenlere uzmanlarca saygı eğitimi için eğitimler düzenlenmeli, saygı eğitiminde cezalandırmadan çok ödüllendirme yöntemi kullanılmalı, öğrencilere özgüven verilmeli, ailede saygı eğitiminin etkili ve doğru verilmesi sağlanmalı, saygı eğitiminde toplumun beklentilerine dikkat edilmeli, derste öğretmenin belirleyeceği 5-10 dakikalık süreyi saygı eğitimine ayırmalı, saygı eğitiminde etkinlikler öğrencilerin düzeyine göre esnek olması gerektiği öğretmenlerce belirtilmiştir.

“Okullarda teorik bilgiye ölçen sınav ve not verme alışkanlığından vazgeçilmelidir.”, görüşü belirtilmiştir.

5. *Öğretmenler okullarda saygı eğitiminin mevcut durumu hakkında ne düşünülmektedirler?*

“Okullarda saygı eğitimi yetersizdir. Sadece bazı öğretmenlerin kişisel gayreti vardır.”, düşüncesi görülmüştür.

Okullarda, saygı eğitimine olması gerektiği kadar mevzuat izin verse bile, okul idareleri izin verememekte veya zaman ayırtmamaktadır.

Eğitim ve öğretim faaliyetlerinde öğretim ön planda olup, eğitim ikinci planda kaldığı için saygı eğitimi yetersiz kalmaktadır.

Okullarda ve ailede korkutma ve ceza yöntemi ile saygı eğitimi uygulanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca öğretmenler saygı eğitiminde ceza ve ödüllendirme yönteminin tam olarak doğru ve etkin kullandığını düşünmüyorlar.

Eğitim seviyesi yüksek ailelerin çocukları, genel olarak diğer çocuklardan daha saygılıdır.

Düşünceleri öğretmenlerin cevaplarından tespit edilmiştir.

6. *Etkili bir saygı eğitimi vermenin önündeki engeller nelerdir?*

Öğretmenlerce belirtilen saygı eğitiminin önündeki engeller şunlardır: öğrencilerin sosyo-ekonomik durumu, ailelerin eğitim seviyesi ve toplumsal çevresi, yeni ve eski nesil arasındaki kuşak çatışması, ailelerin çocuklarına zaman ayırmaması, Avrupalı yaşam tarzı özentisi, okul-aile-öğretmen işbirliğinin tam olarak sağlanamaması, öğrencilerin kültürel ve bireysel farklılıkları, öğrencilerin karşısında yeterince olumlu örnek olmaması, değerler eğitiminin müfredat içerisinde tam olarak yerleşmemesi, öğrencilerin kendi eksikliklerini görmek istememesi, sınıf içerisindeki öğrenci sayısının

fazla olması, teknolojinin getirdiği olumsuzlukların yok edilememesidir (İstenmeyen internet siteleri, savaş vb benzer bilgisayar oyunları, ailenin ve ortak kültürün olmadığı fantastik bir dünyanın oluşturulmaya çalışılması vb).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularına dayanarak elde edilen sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. SONUÇLAR

Araştırmada öğretmenlerin saygı eğitimine ilişkin algı, görüş ve uygulamalarına ilişkin şu sonuçlara ulaşılmıştır.

5.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Öğretmenlerin saygı değerine ilişkin tutumlarını ölçen maddeler arasında “Bir insana saygı göstermek onun haklarına saygı göstermektir.”, “Kendimizi insanların yerine koydukça onlara daha fazla saygı duyarız.” maddeleri ile “ Saygı evrensel bir değerdir.” Maddesinin en fazla katılım aldığı tespit edilmiştir. Bu ilk üç madde saygı değerinin evrensel boyutu olup, öğretmenlerin evrensel boyutta saygı değerine daha çok önem verdiklerini gösterir. Öğretmenlerin saygı değerinin algılanmasında en az katılım alan maddeler ise “Saygı evrensel bir değerdir.”, “Saygı yaşa bağlıdır, büyüklere ve çocuklara özel saygı göstermek gerekir.” ve “İnsanlar sırf kadın veya erkek olmalarından dolayı farklı şekilde saygı görebilirler.” olmuştur. Bu üç maddeden biri evrensel boyut olup, diğer ikisi yerel tutum boyutundadır. Bu durum öğretmenlerin saygı değerine ilişkin evrensel boyuttaki tutumlarına, yerel tutumlarına göre daha çok önem verdiklerini göstermektedir.

Ayrıca, öğretmenlerin saygı tutumları incelendiğinde, genel olarak yüksek oranda olumlu görüş bildirdikleri tespit edilmiştir.

5.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamalarında en çok “Nezaketin ve karşılıklı saygının yer aldığı bir sınıf ortamının oluşması için çabalarım.”, “Öğrencilerime, başkalarının sözünü kesmeden dikkatle dinleyerek karşısındakine nasıl saygı göstereceğini öğretirim.” ve “Öğrencilerime, başkalarına saygı göstermede davranış modeli olurum.” uygulamalarına önem verdikleri tespit edilmiştir. Araştırmada öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamalarında en az yer verdikleri etkinlik veya uygulama biçimleri olarak “Öğrencilerimin saygısızlık davranışlarını görmezlikten gelirim.”, “Saygısız davranış gösteren öğrencilere bazı hafif cezalar veririm.” ve “Saygısızlık davranışı gösteren öğrencilerimle ilgili okul idaresiyle işbirliği yaparım.” Maddelerinin olduğu tespit edilmiştir. Saygı eğitimi uygulamaları genel olarak incelendiğinde, öğretmenlerin yaptırım gücü olan uygulama ve disiplin yöntemlerini en az kullanmaya çalıştıkları görülmektedir.

5.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Saygı duyulan varlık, kişi veya niteliklere ilişkin öğretmenlerin öğrencilerinde görmek istedikleri saygı durumuna baktığımızda “Anne-Babaya”, “Ahlak Kurallarına” ve “İnsan Haklarına” saygıya en çok önem verildiği; en az önemli görülen maddelerin ise “Dini İnancı Olmayanlara (Ateistlere)”, “Estetik Değerlere” ve “Geleneklere” maddelerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu durum öğretmenlerin saygı nesnelерinde en çok evrensel yönelimlere, en az ise yerel boyuttaki yönelimlere önem verdiklerini göstermiştir.

5.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Öğretmenlerin saygı değeri tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesinde cinsiyet faktörüne göre evrensel tutumu ölçen “Md.5 Kendimizi

insanların yerine koydukça onlara daha fazla saygı duyarız.” ve “Md.8 Bence, saygı göstermek için karşılık beklememek gerekir.” sorularında erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre daha fazla önem verdikleri tespit edilmiş. Yerel tutum düzeyini ölçen “Md.4 Dâhil olduğum grubun değerlerine saygı duymak benim için önemlidir.”, “Md.9 Saygı, kişinin içinde bulunduğu kültüre ve topluma bağlı bir değerdir.”, “Md.13 Saygı yaşa bağlıdır, büyüklere ve çocuklara özel saygı göstermek gerekir.”, “Md.14 İnsanlar sırf kadın veya erkek olmalarından dolayı farklı şekilde saygı görebilirler.” ve “Md.16 İnsanın çevresindekilere saygı duyması onlara özen göstermesidir.” sorularında 16. madde hariç diğerlerinde erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre daha fazla önem verdikleri tespit edilmiş.

Okulun statüsü ve öğretmenlerin branşına göre evrensel tutumu ölçen “Md.7 Her insanın eşit saygı hakkı vardır.” sorusunda anlamlı fark tespit edilmiştir. Branşa göre fen bilgisi öğretmenleri ile okul statüsüne göre ilköğretim I. kademe öğretmenlerinin diğerlerine göre daha çok önem verdikleri tespit edilmiştir.

5.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Öğretmenlerin, saygı eğitimi uygulamalarında cinsiyet faktörüne göre anlamlı farklar “Md.23 Saygısız davranış gösteren öğrencilere bazı hafif cezalar veririm.”, “Md.24 Öğrencilerime, başkalarının sözünü kesmeden dikkatle dinleyerek karşısındakine nasıl saygı göstereceğini öğretirim.”, “Md.30 Ders konularını öğretirken adı geçen kişi, değer ve varlıklara saygılı olmayı vurgularım.”, “Md.31 Öğrencilerimin saygısızlık davranışlarını görmezlikten gelirim.”, “Md.32 Öğrencilerime, okulun veya sınıfın fiziksel görünümüne özen göstererek çevreye saygılı olmalarını öğretirim.” ve “Md.35 Öğrencilerimin saygı içeren davranışlarını ödüllendiririm.” sorularında 30. madde hariç diğerlerinde kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre uygulamaya

daha fazla çalıştıkları tespit edilmiştir.

Branş değişkenine göre öğretmenlerin saygı eğitimi uygulamalarında “Md.21 Haftalık ders programımın en az 10 dakikasını saygı eğitimine ayırırım.” sorusunda resim ve müzik öğretmenlerin diğer branşlara göre daha çok uygulamaya çalıştıkları tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin çalıştıkları okulun statüsüne göre “Md.21 Haftalık ders programımın en az 10 dakikasını saygı eğitimine ayırırım.”, “Md.23 Saygısız davranış gösteren öğrencilere bazı hafif cezalar veririm.”, “Md.25 Öğrencilerimin saygılı bireyler olmaları için daha iyi eğitimsel yollar bulmaya çalışırım.”, “Md.26 Öğrencilerime, günlük hayat ilişkilerinde iyi bir centilmen olmalarını öğretirim.”, “Md.30 Ders konularını öğretirken adı geçen kişi, değer ve varlıklara saygılı olmayı vurgularım.”, “Md.31 Öğrencilerimin saygısızlık davranışlarını görmezlikten gelirim.”, “Md.34 Okul ve aile toplantılarında öğrencilerin saygı davranışlarını geliştirmek için önerilerde bulunurum.” ve “Md.35 Öğrencilerimin saygı içeren davranışlarını ödüllendiririm.” sorularında 23. ve 31. maddelerde ilköğretim II. kademe öğretmenlerinin, diğer maddelerde ise ilköğretim I. kademe öğretmenlerinin saygı değeri uygulamasına daha fazla önem verdikleri tespit edilmiştir.

Genel olarak cinsiyet açısından kadın öğretmenlerin, okulun statüsüne göre ise ilköğretim I. kademe öğretmenlerinin saygı eğitimi uygulamasına daha fazla yer verdiklerini veya önemsediklerini söyleyebiliriz.

5.1.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Öğretmenlerin saygı yönelimlerinin cinsiyet analizine göre “Md.38 Dini inancı olmayanlara (ateistlere)”, “Md.47 Anayasal değerlere (ilkelere)”, “Md.48 Atatürk ilkelerine”, “Md.51 Tarihine”, “Md.53 Kendilerine karşı”, “Md.57 Ulusal değerlere” ve

“Md.58 İnsan haklarına” saygı sorularında kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre uygulamada daha çok önem verdiği tespit edilmiştir.

Öğretmenlerin çalıştıkları okulun statüsüne göre “Md.38 Dini inancı olmayanlara (ateistlere)” ve “Md.43 Hayvanlara” saygı sorularında, ilköğretim I. kademe öğretmenlerinin diğer öğretmenlere göre saygı uygulamasına daha çok önem verdikleri tespit edilmiştir.

Genel olarak analizlere baktığımızda, anlamlı farkların hepsi okulun statüsüne göre ilköğretim I. kademe, cinsiyete değişkenine göre de kadın öğretmenlerin lehine yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

5.2. ÖNERİLER

1. Saygı eğitimi etkinliklerine dayanarak öğrencilerde algı ve davranış değişikliğine yol açıp açmadığının deneysel çalışması yapılabilir.

2. Öğretmenlere performanslarını attırmak için saygı eğitiminde uygulamaya dönük program ve etkinlikler hazırlanarak uygulanabilir.

3. Değerler eğitiminin, tam olarak öğretmenlerce anlaşılması için akademisyenlerden yardım alınarak hizmet içi eğitimlere ağırlık verilebilir.

4. Saygı eğitiminde okul aile işbirliği içerisinde öğretmenlere destek vererek sınıf içerisindeki eğitim desteklenebilir.

5. Değerler eğitiminin belirli branş öğretmenlerince belirli derslerde yapılan bir eğitim olarak görülmeyip, diğer tüm derslerde ve branşlarda uygulanması sağlanmalıdır.

6. Liselerde saygı eğitimine yeterince önem verilme diğer kademelere göre daha düşük çıkmıştır. Bu durumun çeşitli nedenleri araştırılabilir.

7. Değerler eğitiminde saygı değeri haricindeki diğer değerlerin de öğretmenler üzerinde araştırılması yapılabilir.

8. Değerler eğitiminde saygının uygulama sonuçlarını görebilmek için öğrenciler ve ğretmen adayları üzerinde de araştırma yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Akyol H. (2006), “Yeni İlköğretim Programlarında Değerler Öğretimi”, *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Bildiri Kitabı*, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Andre C., Lelord F. (2006), *Kendine Saygı*, 1. baskı, İletişim Yayınları, İstanbul:.
- Avcı E. (2007), *Toplumsal Değerler ve Gençlik*, 1. baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Avcı N. (2007), *Toplumsal Değerler ve Gençlik*, 2.baskı, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Aydın A. (2000), *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, 1. baskı Alfa Yayınları, İstanbul
- Aydın B. (2005), *Gelişim ve Öğrenme*, 1. baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Balcı, A. (2004), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*, 4. baskı, Pegema Yayıncılık, Ankara.
- Başaran İ.E. (1978), *Eğitim Psikolojisi*, 2. baskı, Pars Matbaacılık, Ankara.
- Benditt, T. M. (2008). “Why Respect Matters”, *The Journal of Value Inquiry*, 42: 487-496.
- Berten A., Silveira P., Pourtois H. (2006), *Liberaller Ve Cemaatçiler*, Dost Kitapevi, Ankara.
- Bolay S. H. (2004), “Eğitim, Din Ve Değer”, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (<http://www.sosbil.gazi.edu.tr/edergi/makale.php?Makale=2>)
- Büyüköztürk Ş. (2006), *Sosyal Bilimler İçin Veri Analiz El Kitabı*, 6. baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara.

Can S., Türkiye’de Sosyal Bilimler Üzerine Düşünmek,”*MEB Aylık Eğitim Dergisi*”, Mayıs 2006, Sayı:75.

(<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi75/sayi75/sevim%20can.pdf>)

Çelikkaya H. (1998), *Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi*, 2. baskı, Alfa Dağıtım, Bursa.

Çetin Ş. (2008), Değişen Değerler ve Eğitim, *Milli Eğitim Dergisi* 161,

(<http://www.1bilen.com/wiki/index.php?title=De%C4%9Ferler&printable=yes,>)

Darwall, S. L. (1977), “Two Kinds of Respect”, *Ethics*, 88 (1): 36-49.

Dilmaç B. (2002), *İnsanca Değerler Eğitimi*, 1. baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Dilmaç B. ve Ekşi H., (2007), “Temel Tartışmalar ve Temel Yaklaşımlar”, , *İlköğretmen Eğitimci Dergisi* 14(11): 21-29.

Doglass N.H. (2001), *Saygı ve Sorumluluk Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar*, 1. baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Durbaş R. (1999), *Anneye Sevgi Babaya Saygı*, 1. baskı, Gendaş Kültür, İstanbul.

Durkheim E. (2004), *Ahlak Eğitimi*, 1. baskı, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir.

Eğitim Nedir? (2009), (<http://www.turkeyforum.info/forum/konu/15945-egitim-nedir?.html>)

Erdem E., Demirel Ö. (2002), “Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi”, *Program Geliştirmede Yapılandırıcılık Yaklaşımı*, 23 (1): 81-87.

Erdem A. R. (2003), “Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt:1 Sayı:4.

- Erden E. ve Akman Y. (2004), *Gelişim ve Öğrenme*, 13. baskı, Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Erkan H. (1991), *Ekonomi Sosyolojisi*, 2. baskı, Alper Matbaası, İzmir.
- Genç S.Z. ve Eryaman M.Y. (2006), “Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9(1): 89-102.
- Gültekin F. (2007), *Tarih I Dersinde İşe Koşulabilecek Değer Öğretiminin Yeni Yaklaşımlarının Öğrencilerin “Hoşgörü” Değeri Anlayışlarının Gelişimine Etkisi*, yayınlanmış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Günay M. (2006), Değerler Bağlamında İnsan, “*Felsefe Ekibi Dergisi*”, Sayı:5. (http://www.felsefeekibi.com/dergi5/s5_y1.html)
- Güngör E. (2000), *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, 4. baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul
- Hökelekli H. (2006), *Gençlik Din Ve Değerler Psikolojisi*, 1. baskı, Dem Yayınları, İstanbul.
- İşcan, C. D. (2007), *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*, yayınlanmış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Jankı D. (2005), *İnsani Değerler*, 2. baskı, Okyanus Yayınları, İstanbul.
- Kasapoğlu, A. (2003), *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, Sayı:3.
- Kaya, A. (2007), *Eğitim Psikolojisi*, 2. baskı, Pegema Yayıncılık, Ankara.
- Kaymakcan R., S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan ve M Zengin (2007), *Değerler ve Eğitimi*, Dem Yayınları, İstanbul.

- Keskin, Y. (2008), *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 Ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*, yayınlanmış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kızılcılık S. ve Erjem Y. (1992), *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*, 2. baskı, Günay Ofset, Konya.
- Köknel Ö. (2007), *Çatışan Değerlerimiz*, 1. baskı, Altın Kitaplar, İstanbul.
- Kuçuradi İ. (2003), *İnsan ve Değerleri*, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara.
- Kula M. N. (2006), *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*, 1. baskı, Dem Yayınları, İstanbul.
- Langdon, S. W. (2007), “Conceptualization of Respect: Qualitative and Quantitative Evidence of Four (Five) Themes”, *The Journal of Psychology*, 141 (5): 469-484.
- Loomans D., Loomans J. (2005), *Çocuklara Öz Saygıyı ve Değerleri Öğretmenin 100 Yolu*, 1. baskı, Ege-Meta Yayınları, İzmir.
- Noddings N. (2006), *Eğitim ve Mutluluk*, 1. baskı, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Özdamar K., Y. Odabaşı, Y. Hoşcan, A. A. Bir, G. Kırcaali, A. Özmen ve Y. Uzuner (1999), *Sosyal Bilimlerde Aratırma Yöntemleri*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir.
- Özensel E. (2003), Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer, “*Değerler Eğitimi Dergisi*”, İstanbul, 1(3): s.217-240.
- Öztürk C.,R.Otluoğlu (2005), *Sosyal Öğretiminde Edebi Ürünler*, 1. baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara.

- Öztürk, C., İ. H. Acun, H. Akengin, B. Ata, N. Z. Baysal, İ. H. Demircioğlu, A. Doğanay, M. Gültekin, Y. Kapapınar, G. Karabağ, S. Tekindal, T. Yanpar, Ş. Yaşar ve S. Yel (2006), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Papatya Anaokulu Yaşayan Değerler Eğitimi Programı (Haziran 2009), (<http://www.papatyaanaokulu.com.tr>)
- Paykoç F. (1995), “Sosyal Bilimler Eğitiminde Çağdaş Eğilimler”, *TED İlköğretim Okullarında Sosyal bilgiler Öğretimi ve Sorunlar*, Ankara: TED Yayınları, s.51-59.
- Perese (2005), Saygı “Yapılandırıcı Yaklaşımla Hazırlanmış 69 Etkinlik”, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Pighin G. (2005), *Çocuklara Değer Aktarımı*, 1. baskı, İlya Yayınevi, İzmir.
- Sağlam H. İ., (2000), “Sosyal Bilgiler Dersinin Demokratik Tutum Geliştirmedeki Rolü”, *Milli Eğitim Dergisi*, (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/146/saglam.htm>)
- Şen, Ü. (2007), *Milli Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma*, yayınlanmış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tarhan N. (2009), Çocukta Saygı Eğitimi, (<http://www.hayatifarket.com>)
- Tay B. ve Tay B.A. (2006), Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumun Başarıya Etkisi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 1(4), 73–84.

- Tokdemir, M. A. (2007), *Tarih Öğretmenlerinin Değerler Ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri*, yayınlanmış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Türk Dil Kurumu (2009), *Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü*, <http://www.tdkterim.gov.tr/>,
- Ünlü, S. (2001), *Psikoloji*, 1.baskı, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir.
- Yalçın Ş. (2002), *Bilgi ve Değer*, 1. baskı, Vadi Yayınları, Ankara.
- Yazıcı K. (2008), “Değerler Eğitime Genel Bir Bakış”, 10 Ekim 2008, (<http://www.sosyalbilgiler.gazi.edu.tr/article20.pdf>)
- Yazıcı S., (2008), “İnsan Haklarının Temeli Saygıdır”, *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, 19(5): 31-32.
- Yazıcı, S. ve Yazıcı, A. (2009), “Development and Initial Validation of Respect Scale” unpublished article.
- YÖK Öğretim Elemanı Kılavuzu (2008), CA. S., *Bilimsel Karar Verme: Bir Fen, Teknoloji ve Toplum Yaklaşımı*, <http://www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/kitaplar/ilkfен/ogrt/oaday20.doc>

EKLER

EK-1: ÖN ARAŞTIRMA FORMU

Bu çalışma daha sonra hazırlanacak olan anket çalışmasına veri olması amacıyla kullanılacak olup vereceğiniz cevaplar sizin kimliğinizi ortaya çıkaracak şekil de olmayıp, şahsınızın ve kurumunuzun aleyhinde veya eleştirel bir platformda kullanılmayacaktır. Sorulara verilecek cevap süresi ortalama 10-15 dakika olup sizlerin fazla vaktini almayacaktır. Sorular sizin değerler eğitiminde saygı değerine yönelik olarak ilgi ve tutumlarımız ile sıkıntılarınızı ölçmeyi hedefleyecek olan anket çalışmasında esas olacaktır.

Şimdiden ilginize teşekkür ederek kolay gelsin dileğiyle...

İbrahim TÜRK
Gaziosmanpaşa Üniv. Sosy. Bilg. Öğrt. Bl.

Not: Vereceğiniz cevaplara bırakılan boşluklar yeterli gelmemesi durumunda soru numarasını belirterek arka sayfaya yazabilirsiniz.

1. Sizce saygı nedir?
2. Sizce ne tür davranışlar saygı kavramının kapsamına girer?
3. Öğrencilerinizin ne tür davranışlarını saygısızlık olarak görüyorsunuz?
4. Sizce okullarda saygı eğitimi vermek için neler yapılmalı?
5. Okullarda saygı eğitiminin mevcut durumu hakkında ne düşünüyorsunuz?
6. Sizce etkili bir saygı eğitimi vermenin önündeki engeller nelerdir?

EK-2: ÖLÇME ARACI

Değerli Meslektaşım,

Bu anket, “İlk ve Orta Öğretim Öğretmenlerinin Saygı ve Saygı Eğitimi Konusundaki Algı, Görüş ve Uygulama Durumları” konulu bir lisans-üstü tez çalışması için düzenlenmiştir. Anket sonuçları sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır. Araştırma bulgularının güvenilirliği anketi içtenlikle cevaplamınıza bağlıdır. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Yrd. Doç. Dr. Aslı YAZICI
Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Doç. Dr. Sedat Yazıcı
Gaziosmanpaşa Üniv.

İbrahim TÜRK
Gaziosmanpaşa Üniv.

I. Aşağıdaki ifadelere Ne derece katılıyorsunuz?

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kuvvetle Katılıyorum
1	Bir kişinin katılmadığım düşüncelerine saygı duymam gerekmez, ama o kişiye saygı duyabilirim.	1	2	3	4	5
2	Bir insana saygı göstermek onun haklarına saygı göstermektir.	1	2	3	4	5
3	Herkese sırf insan oldukları için saygı duymak gerekir.	1	2	3	4	5
4	Dahil olduğum grubun değerlerine saygı duymak benim için önemlidir.	1	2	3	4	5
5	Kendimizi insanların yerine koydukça onlara daha fazla saygı duyarız.	1	2	3	4	5
6	Farklılıklara saygı duymak önemlidir.	1	2	3	4	5
7	Her insanın eşit saygı hakkı vardır.	1	2	3	4	5
8	Bence, saygı göstermek için karşılık beklememek gerekir.	1	2	3	4	5
9	Saygı, kişinin içinde bulunduğu kültüre ve topluma bağlı bir değerdir.	1	2	3	4	5
10	Kime ve neye saygı duyacağım kim olduğumla ilişkilidir.	1	2	3	4	5
11	Benim için saygıdeğer olanın herkes için saygıdeğer olması gerekmez.	1	2	3	4	5
12	İnsanları bir araç olarak değil, bir amaç olarak görmek gerekir.	1	2	3	4	5
13	Saygı yaşa bağlıdır, büyüklere ve çocuklara özel saygı göstermek gerekir.	1	2	3	4	5
14	İnsanlar sırf kadın veya erkek olmalarından dolayı farklı şekilde saygı görebilirler.	1	2	3	4	5
15	Benim için saygıdeğer olan, herkes için saygıdeğerdir.	1	2	3	4	5
16	İnsanın çevresindekilere saygı duyması onlara özen göstermesidir.	1	2	3	4	5
17	Saygı karşılıklıdır.	1	2	3	4	5
18	Saygı evrensel bir değerdir.	1	2	3	4	5
19	Ahlakın temeli saygıdır.	1	2	3	4	5

Lütfen arka sayfaya geçiniz→

II. Ne sıklıkla yaparsınız? Aşağıdaki ifadelere sınıf içi ve sınıf dışı öğretmenlik etkinliklerinizi düşünerek cevap veriniz.

		Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sıklıkla	Her zaman
20	Nezaketin ve karşılıklı saygının yer aldığı bir sınıf ortamının oluşması için çabalarım.	1	2	3	4	5
21	Haftalık ders programımın en az 10 dakikasını saygı eğitimine ayırırım.	1	2	3	4	5
22	Öğrencilerime, farklılıklara karşı hoşgörülü olmayı öğretirim.	1	2	3	4	5
23	Saygısız davranış gösteren öğrencilere bazı hafif cezalar veririm.	1	2	3	4	5
24	Öğrencilerime, başkalarının sözünü kesmeden dikkatle dinleyerek karşısındakine nasıl saygı göstereceğini öğretirim.	1	2	3	4	5
25	Öğrencilerimin saygılı bireyler olmaları için daha iyi eğitimsel yollar bulmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
26	Öğrencilerime, günlük hayat ilişkilerinde iyi bir centilmen olmalarını öğretirim.	1	2	3	4	5
27	Öğrencilerime, başkalarına saygı göstermede davranış modeli olurum.	1	2	3	4	5
28	Öğrencilerimin incitici davranışlarını düzeltirim.	1	2	3	4	5
29	Öğrencilerimin saygı davranışlarını artırmak için demokratik bir sınıf ortamı oluştururum.	1	2	3	4	5
30	Ders konularını öğretirken adı geçen kişi, değer ve varlıklara saygılı olmayı vurgularım.	1	2	3	4	5
31	Öğrencilerimin saygısızlık davranışlarını görmezlikten gelirim.	1	2	3	4	5
32	Öğrencilerime, okulun veya sınıfın fiziksel görünümüne özen göstererek çevreye saygılı olmalarını öğretirim.	1	2	3	4	5
33	Saygısızlık davranışı gösteren öğrencilerimle ilgili okul idaresiyle işbirliği yaparım.	1	2	3	4	5
34	Okul ve aile toplantılarında öğrencilerin saygı davranışlarını geliştirmek için önerilerde bulunurum.	1	2	3	4	5
35	Öğrencilerimin saygı içeren davranışlarını ödüllendiririm.	1	2	3	4	5

→

Lütfen diğer sayfaya geçiniz

III. Öğrencilerinizin aşağıdaki maddelerde yer alan değer ve varlıklara karşı **saygılı olması Sizce ne derece önemlidir?** Tercihlerinizi **1=Hiç Önemli Değil** ile **7= Çok Önemli** arasındaki seçeneklerden birini işaretleyerek belirtiniz.

		Hiç Önemli değil	Önemli değil	Pek önemli değil	Ne önemli, ne önemli değil	Biraz Önemli	Büyük Ölçüde Önemli	Çok önemli
36	Büyüklerle	1	2	3	4	5	6	7
37	Demokratik değerlere	1	2	3	4	5	6	7
38	Dini inancı olmayanlara (ateistlere)	1	2	3	4	5	6	7
39	Evrensel değerlere	1	2	3	4	5	6	7
40	Estetik değerlere	1	2	3	4	5	6	7
41	Geleneklere	1	2	3	4	5	6	7
42	Karşı düşüncelere	1	2	3	4	5	6	7
43	Hayvanlara	1	2	3	4	5	6	7
44	Çevreye	1	2	3	4	5	6	7
45	Kendi dininden olanlara	1	2	3	4	5	6	7
46	Tüm insanlara	1	2	3	4	5	6	7
47	Anayasal değerlere (ilkelere)	1	2	3	4	5	6	7
48	Atatürk ilkelerine	1	2	3	4	5	6	7
49	Anne-babalarına	1	2	3	4	5	6	7
50	Farklı dinden olanlara	1	2	3	4	5	6	7
51	Tarihine	1	2	3	4	5	6	7
52	Öğretmenlerine	1	2	3	4	5	6	7
53	Kendilerine karşı	1	2	3	4	5	6	7
54	Önder ve kahramanlara	1	2	3	4	5	6	7
55	Ahlak kurallarına	1	2	3	4	5	6	7
56	Arkadaşlarına	1	2	3	4	5	6	7
57	Ulusal değerlere	1	2	3	4	5	6	7
58	İnsan haklarına	1	2	3	4	5	6	7

→

Lütfen arka sayfaya geçiniz

IV. Lütfen aşağıdaki sorularda durumunuza uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

- 1) Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
- 2) Eğitim Durumunuz: () Ön Lisans () Lisans () Lisans Üstü () Doktora
- 3) Mezun Olduğunuz Okul:
- () Eğitim Fakültesi () Fen ve/veya Edebiyat Fakültesi () Öğretmen Okulu
() Eğitim Enstitüsü () Diğer (Lütfen belirtiniz)
- 4) Branşınız:
- () Sınıf Öğretmeni () Fen Bilimleri (Fizik, Kimya, Biyoloji) () Fen Bilgisi
() Sosyal Bilgiler () Sosyal Bilimler (Tarih, Coğrafya, Felsefe Gr.) () Matematik
() Resim, müzik () Türkçe-Türk Dili ve Edebiyatı () Beden Eğitimi
() Yabancı Dil () Din. Kül. ve Ah. Bil.) () Diğer (belirtiniz)
- 5) Öğretmenlik mesleğinde kıdeminiz:
- () 1-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 16-20 yıl () 21-25 yıl () 26 ve daha üzeri
- 6) Halen görev yaptığınız okulun statüsü:
- () İlköğretim I. Kademe () İlköğretim II. Kademe () Lise
- 7) Çalıştığınız okulun bulunduğu yer:
- () İl merkezi () İlçe merkezi () Kasaba () Köy
- 8) Öğrenim hayatınızın geçtiği yerleşim yeri (her biri için işaretleyiniz):
<u>İlkokul</u>	<u>Ortaokul</u>	<u>Lise</u>	<u>Üniversite</u>
() İl merkezi	() İl merkezi	() İl merkezi	() İl merkezi
() İlçe merkezi	() İlçe merkezi	() İlçe merkezi	() İlçe merkezi
() Kasaba	() Kasaba	() Kasaba	
() Köy	() Köy	() Köy	
- 9) Lisede çalışıyorsanız türü:
- () Genel Lise () Anadolu Lisesi () Tic. Mes. Lisesi () Sağlık Meslek Lisesi
() Fen Lisesi () İmam Hatip Lisesi () End. Mes. Lisesi () Anadolu Öğretmen Lisesi () Kız Meslek Lisesi
() Diğer Lise Türü (belirtiniz) -----

Katılımınız için teşekkürler

EK-3: ARAŞTIRMA İZİNİ

TC.
TOKAT VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.60.00.03.04.320/ 7729
Konu : Araştırma İzni Verilmesi

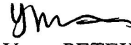
0,5 -05- 2009

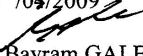
VALİLİK MAKAMINA
TOKAT

İlimiz merkez ve ilçelerindeki ilk ve ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlere “İlk ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Saygı ve Saygı Eğitimi Konusundaki Algı, Görüş ve Uygulama Durumları” konularında araştırma yapmak isteyen GOP Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi İbrahim TÜRK’ ün hazırlamış olduğu bilimsel amaçlı çalışmasını il Merkezi ve ilçelerdeki ekli listede isimleri bulunan ilk ve ortaöğretim okullarında görevli öğretmenlere uygulanmak istemektedir.

Söz konusu bilimsel çalışmanın il Merkezi ve ilçelerdeki ilk ve ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlere uygulama yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Yaşar PETEK
İl Millî Eğitim Müdür V.

OLUR
5 /05/2009

Bayram GALE
Vali a.
Vali Yardımcısı

	İl Millî Eğitim Müdürlüğü	Tel : (0356) 214 10 17-170
	Hükümet Konağı Kat 3	Faks : (0356) 214 11 86
	60100 Tokat	İnternet: http://tokat.meb.gov.tr
	Eğitim Öğretim Şubesi	E-mail : tokatmem@meb.gov.tr